

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 19

София, четвъртък, 8 октомврий

1931 г.

23. заседание

Срѣда, 7 октомврий 1931 година.

(Открито отъ председателя С. Стефановъ въ 16 ч. 40 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

Стр.

Стр.

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Димитъръ Джанкардашлийски, Георги Радевъ, Константинъ Русиновъ, Никола Петровъ, Василъ Домузчиевъ, Христо Рашковъ, Стоянъ Момчиловъ, Стойчо Георгиевъ, Иванъ Стойновъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ и Сава Лоловъ 385

Питания:

1. Отъ народния представителъ Иванъ Лѣкарски къмъ министра на външнитѣ работи и на изповѣданията, относно ликвидацията на двувластнитѣ имоти и по-специално на тия, принадлежащи на юридически лица (Съобщение) 385
2. Отъ сѣщия къмъ министра на народното просвѣщение, относно уволнението на учителския персоналъ въ пограничнитѣ основни училища (Съобщение) 385

Протестъ (устенъ) отъ народния представителъ А. Неновъ, по поводъ нанасянето му побой преди месецъ отъ полицията въ гр. Пловдивъ и по поводъ нанасянето побой преди два дена на народния представителъ Константинъ Русиновъ въ гр. Ломъ 385

Предложение за даване мандатъ на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти да уволни администраторитѣ на Българската земледѣлска банка (Продължение разискванията и приемане) 386

Законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства (Първо четене — разискване) 400

Дневенъ редъ за следващото заседание 409

Председателтъ: (Звъни) Присѣтствуватъ нужното число народни представители. Заседанието се открива.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Атанасовъ Русенъ, Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Близнаковъ Христо, Бояджиевъ д-ръ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Буковъ Асенъ, Бурилковъ д-ръ Димо, Буровъ Атанасъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Иванъ, Ганевъ Георги, Георгиевъ Стойчо, Деневъ Панайотъ, Димитровъ д-ръ Георги, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Дичевъ Петко, Дръски Димитъръ, Казанаклиевъ Георги, Каназирски Георги, Капитановъ Анастасъ, Каракашевъ Никола, Колевъ Петко Пѣневъ, Краевъ Костадинъ, Кушевъ Вѣчко, Стоевъ, Кършовски Крумъ, Лоловъ Сава, Ляпчевъ Андрей, Маджаровъ Рашко, Мечкарски Тончо, Милевъ Милю, Митовъ Генко, Момчиловъ Стоянъ, Панайотовъ Петъръ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, Рафаиловъ Филипъ, Рашковъ Христо, Русиновъ Костадинъ, Сакъзовъ Янко, Сапунджиевъ Никола, Свиначевъ Добри, Славовъ Кирилъ, Славовъ Стойно, Стайновъ Петко, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Стойновъ Иванъ, Франгя д-ръ Александъръ, Христовъ Александъръ и Чирпанлиевъ д-ръ Никола)

Бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

- На г. Димитъръ Джанкардашлийски — 2 дена;
- На г. Георги Радевъ — 2 дена;
- На г. Константинъ Русиновъ — 3 дни;
- На г. Никола Петровъ — 3 дни;
- На г. Василъ Домузчиевъ — 1 день;

- На г. Христо Рашковъ — 4 дни;
- На г. Стоянъ Момчиловъ — 1 день;
- На г. Стойчо Георгиевъ — 2 дена;
- На г. Иванъ Стойновъ — 3 дни;
- На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 3 дни и
- На г. Сава Лоловъ — 1 день.

Постѣпило е питане отъ кюстендилския народенъ представителъ г. Иванъ Лѣкарски къмъ г. министра на външнитѣ работи и изповѣданията, относно ликвидацията на двувластнитѣ имоти и по-специално на тия, принадлежащи на юридически лица.

Питането ще се изпрати на г. министра, за да отговори. Отъ сѣщия народенъ представителъ е постѣпило сѣщо питане до г. министра на народното просвѣщение, относно уволнението на учителския персоналъ въ пограничнитѣ основни училища.

Питането ще се изпрати на г. министра, за да отговори. Пристъпваме къмъ разглеждане на дневния редъ.

А. Неновъ (раб): Г. председателю! Искамъ думата преди дневния редъ.

Председателтъ: Имате думата.

А. Неновъ (раб): Г. г. народни представители! Отъ единъ месецъ насамъ, едва вчера за пръвъ пѣтъ присѣтствувахъ на заседанията на Народното събрание, тъй като преди единъ месецъ бѣхъ пребитъ отъ полицията въ Пловдивъ. Овзи день нашиятъ другаръ Константинъ Русиновъ е отишълъ въ гр. Ломъ, за да посрещне жена си, която се е

вършала от Германия, но бива арестуван там и също пребива от полицията. Днес е в София на легло и не може да присъства на заседанията на Камарата.

От името на парламентарната група на Работническата партия, азъ най-енергично протестирамъ противъ терора на новата власт. (Ръкоплъскания отъ работниците)

А. Бояджиев (раб): Демокрация — да чуятъ кокалитъ ни!

И. Симесновъ (д): Азъ не зная дали сж ви били, но вашитъ другари въ Русия пребиватъ милиони.

А. Бояджиев (раб): Ти много хубаво знаешъ.

П. Напетовъ (раб): Нѣма друга страна съ по голѣма свобода и демокрация отъ Русия.

Председателъ: (Звъни)

И. Симесновъ (д): Зная ви, много добре, зная ви душата.

П. Напетовъ (раб): Тамъ има работническа демокрация.

Председателъ: Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: одобрение предложението за даване мандатъ на министра на земледѣлието и държавнитъ имоти да уволни администраторитъ на Българската земледѣлска банка — продължение разискванията.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитъ имоти.

Д. Христовъ (д.сг): Г. министре! Ако е възможно, позволете да кажа нѣколко думи и азъ по този въпросъ. Бждете увѣрени, че нѣма да говоря повече отъ половинъ часъ. Азъ апелирамъ къмъ Васъ, съгласете се.

Н. Пждаревъ (д.сг): Понеже г. Христовъ бѣше засегнатъ много въ досегашнитъ дебати, би трѣбвало да му се даде думата.

Министъръ Д. Гичевъ: Азъ съ удоволствие слушахъ всички, които се изказаха по предложението. Обаче бюрото трѣбва да каже, дали е възможно, съгласно правилника, да Ви се даде думата.

Д. Христовъ (д.сг): Азъ моля и Васъ.

Н. Пждаревъ (д.сг): То е по-скоро за лично обяснение, защото г. Христовъ бѣше много засегнатъ.

Х. Чолаковъ (з): Лично нему само да се позволи.

Председателъ: Имате думата, г. Христовъ.

С. Омарчевски (з): Г. председателю! Съгласно правилника, за лично обяснение думата се дава въ края на заседанието, следъ изчерпване на дневния редъ. Това е правилното.

Д. Христовъ (д.сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Правя апелъ къмъ васъ да ме изслушате. Увѣрявамъ ви, че нѣма да говоря повече отъ половинъ часъ.

Б. Ецовъ (д): Какво ще говорите? Знае се какво може да каже Димитъръ Христовъ.

С. Омарчевски (з): За лично обяснение думата се взема въ края на заседанието.

С. Савовъ (д): Да се е записалъ навремето.

Д. Христовъ (д.сг): Г. г. народни представители! Мисля, че не се касае само до предложението на г. министра на земледѣлието да му се даде мандатъ да уволни администраторитъ на Земледѣлската банка; касае се още да се хвърли свѣтлина по въпроси, които не веднѣжъ сж били третирани въ Народното събрание и които не губятъ своята актуалност и въ този моментъ.

Г. г. народни представители! Азъ не съмъ отъ онѣзи, които ще откажатъ правото на г. министра да си назначи такъвъ персоналъ въ Земледѣлската банка, на който той да има довѣрие за прокарване на своята предначертана политика. Ако мога да изкажа съжаление, то е само за едно. Той можеше да поиска чисто и просто да му се даде мандатъ

да смѣни персонала на Земледѣлската банка, за да остави въ нея такива лица, които, както казахъ, да отговарятъ на политиката, която той иска да прокарва, безъ обаче да имаше нужда отъ този подробенъ докладъ, въ който — нека бѣда извиненъ — се авансиратъ твърде много невѣрни работи, на които нѣкои отъ г. г. преждоговорившитъ подробно се спрѣха и на които азъ нѣма да се спирамъ, за да не ви отнематъ времето.

Азъ ще се спра само на единъ въпросъ, който, струва ми се, заслужава вниманието ви, защото, въпрѣки всичко и въпрѣки стопанската криза, която прекарваме, но която, нека се надѣваме, че като всѣка криза, ще бѣде временна — по единъ въпросъ, по който не само Земледѣлската банка, но и азъ, въ битността си министъръ на земледѣлието, бѣхъ особено много критикуванъ. Въ доклада на г. министра на земледѣлието той съставлява и единъ отъ същественихъ, важнитъ мотиви, въ името на които той иска смѣняването на административния съветъ на Земледѣлската банка. Това е въпросътъ, г. г. народни представители, за безразборното, неразумно, нецелесъобразно, не отговарящо у насъ на нашето селско стопанство, доставяне на земледѣлски инвентаръ, при което били разпилени грамадни суми, милиони — една теза, която, за голѣмо съжаление, се поддържаше тукъ не само отъ една политическа срѣда.

Въ връзка съ стопанската криза особено въ областта на земледѣлието, мнозина мислятъ, че най-ефикасното срѣдство, за да излѣземъ отъ нея, е създаването на евтинъ, достѣпенъ и добре организиранъ кредитъ. Но земледѣлскиятъ кредитъ у насъ е тъкмо такъвъ. Той е евтинъ, достѣпенъ и добре организиранъ, а въпрѣки всичко това нашето селско стопанство прекарва една небивала досега криза. На какво се дължи тази криза? На туй ли, че то, нашето селско стопанство, не е снабдено съ потрѣбния му земледѣлски кредитъ? Официалнитъ данни, обаче, опровергаватъ това.

Вие ще ми позволите следъ малко да цитирамъ нѣкои отъ тия данни, тъй като единъ анализъ и вникване въ тѣхъ представлява голѣмъ интересъ. Земледѣлската банка е раздала въ последнитъ години петъ пѣти повече кредитъ на земледѣлцитъ — непосредствено, или чрезъ кредитнитъ кооперации — и този раздаденъ отъ нея кредитъ, все пакъ, не помогна за едно по-осезателно намаление на кризата. Безспорно, последната се дължи на извънредно голѣмото понижение на ценитъ на зърненитъ храни, но кризата дойде и да разкрие примитивността на нашето земледѣлие и да покаже — като е дума за земледѣлския кредитъ — че той самъ по себе си, въпрѣки теоритическитъ положения, не може да изиграе онази роля за преуспѣване на земледѣлието, която често пѣти, леко и повърхностно, му се приписва. Нашето земледѣлие е примитивно. То е останало много назадъ. Неговата производителностъ е слаба и земледѣлскиятъ кредитъ ще има дотолкова значение за него, доколкото той може да способствува за повишаването, за увеличаването на тая негова производителностъ. Вънъ отъ туй условие, земледѣлскиятъ кредитъ, въ каквито размѣри и да се развива и колкото и да се увеличава, ще проявява въ земледѣлското стопанство само своитъ отрицателни страни. Ако отъ единица площъ ние бихме получили не 90—100 кг. за пшеницата, или 80—90 кг. за царевичата, а двойно повече, очевидно е, че селското стопанство щѣше да понесе по-лесно онова тежко изпитание, на което днесъ е подложено, и жертвитъ на държавата и консоматоритъ, съ които ние искаме да се притечемъ днесъ въ помощъ на него, и то безъ тая помощъ да бѣде ефикасна, щѣха да бѣдатъ много по-малки. Ние можемъ да кажемъ това толкова повече, г. г. народни представители, че днешната криза, като всѣка изобщо криза, ще отлѣе въ едно по-нормално състояние на нѣщата и ако цената на зърненитъ храни не достигне стария си уровеньъ, тя, сигурно, не ще да остане и на сегашното си ниво. Нека не забравяме, освенъ това, че народонаселението въ цѣлия свѣтъ непрестанно расте и се увеличава. Всѣка година неговиятъ прирѣстъ е 6—7 милиона, за който ежегодно е необходима една консомация отъ 1½ милиона тона зърнени храни. И непрестанно растящата консомация ще бѣде единъ ефикасенъ корективъ на непрестанно увеличаващото се зърнено производство.

Подъ пагубното и тежко влияние на кризата въ земледѣлието, ние чуваме да се говори за въвеждането на нови култури. Ето единъ новъ лозунгъ, съ който нѣкои искатъ да разрешимъ радикално земледѣлската криза, като поддържатъ същевременно, че земледѣлскиятъ кредитъ трѣбвало да се насочи главно къмъ тѣхното засилване. Безспорно, ние трѣбва да вземемъ по-доходни култури и да разнообразимъ нашето земледѣлие. Едно отъ неговитъ най-слаби мѣста, безспорно, е и неговото крайно едно-

образие. Но кои сѣ тия нови култури? Каква площ тѣ могат да заематъ отъ общата площ на работната земя у насъ? Ето въпросътъ, на който ние ще трѣбва да отговоримъ съ безпристрастие и обективностъ, ако искаме, наистина, да потърсимъ лѣкъ на съществуващото тежко положение, въ което е изпаднало нашето земеделско стопанство. И ако ние искаме да останемъ въ рамките на строгата обективностъ, ние не можемъ да не признаемъ, че тия нови култури, за които ни говорятъ, и то така, както обикновено у насъ тѣ се разбиратъ, не могатъ да заематъ за смѣтка на зърненото производство повече отъ 1—1½ милиона декара, сир. не повече отъ 3—5% отъ работната земя, поради самото си естество и поради ограничеността на тѣхните пазари. Нека, г-да, въ туй отношение не се правятъ илюзии, за да не се дойде до нови разочарования.

Азъ казахъ, че нашето земледѣлие е останало назадъ, че то е примитивно и че въ него преобладава екстензивната полска система. На първо мѣсто то почива върху зърненото производство. То е съ слаба техника. Въ него липсва модерния земеделски инвентаръ. И когато става дума за земеделския инвентаръ — една отъ най-нагледните негови нужди — всички онѣзи господа, които иматъ претенцията да разрешаватъ голѣмий селско-стопански земеделски въпроси, се отнасятъ по това важно дѣло съ едно пренебрежение, достойно наистина за осъждане.

Преди да дойда до въпроса за земеделския инвентаръ, който съставя една отъ най-блѣскавите страници въ дейността на Земледѣлската банка, както ще видимъ следъ малко, нека преди всичко подчертая едно дълбоко заблуждение, което докарва мнозина, иначе добросъвестни хора, до съвършено погрѣшни заключения. У насъ се говори, че земеделскиятъ инвентаръ билъ извънредно много и че той тежаль на селското стопанство, като, при това, смѣсватъ така наречения едъръ земеделски инвентаръ — тракторитъ и вършачкитъ — съ обикновения земеделски инвентаръ, който представляваше единъ отъ обектитъ на политиката на Министерството на земледѣлието, респ. политиката на Земледѣлската банка.

Въ България има, г. г. народни представители, около 3.000 вършачки и 1.800 трактори на една стойностъ отъ около единъ милиардъ лева. Ония, които критикуватъ Земледѣлската банка и Министерството на земледѣлието, нека знаятъ, че презъ цѣлото ми време въ министерството не сѣ доставили нито единъ тракторъ и нито една вършачка.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Земледѣлската банка ги доставяше.

Д. Христовъ (д.сг): Това дълбоко заблуждение трѣбва да го изтъкна предъ васъ, защото тукъ има хора съ претенция да бждатъ учени хора, но станали жертва на това заблуждение, дохождатъ до съвършено фалшиви и невѣрни заключения. Въ името на самата истина, азъ трѣбва да релевирамъ тоя фактъ и особено да обърна вниманието на всички ония, които търсятъ и искатъ да намѣрятъ разковничето за излизането ни отъ днешната стопанска криза.

Министерството на земледѣлието, както и Земледѣлската банка се обвиняватъ, че сѣ доставили земеделски инвентаръ несъобразно съ потребноститѣ на селското ни стопанство. И, за голѣмо съжаление, това обвинение, тъй невѣрно и неоснователно, бѣше подметнато и отъ това мѣсто (Сочи трибуната) и то не само отъ една политическа срѣда. Отъ това мѣсто се подхвърлиха думи, които трѣбваше да се избѣгнатъ, а именно, че доставката на земеделския инвентаръ било едно нерационално и нецелесъобразно дѣло и че съ него е било извършено голѣмо разгочителство.

А. Аврамовъ (з): Г. Христовъ! Защо се мъчите да убеждавате народното представителство, когато вашитѣ плугове и всичко друго, което доставихте, седи въ складоветѣ на Земледѣлската банка?

Д. Христовъ (д.сг): Моля, недейте ме прекъсва.

А. Аврамовъ (з): Кого се мъчите да кандардисвате? Задължително ги давахте на населението, но култиваторътъ не се тегли, подривачътъ не се тегли, защото не подхождатъ на нашето селско стопанство.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Г. Христовъ! Отказвате ли, че Земледѣлската банка налагаше вършачкитѣ?

Д. Христовъ (д.сг): Оставете да хвърля по-голѣма свѣтина върху нѣщата и, ако това, което ще кажа, не е истина, вие ще ме опровергавате.

Споредъ преброяването отъ 31 декемврий 1921 г., у насъ е имало 675.500 селски стопанства, а оттогава, въ продължение на 10 години, наедно съ настаненитѣ бѣжанци, числото на тия стопанства е нарастнало съ 200.000, и ние можемъ да смѣтаме, че селскитѣ стопанствъ възлизатъ на около 900.000. Грамадното мнозинство отъ тия стопанства работятъ съ обикновеното старо рало. Срещу 458.358 дървени рала, споредъ земеделската статистика отъ 1927 г., ние сме имали само 291.737 желѣзни и полужелѣзни плуга и само 21.590 брани — цифри, които, повидимому, нѣматъ значение за много ужъ учени хора, и то не само въ България, но и тукъ, въ Народното събрание, при всичко, че въ тия цифри има толкова поучителни нѣща. Въ тѣхъ, ако бихъ могълъ да кажа, е кристализирана българската стопанска действителностъ и е изразена стопанската ни изостаналостъ, а наедно съ нея и нашата ниска политическа култура. Като една фотография, тѣ представляватъ примитивността на нашето земледѣлие, а поради това, когато говоримъ за стопанския и културенъ прогресъ на нашата страна, ние трѣбва да си припомнимъ тия толкова наиздадени цифри.

Отъ другитѣ модерни земеделски орѣдия — валяци, подривачи, култиватори, редосѣялки, окопвачки — които, наедно съ плуга и браната, служатъ за рационалното обработване на почвата, у насъ има твърде малко — по едно или две на хиляда домакинства. Колкото орѣдия отъ тѣхъ днесъ има, тѣ се доставиха едва презъ последнитѣ 4—5 години. Липсата пѣкъ на модеренъ земеделски инвентаръ е една отъ главнитѣ причини за слабото производство у насъ, независимо дали това производство ще бжде зърнено производство или трансформирано, за което въ последно време взе да се говори толкова у насъ. Между тѣмъ, за никаква трансформация, за никакви нови култури и за никакво модернизиране на селското ни стопанство не може и дума да става, безъ най-важната и сериозна предпоставка — модерния земеделски инвентаръ, който, като ни дава възможностъ за съвременната земеделска техника, ще способствува за повишението на производителнитѣ сили на нашето земледѣлие — единъ пътъ, по който сѣ минали цивилизованитѣ народи, достигнали до голѣми успѣхи.

Колко плуга трѣбватъ на селско-стопанска България?

А. Аврамовъ (з): Ако сѣ № 7, оставете ги!

Д. Христовъ (д.сг): Ако сѣ правени грѣшки, каквито, обаче, нѣма, ние всички имаме дълга да ги поправимъ.

А. Аврамовъ (з): Не бива да се правятъ грѣшки и опити върху гърба на българския народъ.

Д. Христовъ (д.сг): Разрешението на единъ такъвъ важенъ въпросъ, който не може, за съжаление, да привлѣче вашето внимание, е отъ съществено значение за преуспѣването на селско-стопанска България, въ името на която ужъ ние се кълнемъ.

Азъ казахъ, че у насъ има само 272.750 плуга. Ако за ремонтването имъ, измѣняването имъ, приемемъ единъ периодъ отъ 12 години, който не е малъкъ за тая целъ, ние ежегодно ще трѣбва да доставяме по 25.000 плуга, а ако едновременно съ това трѣбва да замѣнимъ и ралото съ модерния желѣзенъ плугъ, насъ ще ни трѣбватъ други 45.000 плуга, или ежегодно ние ще трѣбва да внасяме въ страната си 70.000 плуга, тогазъ когато презъ последнитѣ 10 години едва ли сѣ внасяли повече отъ 10—15 хиляди плуга годишно. Тия цифри показватъ, господа, колко ние сме останали назадъ. И когато отъ тази трибуна се говори за селското ни стопанство, за неговия прогресъ, безъ обаче да се спираме върху неговитѣ конкретни, практически нужди, както и върху неговия механизъмъ, ние забравяме, че всички наши речи, които се произнасятъ тукъ, ще останатъ само едни общи фрази, безъ да допринесатъ що-годе за подтикването на земеделския прогресъ у насъ. И азъ бихъ желалъ, поне на онѣзи отъ васъ, за които тия въпроси представляватъ интересъ, да привлѣка вниманието върху факта, че всѣка година ние трѣбва да внасяме редовно по 70.000 плуга въ продължение на 10—12 години, ако наистина искаме, искрено и нелицемерно, да съдействуваме за преуспѣването на родното ни земледѣлие. И ние трѣбва да бързаме, господа, защото другитѣ народи, наши конкуренти, сѣ отишли далеко напредъ въ своята цивилизация и земеделски прогресъ и защото нашето земледѣлие, тъй примитивно още, се гърчи въ своитѣ болезнени спазми. Нека, при това, не забравяме, че нашето селско стопанство е обеднѣло, и то много по-рано отъ преди настѣпването на голѣмото, катастрофално понижение на ценитѣ на зърненитѣ храни, както това се установява отъ всички добросъвестно извършени анкети въ тая областъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Народътъ обединѣ презъ 8-годишното ваше управление.

Д. Христовъ (д. сг): Толкова много има да се говори по многоважния въпросъ за земледѣлския инвентаръ, че би трѣбвало да се разполага съ часове, но вие ще ми позволите да кажа само нѣколко думи за едно друго орѣдие — браната, толкова ценно и необходимо въ нашето селско стопанство. Азъ се обръщамъ най-добросъвѣстно и сериозно къмъ васъ, г-да, които представлявате партиитѣ, отъ които изхожда днешното правителство, да погледнете най-сериозно на тоя въпросъ и да го вземете здраво въ вашитѣ ръце и да го разрешите най-целесъобразно, защото той е една отъ предпоставките да излѣземъ отъ днешното тежко положение. (Възгласения отъ земледѣлцитѣ)

Б. Ецовъ (д): Само протежирахте вашитѣ партизани за сѣтка на държавната хазна! За Балтовото стопанство дадохте 16 милиона лева. Пилѣхте народната пара.

Председателъ: (Звъни)

Д. Христовъ (д. сг): Ще се спра само на това земледѣлско орѣдие, защото не разполагамъ съ време, за да изтъкна, въпрѣки шума, който се прави отъ нѣкои господа, предъ какви наистина сериозни проблеми за разрешение ние стоимъ. Браната, която доусъвършенствува работата на плуга и улеснява обработването на почвата, не трѣбва да липсва нито въ едно селско стопанство, което трѣбва да се бори, особено при съвременнитѣ условия, съ конкуренцията, и безъ което никаква „трансформация“ не може да се направи. До 1927 г. въ нашитѣ селски стопанства е имало само 21.590 брани, тогазъ когато отъ казанитѣ 900 хиляди стопанства, поне 700 хиляди стопанства би трѣбвало да има брана — едно отъ най-необходимитѣ земледѣлски орѣдия. Въ нашитѣ земледѣлски стопанства липсватъ най-малко 500 хиляди брани, при всичко че браната за нивата е като мотиката за градината и копача за царевичата. Както за всѣка градина трѣбва да има мотика, така и всѣко земледѣлско стопанство не трѣбва да бѣде лишено отъ толкова ценното и крайно необходимо за земледѣлския прогресъ орѣдие.

Е. Шидерски (з): (Възгласява нѣщо)

Д. Христовъ (д. сг): Има ли нужда, г. г. народни представители, да доказвамъ предъ по-просвѣтенитѣ отъ васъ и запознати съ дѣлото, че едно такова орѣдие, каквото е валакътъ, който даваше поводъ за толкова пристрастни и злостни критики на политиката на Министерството на земледѣлието, е сѣщо едно отъ най-необходимитѣ земледѣлски орѣдия, което обязательно трѣбва да бѣде внесено въ нашето селско стопанство?

А. Аврамовъ (з): И за празника на култиватора и земята кажете!

Д. Христовъ (д. сг): Годината 1929, която ни донесе голѣми климатически изненади — голѣмитѣ мразове — ни доказа най-убедително и нагледно колко е необходимо и колко при това е полезно въвеждането на валака въ селскитѣ стопанства. Вследствие голѣмитѣ мразове презъ м. февруарий 1929 г. на много мѣста посѣвитѣ измръзнаха, тогазъ когато всички ония селски стопани, които използваша валака за превалването на своитѣ сѣитби можаха да възстановятъ реколтитѣ си и да избѣгнатъ ония голѣми загуби, на каквито се изложиха стопанитѣ, които не се възползуваха отъ това полезно, модерно орѣдие. Споредъ рапорта на ръководителя на Чирпанското опитно поле, пшеницата № 16, двукратно валиана, е била напълно нормално запазена, въпрѣки голѣмия мразъ, когато, напротивъ, всички околни ниви, включително и тия на Чирпанското опитно поле, сѣ измръзнали на повече отъ 60%, тъй като не сѣ били валиани. Благодарение на валака реколтата е била спасена, и наедно съ това е билъ спасенъ трудътъ и усилията на селскитѣ стопани. (Възгласения отъ земледѣлцитѣ. Шумъ)

Председателъ: (Звъни)

А. Аврамовъ (з): Всички валаци стоятъ въ складовѣтъ на клоновѣтъ на Земледѣлската банка.

Д. Христовъ (д. сг): Опитната нива съ пшеница № 71 въ конезавода Божурище, която се превали въ началото на м. априль 1929 г. съ жбестия кембриджки валакъ, до-

толкова се сгъсти отъ предизвиканото братене, че даде отличенъ резултатъ — надъ 200 килограма на декаръ. Навредъ въ околнитѣ презъ 1929 г., дето валиането е употребено, бѣха получени добри и несъмнени резултати.

И. Попивановъ (з): Кой го казва? Вашъ агрономъ!

Д. Христовъ (д. сг): Но при липса на търпение у васъ, господа, които споредъ мнението си сте готови да създавате само зрелища тукъ, азъ се виждамъ принуденъ да напусна моята теза и да изоставя целъ редъ аргументи въ полза на това голѣмо дѣло — въвеждането на земледѣлски инвентаръ въ изостаналата икономически назадь България. Дайте ми поне възможность да ви цитирамъ мнението на двама-трима наши учени, противъ компетентното мнение на които вие не бихте могли да направите никакво възражение, ако сте проникнати отъ чувството на отговорността и ако наистина интереситѣ на селското ни население и на земледѣлска България сѣ близко до сърдцата ви. (Възгласения отъ земледѣлцитѣ)

И. Попивановъ (з): Ако направимъ референдумъ между селската маса, всички ще задръчатъ името Ви.

Б. Ецовъ (д): (Къмъ Д. Христовъ) Не Ви е срамъ! И имате още куража да излѣзете на трибуната да говорите!

Председателъ: (Звъни)

И. Попивановъ (з): (Къмъ Д. Христовъ) Само съ едно можемъ да Ви похвалимъ — че вѣрвате въ това, което приказвате.

Б. Ецовъ (д): Цѣла България заблуди Димитъръ Христовъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кѣде се намирате? Стига! Дебати въ Народното събрание ли сѣ това или какво?

Председателъ: (Звъни) Моля, оставете оратора да говори.

Д. Христовъ (д. сг): Вие може да не сте съгласни съ това, което аргументирамъ отъ тази трибуна, но все пакъ мисля, че нито единъ добросъвѣстенъ отъ васъ, който иска обективно да погледне на работитѣ, не може да не вслуша въ мнението и констатациитѣ на представителитѣ на нашата земледѣлска наука. И ето що казва многоуважаемиятъ Гаврилъ Проичевъ, началникъ на опитната станция въ Образцовия чифликъ край Русе, научната подготовка, компетентность и дългогодишенъ опитъ на когото сѣ общопризнати, никой отъ васъ не може да оспорва — ето какво той казва, между другото, и за значението на култиватора

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а! (Смѣхъ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вие работили ли сте съ култиваторъ?

А. Аврамовъ (з): Ами тамъ ги возятъ държавни коне.

Д. Христовъ (д. сг): Той казва: (Чете) „Въ едно триплетно сѣитбообрѣщение, царевича — пшеница — овесъ, гдето яловата угаръ е заета съ царевича, последната, царевичата именно, отгледвана върху правилно подготвена почва, сир. плитка подмѣтка на стърнището следъ жетва, дълбока есенна оранъ, бъркане съ култиватора напролѣтъ (безъ да се оре) е дала следнитѣ доходи въ зърно на декаръ, безъ торене: 1922 г. — 269 кгр.; 1923 г. — 275 кгр.; 1924 г. — 322 кгр.; 1925 г. — 278 кгр.; 1926 г. — 298 кгр.; 1927 г. — 191 кгр.; 1928 г. — 295 кгр. или срѣдно за седемтѣ години — 275 кгр.“ Тия толкова задоволителни резултати, между друго, сѣ добити и благодарение ролята на култиватора при обработката на земята. Както казва г. Проичевъ, (Чете) „доходътъ отъ торената царевича е слѣзълъ само единъ пътъ въ седемъ години подъ 300 кгр., при срѣденъ доходъ годишно 323 кгр., а при неторената е слѣзълъ само веднѣжъ подъ 200 кгр. при срѣденъ доходъ 275 кгр.“

„Презъ сѣщия периодъ отъ 7 години, казва той, въ единъ сравнителенъ опитъ, овесътъ, отгледванъ по стария селски начинъ, сир. само съ предсѣитбена оранъ и правилно, т. е. следъ подмѣтка на стърнището, дълбока есенна оранъ и „бъркане“ съ култиватора напролѣтъ, е далъ следнитѣ доходи на декаръ: при селската обработка

108 кгр., а при правилната — 162 кгр.“, или правилно обработваната парцела е дала сръдно 53 кгр. повече зърно на декаръ.

Г. г. народни представители! Като пропущамъ по необходимостъ цѣлъ редъ данни, извънредно интересни, които заслужаватъ вашето внимание, г-да, нека само спомена, че уважаемиятъ г. Гаврилъ Проичевъ, началникъ на опитната станция въ Русе, посочва култиватора като едно незаменимо оръдие при обработването на почвата за пролѣтните посѣви и особено необходимо за запазване на влагата въ почвата, особено при единъ континенталенъ климатъ, какъвто е нашиятъ, при който въ всѣки 5 години ние имаме 2—3 години съ суша.

Позволете ми да цитирамъ тъй също и мнението на г. Чолаковъ, ръководителя на опитното поле въ с. Кнежа, за необходимостта отъ култиватора за запазване почвената влага, и като ефикасно сръдство за борба противъ сушата, особено въ нашата Дунавска равнина. (Чете) „При нашия континенталенъ климатъ не е рѣдкостъ, а чести явления сж сушавитъ лѣта, отъ които страдатъ особено земеделѣцитъ отъ Дунавската равнина. Тия суши сж основната причина за получаване на низкиятъ доходи отъ есеннитъ сѣитби, а още по-низкиятъ отъ пролѣтнитъ култури.

Едно отъ най-важнитъ сръдства за осигуряване на по-добри и по-редовни доходи отъ пролѣтнитъ култури въ района на опитното поле лежи въ начина на подготовката на почвата.

Презъ стопанската 1927 г., когато отъ 7 юлий до 29 августъ бѣше продължителна суша, всичко 82 дни, при все това въ опитното поле се получи отъ декаръ 166 кгр. зърно отъ бѣлата мѣстна царевича, а земеделѣцитъ отъ с. Кнежа и околнитъ села получиха едва 40, максимумъ 60 кгр. на декаръ — сир. 120 кгр. по-малко“.

Уви, тия въпроси представляватъ малъкъ интересъ за васъ, въпрѣки това, че въ тѣхъ се крие до голѣма степенъ тайната на съвременното сѣсенно положение, което преживѣва не само нашето селско, но изобщо цѣлото ни народно стопанство.

(Продължава да чете) „Презъ стопанската 1928 г.“ — казва ръководителя на държавното земеделско опитно поле въ с. Кнежа — „при още по-продължителна суша, (130 дни), въ опитното поле се получи отъ декаръ 196 килограма отъ сѣщата царевича, а земеделѣцитъ отъ околнитъ села и с. Кнежа получиха само 80 до 100 килограма. Когато царевичнитъ растения въ опитното поле достигнаха своята нормална височина и още се зеленѣха, въ този моментъ селскитъ царевичи бѣха почти напълно загинали отъ сушата презъ 1927 г. Твърде очебиюща картина, на която бѣше свидетелъ и г. професоръ Иванъ Ивановъ, който бѣше по обиколка въ тоя край. Разликата, получена въ повече отъ 100 до 120 килограма зърно отъ декаръ въ опитното поле презъ последнитъ 2 сушавитъ лѣта, се дължи предимно на това, че тукъ бѣше извършена зимната дълбока оранъ, пролѣтътъ не се ора, а сѣитбитъ се обработваха съ култиватора“.

И въ заключението си той казва: „При широкото въвеждане на зимната дълбока оранъ въ нашето селско стопанство презъ последнитъ нѣколко години, необходимо е още и въвеждането на култиватора, за да измѣстимъ съвършено пролѣтната оранъ, за да запазимъ набралата се презъ есента и зимата влага, тъй много необходима за гарантирането на редовни и по-високи доходи отъ пролѣтнитъ култури, а особено презъ години на суша“.

Ето какво, прочее, е мнението на хората на науката и на земеделската практика за култиватора.

Г. г. народни представители! Въ ржката ми е много поучителната книга на многоуважаемиятъ г. Иванъ Ивановъ, професоръ отъ агрономическия факултетъ, за „Обработката на почвата за пролѣтните посѣви“, компетентността на когото никой отъ васъ, надѣя се, не ще оспори.

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Г. Христовъ! Стига сте ни чели тия лекции по земеделѣието! И ние сме чели тия брошури. (Глъчка)

Председателтъ: (Силно звъни)

Д. Христовъ (д. сг): Въ своето именно изложение за „Обработката на почвата за пролѣтните посѣви“ той се спира и върху земеделския инвентаръ, като една необходимостъ за гарантиране, особено въ сушавитъ години, на по-добри реколти, а следователно, и на по-добри, по-високи доходи на нашето селско стопанство. Той се спира по-специално и върху значението на култиватора при обработването на работната земя, предназначена за посѣви

съ пролѣтни храни, и го намира за полезно и необходимо. (Възражения отъ земеделѣцитъ. Глъчка)

Председателтъ: (Звъни)

Д. Христовъ (д. сг): Но поради вашия шумъ и нежеланието да се третира въ Народното събрание тия тъй много важни въпроси азъ се виждамъ принуденъ да оставя неговото извънредно ценно мнение за ролята на съвременния земеделски инвентаръ за преуспѣването на родното ни земеделѣие и да го сподѣля другаде, съ другъ господъ, които наистина се вълнуватъ обективно, безпристрастно, съ любовъ и преданостъ къмъ голѣмитъ проблеми на земеделската България.

С. Омарчевски (з): Въ в. „Демократически сговоръ“!

Д. Христовъ (д. сг): Но или земеделската България, която божемъ ужъ вие представлявате, ще трѣбва въ сравнително скоро време да се снабди съ земеделски инвентаръ, за да се въоръжи съ едно отъ най-необходимитъ оръжия въ борбата съ бедността, като обезпечи на селското ни стопанство по-голѣми реколти и съдействува за трансформацията, сир. за преминаването на едни по-малодоходни къмъ други по-доходни култури, която трансформация е невъзможна безъ земеделски инвентаръ, или пъкъ вие ще заявите тукъ, въ Народното събрание, недвусмислено и категорично, че въвеждането на модерния земеделски инвентаръ е едно безумие и разточителство и затова трѣбва да се изостави. Или едното, или другото ще приемете, господа. Нѣма и не може да има колебание по този въпросъ.

Нѣкой отъ земеделѣцитъ: Инвентаръ ще се въвежда, но не както вие го въвеждате.

Д. Христовъ (д. сг): Трѣбва недвусмислено да поставяме въпроситъ и ясно да застанемъ на позициитъ, които поддържаеме. (Възражения отъ земеделѣцитъ. Шумъ)

Председателтъ: (Звъни)

Д. Христовъ (д. сг): Е добре, азъ се числя къмъ ония, които считатъ земеделския прогресъ за невъзможенъ, ако не смѣнимъ и не допълнимъ часъ по-скоро земеделския инвентаръ на нашето примитивно земеделѣие.

Б. Ецовъ (д): Петъ години управлявахте Министерството на земеделѣието въ България; я кажете какви сж резултатитъ отъ тая Ваша политика? Вие дотамъ се бѣхте забавили, че въ в. „Миръ“ Иванъ Пѣевъ Плачковъ Ви нарече невмѣняемъ и трѣбваше да отидете въ сѣдъ да се сѣдите.

Д. Христовъ (д. сг): Г. Ецовъ! Желая да бждете спокойни. Азъ не Ви обиждамъ.

Б. Ецовъ (д): Чудя се на куража Ви да говорите по тия въпроси!

Д. Христовъ (д. сг): Затова сме повикани въ Народното събрание — да имаме куража на мненията си.

Б. Ецовъ (д): Това е цѣла провокация — да се налагате да Ви слушаме.

Д. Христовъ (д. сг): Да се снабди земеделското стопанство, прочее, съ модеренъ инвентаръ е една необходимостъ, а ако вие мислите, че това не е нужно и че то е разточителство, тогава вие ще се откажете отъ една подобна политика, вие, господа, които имате властта, които сте силнитъ на деня и които можете да насочите земеделската политика на България въ други пѣтища. Азъ обаче съмъ дълбоко убеденъ, че нѣма други пѣтища и че уважаемиятъ г. министъръ на земеделѣието — казвамъ го въ негова честъ — ще върви по този пѣтъ, защото той е единствено рационалниятъ и целесъобразниятъ, който може да ни даде желанитъ резултати, защото, господа, само по този пѣтъ сж вървѣли цивилизованитъ и отишли далеко напредъ въ своя земеделски прогресъ държави — Англия, Германия, Съединенитъ щати, Франция, Белгия и пр.

За снабдяването на селскитъ ни стопанства съ модеренъ земеделски инвентаръ въ единъ периодъ отъ 10 години — като дребнитъ стопанства, които поотдѣлно не могатъ да доставляватъ едрия инвентаръ, каквито сж валѣцитъ, триоритъ и редосѣялѣитъ, и затова ще трѣбва да

се снабдяват чрез кооперациите за заедно използване — и за да можем да поддържаме този инвентар чрез неговото възобновяване през всички десет години, ние ще трябва ежегодно да доставяме: 70.000 плуга, 50.000 брани, 50.000 култиватори, 10.000 подривачи, 10.000 оковачки, 20.000 валяци, 2.400 триори-сортировачи и 3.000 редосъялки на обща стойност 438.000.000 л. Значи, всяка година ще трябва да разходваме около 400 милиона лева за набавяне на земеделски инвентар, ако искаме нашето земледелие да напредва и преуспява. И в тия именно доставки е голъмата заслуга на Земледелската банка, на която, вмъсто да благодарим, ние я излагаме на неzasлужени и неиздържачи никаква обективна критика, порицания.

Ако към тоя инвестиран капитал прибавим 8% лихва и 12% амортизация и ремонт, на една сума от 87.680.000 л., ние ще имаме един годишен разход за тия оръдия и машини от 526.083.000 л., които ще се дадат на нашето селско стопанство.

Какъ се рентираща сега този инвентар?

За да отговоря на възраженията, които се правят по тоя случай и да отговоря особено на Васъ, уважаеми г. Ецовъ, дали ние имаме тук работа с разточителство и съ едно безумно дѣло, както нѣкой имаха дързостта да твърдятъ това съ своето невежество, нека видимъ каква е практическата полза отъ въвеждания земеделски инвентаръ.

Б. Ецовъ (д): (Казва нѣщо)

Д. Христовъ (д. сг): Слушайте! Азъ съмъ добросъвестенъ, но искамъ и вашата критика да бѣде добросъвестна. Искамъ отъ г. министра на земеделието, когато уважавамъ — не правя партизанска политика — ...

Отъ земедѣлците: А-а-а!

Д. Христовъ (д. сг): ... да направи анкета при участието на представители отъ всички политически партии и всички учреждения, които иматъ съприкосновение съ този въпросъ, за да се види, дали земеделскиятъ инвентаръ се рентираща и дали земеделското население, но истински земеделци, които живѣятъ съ потъ на челото си и отъ доходите на земята си, желаятъ да притежаватъ модеренъ земеделски инвентаръ или не. Кой отъ васъ, които вдигатъ толкова шумъ и не ме оставяте свободно да изложа аргументитъ си отъ това мѣсто (Сочи трибуната) не се е убедилъ още поне въ голъмата полза отъ редосъялката и кой представителъ на селска, на земеделска България може да има смѣлостта да твърди, че тя не е полезна земеделска машина, че не трябва да се внася въ земеделското стопанство, и че доставенитъ 6.000 редосъялки сѣ едно дѣло на разточителство? И ако тя не бѣше посрещната благосклонно и съ готовност отъ селското население — тя, която не съществуваше преди петъ години въ земеделскиятъ ни стопанство — какъ тя можеше да намѣри такова широко разпространение? Съжалявамъ много, че въ Министерството на земеделието това важно и полезно дѣло бѣше прекъснато и изоставено въ името на най-повърхностни разбирания. Не е тукъ мѣсто да се спирамъ на този въпросъ, който публично ще изнеса, за да се види селска, земеделска България извъ кой пътъ трябва да върви — пътъ мѣченъ и труденъ, но единствениятъ, въ който селското население може да подобри и облекчи своята тежка сѣдба.

Ако, г. г. народни представители, съ редосъялката се засѣватъ само $\frac{2}{3}$ отъ нивитъ, заети съ пшеница, ръжъ, смѣсъ, ечемикъ и овесъ, които $\frac{2}{3}$ възлизатъ на 11.500.000 декара, ние ще реализираме една икономия отъ семе — по 10 кгр. на декаръ — отъ 115 милиона килограма, които, при срѣдна пазарна цена, 2 л. килограмъ зърнени храни, даватъ 230 милиона лева. Може ли нѣкой да оспори това?

Б. Ецовъ (д): Тя не е отъ ваше време, а е отъ много то-рано.

Д. Христовъ (д. сг): Азъ моля г. Ецовъ да бѣде спокоенъ и да направи справка въ земеделската статистика отъ 1927 г., която статистика не съмъ правилъ азъ. Отъ тая официална статистика азъ черпя официални данни за потвърждение на онова, което изнасямъ тукъ, г. Ецовъ. Редосъялката бѣше, прочее, непозната за нашето селско стопанство ...

Б. Ецовъ (д): Какъ да не е позната?

Д. Христовъ (д. сг): Нѣма какво да споримъ. Въпросътъ не е за авторство, а за съзнаване необходимостта отъ въвеждането на една тѣй полезна земеделска машина.

Б. Ецовъ (д): Населението бедствува. Отъ где ще вземе пари, за да я купи?

Председателъ: (Звъни) Моля, оставете оратора да говори.

Д. Христовъ (д. сг): Само отъ спестяване на семе ние ще имаме при днешнитъ низки цени една икономия не по-малко отъ 230 милиона лева! Нѣма нито една страна, г. г. народни представители, която, претендирайки да бѣде съ модерно земеделие, да не е въвела най-широко тая полезна и крайно необходима земеделска машина. При рационалното използване на земеделския инвентаръ за обработването на работната земя реколтата се увеличава не по-малко отъ 20%.

Споредъ официалната статистика, стойността на реколтата презъ 1925 г. е възлизала на: зърнени храни 585 милиона златни лева; маслодайни и индустриални растения — 57 милиона; варива — 14 милиона; картофи — 3 милиона; бостани — 7 милиона; фий, урвъ и бурчакъ — 19 милиона и изкуствени ливади, лудо просо и крѣмно цвекло — 7 милиона или всичко 695 милиона златни лева. Понеже земеделскиятъ инвентаръ увеличава реколтитъ съ 20%, то тия 20% върху казанитъ 695 милиона златни лева ни даватъ една сума отъ 104 милиона златни лева, или, по днешенъ курсъ, 2.711.000.000 л.

Но тѣй като ценитъ на зърненитъ храни сѣ спаднали въ размѣръ на 25%, които 25% върху 2.711.000.000 л. съставлятъ 542 милиона лева, а наедно съ икономиятъ отъ редосъялката — 230 милиона лева — тѣ възлизатъ на 772 милиона лева, срещу единъ годишенъ разходъ отъ 526 милиона лева, и то забележете, при днешното катастрофално спадане на ценитъ на зърненитъ храни.

Не трябва, обаче, да забравяме, че, първо, цената на зърненитъ храни, която приехме 2 л., непремѣнно въ бѣдеще ще се повиши и че, второ, цената на земеделския инвентаръ, напротивъ, ще се понижи. Пласиранитъ капиталъ въ земеделския инвентаръ, прочее, се рентираща и всичко онова, което се говорѣше и говори противъ политиката на Министерството на земеделието, е само едно заблуждение и невежество, противъ което нѣмамъ сили да се боря.

Г. г. народни представители! Позволете ми сега да цитирамъ още нѣкои цифри, защото въ тѣзи въпроси общитъ фрази не помагатъ. Само анализътъ, конкретното изучаване и практическото разрешение на въпроситъ може да ни послужи за разрешението на ония голѣми проблеми, които отъ тукъ натѣй непрекъснато ще занимаватъ земеделското ни стопанство.

Тия цифри се отнасятъ до рентирането на земеделския инвентаръ въ отдѣлнитъ стопанства. Нека вземемъ едно такова стопанство отъ 30 декари.

То представлява следната структура: 10 декара засѣти съ пшеница, по 110 кгр. отъ декаръ, правятъ 1.100 кгр.; при едно увеличение на реколтата не съ 20%, а само съ 15%, които сѣ сигурни благодарение на желѣзния плугъ и на желѣзната брана, ние ще имаме 165 кгр. по 6 л. килограмътъ въ 1928 г. това прави 990 л. а при днешнитъ цени 1.50 л. — 257 л. 3 декара съ ечемикъ, отъ който ще се получи 120 кгр. ечемикъ или всичко 360 кгр. ечемикъ (срѣдния рандеманъ презъ последнитъ 5 години) по 15% увеличение — 54 кгр., по 5 л. килограмътъ презъ 1928 г. — 270 л., а по 2 л. презъ 1931 г. — 108 л.; 14 декара съ паревина; по 120 кгр. на декаръ — 1.680 кгр.; 15% увеличение — 252 кгр.; по 5.50 л. килограмътъ презъ 1928 г. — 1.386 л., а по 1.60 л. презъ 1931 г. — 403 л.; 3 ара съ фасулъ; по 60 кгр. на декаръ — 18 кгр.; по 15 л. — 270 л.; 4 ара съ фий; по 300 кгр. отъ декаръ — 120 кгр.; 15% увеличение — 18 кгр.; по 2 л. презъ 1928 г. — 36 л., а по 1 л. кгр. презъ 1931 г. — 18 л.; 7 ара съ люцерна по 800 кгр. отъ декаръ — 560 кгр.; 15% увеличение — 84 кгр.; по 2 л. кгр. презъ 1928 г. — 168 л., а по 1 л. презъ 1931 г. — 84 л.; и най-сетне — 1 декаръ и 6 ара естествени ливади, по 250 кгр. сѣно на декаръ — 400 кгр.; 15% увеличение — 60 кгр., които по 2 л. презъ 1928 г. даватъ 120 л., а по 1 л. презъ 1931 г. — 60 л.

И така, плугътъ и браната, увеличавайки производството, увеличаватъ дохода съ 3.043 лева (1928 г.).

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Г. Христовъ! Това, което говорите, не е въ връзка съ законопроекта, сложенъ на дневен редъ.

Д. Христовъ (д. сг): Оставете ме да завърша. Ценитѣ, по които земледѣлскитѣ стопани получаватъ плуговетѣ и бранитѣ отъ Земледѣлската банка, сж: плугъ № 6 Бехеръ — 1.314 л., а браната — 1.080 л. — всичко 2394 л.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Направете събрание въ нъкое село и тамъ разправайте тия нѣща.

Д. Христовъ (д. сг): Годишниятъ разходъ за тия две орждия е: лихва 10% на 2394 л. — 239 л.; амортизация и ремонтъ, поддържане на инвентаря и пр. — 14% върху 2394 л. — 335 л. или всичко 574 л. Увеличениятъ доходъ, обаче, нѣма да бѣде тоя, който току-що посочихъ, а по-голямъ, тъй като държавата пое върху си ангажмента да купува пшеницата на селянитѣ по 3.40 л., а царевичата по 2.50 л. — 2.80 л. килограмтъ.

Г. г. народни представители! Принуденъ съмъ да завърша по този въпросъ — въпрѣки това, че имамъ още толкова много да говоря и да изнеса предъ васъ толкова много още интересни данни. За да кажа нѣколко топли думи за политиката на Земледѣлската банка, въ лицето на досегашнитѣ ѝ администратори, относно доставката на земледѣлски машиненъ инвентаръ, азъ нѣмамъ време да отхвърля обвиненията, хвърляни крайно безосновно противъ тѣхъ — обвинения голословни, които ни веднажъ не сж били подкрепени съ какви и да било конкретни данни. Но азъ не мога да направя и това, защото се виждамъ принуденъ да завърша по необходимостъ.

Г. г. народни представители! Въвеждането на земледѣлски инвентаръ въ нашитѣ стопанства не търпи отлагане. Той е необходимъ за повишението реколтитѣ на зърненото производство, което и въ бъдеще, въпрѣки всичко, ще остане базата на селското ни стопанство и неговия най-важенъ елементъ. Той е необходимъ и защото безъ него не може да се извърши трансформация — ако, въобще, такава ще бѣде правена, ако въобще къмъ нея ще се преминава. Въвеждането на земледѣлския инвентаръ трѣбва да стане алфата и омегата на земледѣлката ни политика и Земледѣлската банка, която усърдно и прилежно е способствувала за неговото въвеждане, е извършила едно голямо, похвално и полезно дѣло, за което азъ тукъ ѝ благодаря.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Селянинътъ казва: „Дай ми пари, че тогава — умъ, а не най-напредъ умъ, че после пари“.

Д. Христовъ (д. сг): Азъ често пѣти съмъ билъ обвиняванъ въ разточителство.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Ваши хора Ви обвиняваха

Д. Христовъ (д. сг): Азъ често пѣти съмъ билъ обвиняванъ, че съмъ разпилявалъ богатствата и сръдствата на страната ни, на нашата бедна земледѣлска България.

Споредъ даннитѣ, обаче, на Министерството на финанситѣ, азъ съмъ разходвалъ въ продължение на 4 години около 200 милиона лева за всички инициативи, мѣропрития на Министерството на земедѣлнето, които, несъмнено, ще бѣдатъ следвани по необходимостъ отъ всички, които искатъ да бѣдатъ полезни на земледѣлска България. Но срещу тоя разходъ отъ 200 милиона лева, ето какво съмъ далъ. Позволявамъ си тази нескромностъ, защото критикитѣ сж насочени главно противъ мене.

Срещу тия 200 милиона лева — въ това число и помощитѣ и субсидиитѣ, които сме давали за пласирането на земледѣлския инвентаръ — селско-стопанска България е получила повече отъ 800—900 милиона лева доходи, тия данни сж потвърдени, г. г. народни представители, отъ официална анкета, извършена отъ Министерството на земедѣлнето и отъ народни представители отъ опозицията. Ето, това съмъ далъ срещу този разходъ.

Тукъ се говори, че земледѣлскиятъ инвентаръ билъ изостаналъ, не билъ пласиранъ и т. н. Азъ бихъ ви отгелъ много време, ако бихъ се спрѣлъ подробно върху този въпросъ, да кажа какво е доставено и какво е пласирано. Е добре, азъ смѣя да лансирамъ предъ Народното събрание — и желая да бѣда опровергнатъ при даденъ случай отъ г. министра на земедѣлнето, азъ го моля най-настойтелно да направи това нѣщо — че за земледѣлски инвентаръ сж похарчени всичко 127 милиона лева не на Земледѣлската банка, но на самитѣ земледѣлски стопани. И отъ този земледѣлски инвентаръ, доставенъ презъ 1926

—1929 г., знаете ли, колко е останалъ непласиранъ къмъ 1 май 1930 г., когато азъ напуснахъ Министерството на земедѣлнето? Само 9%. Азъ искамъ отъ васъ да бѣдете по-спокойни, обективни и безпристрастни критики, азъ искамъ отъ васъ да кажете, кой е онзи частенъ търговецъ, който има складъ на земледѣлски машини и орждия и който успѣва, щомъ пристигне земледѣлски инвентаръ, да го продаде веднага. Кой отъ васъ, който има складове, не знае, че въ складовѣтъ стоятъ машини съ години, като се плаща и 8—9% лихви на вложения въ тѣхъ капиталъ?

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Държавата не е търговска фирма.

Д. Христовъ (д. сг): А вне, които казвате, че сме натрупали непродаденъ земледѣлски инвентаръ, чуите моята дума. Ако е възможно този инвентаръ да го натрапимъ, ще го натрапимъ. Когато говоримъ за бедното земедѣлско население, дългъ е на всѣкиго отъ насъ да прибѣгне къмъ всички онѣзи методи, които допринасятъ, за да извадимъ това земедѣлско население, тая земедѣлска България отъ това тежко положение, отъ тѣзи спазми, въ които се гърчи.

Г. г. народни представители! Още две думи, и свършвамъ. Азъ съжалявамъ твърде много, че не можахъ да засегна детайлно въпроса за земедѣлския кредитъ, защото по отношение на този земедѣлски кредитъ има голями заблуждения.

Да видимъ какви голями заблуждения има по отношение на земедѣлския кредитъ. Азъ ще цитирамъ цифритѣ на Земледѣлската банка отъ нейния отчетъ за последната 1930 г., които сж твърде и твърде поучителни. Казва се: земедѣлския кредитъ ще го организираме, ние дадохме такива и такива изложения въ Женева, на насъ ще ни помогнатъ, България ще бѣде блажена, честита и щастлива. Напразни очаквания, напразни илюзии! Това нѣма да разреши голямата земедѣлска проблема въ България. Земедѣлскиятъ кредитъ не е целъ — той е само сръдство. Земедѣлскиятъ кредитъ повече ще даде отрицателни резултати, намѣсто да потикне прогреса на страната ни. Земедѣлскиятъ кредитъ може още повече да задрѣсти работата.

Г. г. народни представители! Желалъ бихъ да привлѣка вниманието на онѣзи отъ васъ, които иматъ претенцията да познаватъ стопанскитѣ въпроси, да ми посочатъ, какво означаватъ тѣзи цифри, които ще прочета и ще свърша, за да не злоупотребявамъ повече съ вашето търпение.

Отъ мнозинството: Ей-й!

Д. Христовъ (д. сг): Споредъ отчета на Земледѣлската банка за 1930 г., — която е пласирала кръгло 4 милиарда и 200 милиона лева — тя е пласирала непосредствено чрезъ разнитѣ форми на своя кредитъ — заеми срещу записи, залози, ипотечаренъ кредитъ и кооперативенъ кредитъ — една сума кръгло отъ 2 милиарда и 800 милиона лева. Азъ ще се спра върху онѣзи кредити, които тя е авансирала непосредствено чрезъ тритѣ форми кредитъ. За какво сж били пласирани тия 2 милиарда и 800 милиона лева? Чуите сега, г. г. народни представители, и ми кажете каква е ролята на земедѣлския кредитъ въ изграждането на селско-стопанска България!

Отъ тия 2 милиарда и 800 милиона лева кредити, Земледѣлската банка е пласирала за покупка на имоти 550 милиона лева. Покупката на тѣзи имоти се дължи между другото, на неуреденитѣ у насъ наследства. Тя се дължи още и на стремежа на нашето население да поувеличи своята земя, тъй като при дневното примитивно селско земедѣлско стопанство у насъ, едно домакинство не може да се задоволи, не може да преживѣе съ 40—50 декара. Кой, обаче, може да твърди, строго погледнато, че тѣзи 550 милиона лева въ истинския смисълъ на думата сж производителенъ кредитъ? Кой може да твърди, че съ това ние ще увеличимъ поне съ единъ килограмъ производството на кюстендилскитѣ сливи, за които толкова много се говори? Или ще увеличимъ съ единъ килограмъ зеленчука, или „Афузъ-али“, който често се изнася въ Виена и Берлинъ?

За изхранване на населението Земледѣлската банка е пласирала 501 милиона лева. Това сж 15—16%. Нима тази сума, г. г. народни представители, е пласирана отстрана на Земледѣлската банка въ изпълнение на нейния дългъ, въ изпълнение на закона за Земледѣлската банка? Нима съ тѣзи 500 милиона лева нашитѣ кокошки ще снесатъ едно яйце повече, нашитѣ ниви ще дадатъ едно зърно повече? Тѣзи 500 милиона лева, дадени за изхранване на населението, нѣма да бѣдатъ върнати. Това ясно показва, че

кредитите, които са пласирани, които са употребени от Земледелската банка в продължение на не повече от 10—15 години, са непроизводителни.

За покупка на семена Земледелската банка е дала 150 милиона лева. Защо е станала тази покупка на семена? Съвсем не се допринася нищо за повдигане земледелското производство у нас.

За плащане дългове Земледелската банка е дала 324 милиона лева. Именно за такива разходи Земледелската банка харчи 2.356.000.000 л. Основната причина е туй, което ви казах — че нашето селско стопанство е непроизводително, че то е примигливо. И то ще си остане такова, ако вие, които сте на власт днес, ще управлявате ред-годино и ще си останете съвсем манталитет и съвсем свъшания. Отнасям се към вас другарски, отнасям се към вас почтено, като ваш колега, и ви моля, погледнете на работата широко, от друго гледище, ако искате, г. г. народни представители, да спасите селския България. Аз съм убеден, че вие имате това желание.

Е добре, какъв е разходът, който се прави за производителни цели? Той не възлиза на повече от 243.000.000 л. От тези данни, които имам тук, се вижда, че за производителни цели са отпуснати 243 милиона лева, а за непроизводителни цели — 2 милиарда 456 милиона лева. И това е било, както казах, за ред-годино, за 10—15 години. Всичко разходи 2 милиарда 699 милиона лева или, пресметнато процентно, за производителни цели са изразходвани 9%, а за непроизводителни цели — 91%. Нима тези данни, г. г. народни представители, не са достатъчни да привлекат вниманието на всички ви и да ви накарат да се спрем върху тяхната лесница и върху тяхните указания?

Като свършвам бележките, които ви направих, върху че има да се говори за доста много работи, казвам: вървайте ме, че Земледелската банка, ако е извършила полезно дело, това е делото на въвеждане земеделски инвентар. Това дело ще бъде продължено. Аз съм дълбоко убеден в това. И колкото повече вие вървите в този път, колкото повече продължавате тази политика, колкото повече ускорявате съвсемъжките средства този процес на въвеждане земеделски инвентар в страната, толкова повече ще услужвате на селския България и толкова повече тя ще ви бъде благодарна за това полезно дело. (Ръкопляскания от сговористите)

Председател: Има думата г. министърът на земледелието и държавните имоти.

Министър Д. Гичев: Г. г. народни представители! Макар предложението за даване мандат за смъна на сегашните администратори на Земледелската банка да бъде схванато от някои от говорившите господа като предложение, с което се иска една обикновена промяна на чиновници и оттам свързва този въпрос с обикновения въпрос за чиновническия стабилитет, аз съм голямо задоволство мога да констатирам, че болшинството от тези, които говориха, сложиха въпроса по-сериозно и засегнаха донякъде неговата същност. Защото, наистина, тук не е въпрос за смъна на чиновници, тук не се касае за смъна на лица, а се касае за разрешим една част от този голям въпрос, от разрешаването на който зависи както икономическата мощ, стопанския напредък, така и финансовата независимост и вътрешното спокойствие на нашата страна. Не може вече да се спори у нас, че основата на нашето национално стопанство, първоизточникът на всички наши материални богатства си остава българската земя. 84% от гражданите в тази страна се препитават от земеделие; 94% от това, което ние изнасяме, което съставлява нашата износна търговия и от което зависи нашият търговски баланс, е рожба на българската земя. И ако ние в България, където селянинът едновременно е и производител, и продавач, и консоматор, и данкоплатец, успеем да разрешим тази основна проблема — възстановяването на нашето селско стопанство, ако него ние можем да изправим на краката му, ако в тия тежки времена на криза, не само у нас, ние можем да го спасим, да го запазим от разорение и да го тикнем в един нов пътница на възстановяване, ние по този начин ще сме турили основата на излизане от тежката стопанска криза, която е обхванала страната ни. Защото земеделието, подчертавам, е основата на всяка стопанска дейност в малката земледелска България. И затова задачата на всяка една държавна политика, която иска да постига резултати, трябва да бъде да констатира пръчките в развитието на това национално стопанство, да ги премахне, и да намъри всичките ония фактори и усло-

вия, които могат да съдействуват за неговото подобряване, за неговото развитие.

Безспорен факт е, аксиома е, че между факторите за земледелското производство — земята, трудът и капиталът — капиталът в днешното време заема, безспорно, едно от първите места. Не е въпроса за моето изложение сега да говоря в какво положение се намира този важен фактор, земята, в нашето земледелско стопанство. Всеизвестно е, обаче, че нашето земледелско стопанство в своето болшинство има дребен, трудов характер. Останалата част от нашето земледелско стопанство представлява свършено малко и незначително отклонение от това общо правило. И ако ние днес имаме голямата задача да направим нашето земледелско стопанство по-доходно, за да може да отговаря на тия задачи, за които говори уважаемият професор г. Петко Стоянов — то да може да създаде достатъчно работа, да бъде обект, за да се вложи в него трудът на тая естествен прирост население, което имаме в страната; тая прирост, който, за наша беда, се увеличава и порали неспрели още приток на бължани от различните краища, останали под чужда власт, в една страна, където това излишно население не може да бъде ангажирано в индустрия, защото нямат развита такава. Вие виждате, че нашето земеделие има да разреши един задачи много по-тежки и по-трудни от тия, които имаме да разрешава земеделието в страни индустриални, каквито са Германия, Чехия или други нѣкон. И когато населението у нас се увеличава, когато то в последните години е нараствало близо с 30%; и когато върху всички тия изключения из обекта на горското стопанство на скалапели гори, върху тия разоравания на мери, работната площ не е порастнала с повече от 6%, много е естествено е, че за нас не остава никакво друго средство, освен да минем от екстензивното към по-интензивното, към по-модерното, към по-доходното земеделие. А интензивно стопанство значи в дадено парче земя да вложим повече труд и капитал. Трудът ние имаме в изобилие, г. г. народни представители. Въпросът за капитала, обаче, е един голям проблем, който ще трябва да разрешава българското управление, българската държавна власт. Земледелското стопанство може да бъде снабдено с капитал по два начина: единият начин — чрез доходите, които то ще получи и ако то има възможност да капитализира една част от своите приходи, ако то има възможност да получи една по-действителна цена на своите произведения; другият начин — това са кредитите. И ето, за да отговори на тая голяма и насъщна нужда — кредитирането на нашето земледелско стопанство, всеотдаешното и пълното му кредитиране — е била създадена Земледелската банка у нас. Това е нейната основна задача. Основите на нашата Земледелската банка са поставени, както е всеизвестно, от големия турски реформатор навремето Митхад паша. И ако внимем в произхода на средствата на нашата Земледелска банка, ще видим, че те са били събирани в начало по кофа жито за всеки чифт върхатен добитък, за да служат в случай на неурожайни години. В последствие тия набрани средства са минали като основен капитал на така наречените след освобождението у нас земледелски каси, в последствие преустроени в сегашната Земледелска банка. Така ние идваме до заключението, че капиталът на Земледелската банка принадлежи на българските земедельци. И строго погледнато, нашата Земледелска банка, по произход, не е държавна банка. Тя е банка на българските земеделски стопани, които са създали нейния капитал. Но българската държава — това може да се проследи от отчетите на Земледелската банка — много пъти е посягала, е взимала, служила си е с средствата на Земледелската банка, обаче рядко и е давала, рядко и е отпущала средства. И като така, много естествено беше Земледелската банка да има едно по-друго управление, едно по-друго устройство от това, което тя има досега — да зависи изключително от българската държава, от официалната власт, и нейните управители да бъдат смѣнявани така често, както е ставало досега. Това е, обаче, въпрос на едно видоизменение статута на Земледелската банка, за да се даде възможност на онзи елемент, който е създавал средствата на банката, и който се кредитира и чака всеотдаешно подпомагане от нея, да вземе по-прѣко и по-независимо участие в нейната управа. Защото ще се съгласите, че при тая голяма зависимост, в която са се намирали нейните ръководители от министри, които не винаги са ръководили една разумна стопанска политика, често пъти тя не е могла да отговори на големите нужди, които животът е слагал пред нея. Убеден съм, г. г. народни

представители, че нѣма да споримъ, какво отдавна мина времето, когато нашата Земледѣлска банка можеше да се задоволи съ своята скромна роля на единъ дребенъ лихваръ за българското село — да раздава по 2—3—5.000 л. краткосрочни заеми, които въ всѣки удобенъ моментъ, макаръ и най-добре гарантирани, тя да иска да си ги събере. Българската земледѣлска банка ще трѣбва да се обърне, като знаемъ нейния произходъ, на една голѣма, както кредитна, така и производителна, и потрѣбителна кооперация. И, за да не се смѣтне, че това е нѣкаква еретична мисль, азъ ще се постарая да ви покажа, че наистина сѣ даващи понѣкога такива насоки въ политиката на нашата Земледѣлска банка и, въ това отношение, до известна степенъ сѣ постигнати резултати. Вие знаете, че нѣкога кредитирането отъ Земледѣлската банка бѣше мѣчно, бѣше недостатъчно, поради голѣмитѣ формалности и прѣчки. Нѣкога то бѣше недостъпно и скѣпо и заради това се наложиха въ 1921 или 1922 г. измѣненіята въ закона за Народната банка, по силата на които личнитѣ кредити се даваха само съ подписа на длѣжника, защото дотогава за личенъ кредитъ, дори до 5.000 л., трѣбваше да се търсятъ двама възможни порѣчителни. А вие знаете, че по силата на законитѣ, всички имоти на длѣжнитѣ сѣ по право ипотекирани въ Българската земледѣлска банка — никой селянинъ не може да отчужди каква да е частъ отъ своята недвижимостъ, безъ да представи удостоверение, че си е разчистилъ смѣтитѣ къмъ Българската земледѣлска банка. Това е една фактическа ипотека, една голѣма привилегия, която Земледѣлската банка има по отношение на своитѣ вземания. Като е така, много естествено е, че не можеше да се оставятъ да съществуватъ тѣзи прѣчки за непосредственото, за лично кредитиране, което се дава не възъ основа на имотността, а възъ основа на личнитѣ качества на длѣжника. И ето тукъ вече ние обвиняваме сегашното ръководство на Земледѣлската банка: тѣзи лични кредити трѣбваше да се раздаватъ отъ оня, който е най-близко, най-непосрѣдствено до нуждаещитѣ се, отъ оны, който може да преценява тѣхнитѣ лични качества, тѣхното трудолюбие, тѣхното умение, тѣхната спестовностъ и тѣхната лична кредитоспособностъ. А това, много естествено, сѣ кредитнитѣ кооперации въ населенитѣ мѣста. И затова вие виждате, че когато въ 1920 г. се измени законътъ и когато земледѣлскитѣ кооперации, които дотогава бѣха кредитирани отъ Кооперативната банка, която не можеше да ги обслужуи съ повече отъ 10 милиона лева свой капиталъ, взетъ по 5 милиона лева отъ двѣтѣ държавни банки, Земледѣлската и Народната, бѣха прехвърлени къмъ Земледѣлската банка, за да бждатъ по-широко и по-ефикасно кредитирани отъ Земледѣлската банка, виждаме, че тия кооперации отъ 740 се удвоиха, станаха около 1.200 само за две години. И вмѣсто тая политика да бжде продължена, ние виждаме, че преди 8 години, следъ смѣната на режима, стана една смѣна и въ провеждането на кредитната политика на нашата Земледѣлска банка: кооперациитѣ бѣха оставени настрана; прибѣгна се до прѣко и непосредствено кредитиране както при раздаване на личния кредитъ, така и при раздаване на варантния кредитъ, кждето сѣщо производителнитѣ кооперации можеха и трѣбва да изиграятъ една спасителна роля за българското земледѣлско производство. Ние даваме варантенъ кредитъ 80% отъ стойността. По досегашния законъ ипотекитѣ могатъ да бждатъ действително дългосрочни, а не както бѣше по стария законъ — да бждатъ само за 15 години. Трѣбва да се следва една стопанска политика, една политика, която нѣма да зависи само отъ възможноститѣ на момента, кога и какви капитали има въ каситѣ на банката, а една политика, която нѣма нищо общо съ банкерската задача на предприятието. Защото, на тая мисль особено искамъ да обърна внимание — че Българската земледѣлска банка, за разлика отъ другитѣ банки, за разлика отъ другитѣ кредитни учреждения въ нашата страна, не може, не бива, не е позволено да преследва печалба. Затова ще ви кажа, че за мене не е никакъвъ активъ, когато сегашното управление на Земледѣлската банка излиза да се хвали, че то е успѣло да увеличи нейния капиталъ чрезъ непрекъснати печалби и, че за тая година е реализирало една печалба отъ 90.700.000 л. Не може задачата на Земледѣлската банка да бжде печалбата: може да дойдатъ времена, когато Земледѣлската банка, като банка, да не печели; може дори да се наложи тя да губи, но трѣбва да се създадатъ условия, г-да, да печели народното стопанство (Рѣкопльсканя отъ мнозинството), земледѣлството, то да се замогва. А какво виждаме ние при провеждане на тая чисто банкерска политика отъ страна на нашата Земледѣлска банка? Имало е години, които наистина сѣ дали възможностъ на нашата Земледѣлска банка да увеличи своитѣ срѣдства. И това бѣше, г. г.

народни представители, изтъкнато като голѣмъ активъ на сегашната управа отъ единъ отъ преждеговорившитѣ оратори, г. Григоръ Василевъ. Той ни каза, че е голѣма заслуга, дето банката е могла да увеличи своя капиталъ на 703.000.000 л.; когато презъ 1924 г. е билъ 394.000.000 л. Преди всичко, не по тия съображения ние атакуваме досегашното управление и неговата политика. Обаче г. Василевъ забравя, че това съвсемъ не е заслуга на сегашното ръководство на банката, защото, отъ тоя увеличенъ капиталъ, 200.000.000 л. е фондътъ „сѣлози и елеватори“, пакъ създаденъ отъ левчетата и стопинкитѣ на българския производител на храни, и които пари, следъ унищожаване на тоя фондъ, влѣзоха въ основния капиталъ на банката. Останалото е дошло отъ тия печалби, за които ви говорихъ и които, пакъ повтарямъ, не могатъ да бждатъ задача и не могатъ да бждатъ поставени въ смѣтитѣ на една Земледѣлска банка.

Говори се по-нататъкъ за увеличаване на влоговетѣ въ Земледѣлската банка. Ако прегледаме, обаче, отчетитѣ за всички години следъ войната, ние ще видимъ, че едно естествено увеличаване, единъ прѣрѣстъ е отбелязвала всѣка една последваща година въ туй отношение, и тогава ние не можемъ да припишемъ като заслуга на нѣкому това, което се явява като едно обикновено и много естествено явление въ нашия стопански и икономически животъ. Напр., не може да се припише като голѣма заслуга на сегашната управа на Земледѣлската банка, че сѣж се увеличили, че сѣж нарастли сѣропскитѣ влогове въ нея, когато вие знаете, че, по силата на закона за лицата, всички сѣротски влогове не могатъ да бждатъ внасяни другаде, освенъ въ Земледѣлската банка. Но до такива абсурдни твърдения и положения, че управницитѣ и сѣж увеличили срѣдствата ѝ, може да се стигне, когато се има желание на всѣка цена да бжде защитена една управа, която не е водила такава политика, която изискватъ нуждитѣ и която налага положението, добре проучено и преценено, на нашето земледѣлско стопанство въ настоящия моментъ.

Истина ли е това, което ние твърдимъ и въ което упрѣкваме досегашното ръководство на Земледѣлската банка — че то за дългосрочни цели е раздавало краткосрочни кредити на българскитѣ земледѣлци? Това е истина, г. г. народни представители. Ако прегледате отчетитѣ за последната и за миналитѣ години на нашата Земледѣлска банка, вие ще видите, че много отъ влоговетѣ въ Земледѣлската банка сѣж дългосрочни, че тя има около 2 милиарда лева такъвъ капиталъ, обаче отъ 4 милиарда и повече лева, нейни пласменти, пласирани сѣж въ дългосроченъ кредитъ само 400 милиона лева. Има ли нѣкои отъ васъ, които да смѣтатъ, че тия 4 милиарда лева, които Земледѣлската банка е пласирала, фактически сѣж краткосрочни, че тѣ сѣж ликвидни, че тѣ всѣки единъ моментъ могатъ да бждатъ изисквани? Не. А какво показватъ тия цифри, които ви прочете преди малко г. Христовъ? — Че за покупка на имоти сѣж дадени повече отъ половинъ милиардъ лева; че за покупка на добитѣкъ сѣж дадени стоици милиона лева, че за изплащане на дългове и пр. е дадена една обща сума, надхвърляща 2 милиарда лева, дадени за дългосрочни цели! Защото капиталътъ, който си го вложилъ въ единъ имотъ, не можешъ да го изкарашъ за една година или за шестъ месеца; не може това, което си далъ за покупка на добитѣкъ или за жилищни помѣщения, за сгради или за машини, да се рентира за шестъ месеци или за една година. Е, кажете ми, какво оправдание и какви резултати може да има отъ гледище на земледѣлското стопанство такава една политика на Земледѣлската банка, когато тя за цели дългосрочни дава краткосрочни заеми? Защото тия капиталите не сѣж дадени за търговия или за индустрия, кждето въ една година вложениятъ капиталъ ще може да се обърне 5-6 пѣти и да се рентира достатъчно богато. Когато тоя капиталъ е вложенъ въ земледѣлското стопанство, купена е съ него земя или сѣж предприети подобрения на това стопанство, когато той е вложенъ въ насаждане на лозе, напр., което ще даде приходъ чакъ на четвъртата година, какъ може да се оправдае краткосрочното кредитиране за шестъ месеци, сѣдни тежки и излишни формалности, съ задължението, стопанинътъ да представлява отъ общината удостоверение за имотното си състояние, което не могло да се промѣня безъ разрешението на Земледѣлската банка, да има едни глоби за закъсненията и да правите фактически лихвата на Земледѣлската банка 15%, колкото е на лихваритѣ на пазара? И по този начинъ, съ този краткосроченъ и неефикасенъ кредитъ, съ този тежкоподвиженъ и съ този, бихъ казалъ, мѣченъ кредитъ, Земледѣлската банка е тикала населението, тикали сѣж го неговитѣ нужди, които банката не е могла ефикасно да удовлетворява, въ рѣчетъ на лихваритѣ и затова днесъ сме изправени

предъ голѣмата задлъжнѣлостъ на нашето земеделѣско население, преди всичко, къмъ частни лихвари и зеленичари. Зарадъ това, виждаме отъ всички страни вече да се издига като една отъ голѣмитѣ проблеми на днешния денъ уреждането на въпроса за голѣмата задлъжнѣлостъ, за голѣмата заборчлѣлостъ на българскитѣ земеделѣски стопани.

Да не си правимъ илюзии, г. г. народни представители! Колкото и да сме длъжни да бждемъ внимателни и да не предприемаме нѣщо, което би могло да разколебае довѣрието както къмъ държавата, така и къмъ нейнитѣ кредитни институти, трѣбва да се разбере, че ако не отървемъ българския производителъ отъ кошмара на неговата голѣма задлъжнѣлостъ, особено отъ кошмара на тия краткосрочни задължения, каквито и други мѣрки да вземеме по-нататѣкъ, каквито и знания агрономически да му даваме, колкото и хвалебствени речи да се държатъ тукъ за земеделѣскитѣ машини и за модерния инвентаръ, ние нѣма да можемъ да дочакаме да имаме условия, които да могатъ да подпомогнатъ нашето земеделѣско население да се възстанови! (Ржкоплѣския отъ мнозинството) Земледѣлската банка получи срѣдства отъ стабилизационния заемъ. Въ Земледѣлската банка отидоха влоговетѣ на Спестовната каса. Отъ друга страна, по закона за Народната банка, въ Земледѣлската банка се насочиха и много частни влогове, защото наистина за вложителя не можѣ да има по-сигурно учреждение отъ Земледѣлската банка, тъй като пласментитѣ, които има Земледѣлската банка, сѣ гарантирани съ нашитѣ национални богатства, тѣ сѣ гарантирани съ земята, съ сградитѣ, съ добитѣка, съ ежегоднитѣ доходи на българското земеделѣско стопанство на земеделѣската България. И когато тя имаше увеличение въ срѣдствата си, ние виждаме, че тамъ пакъ единъ банкерски менталитетъ, а не едно стопанско разбиране, не едно познаване условията и нуждитѣ на нашето национално стопанство сѣ ръководили нейната кредитна политика. Какъ ще окачатъ вие тази политика, когато презъ 1928 и 1929 г. Земледѣлската банка бие барабанъ — има такива случаи въ Северна България, има такъвъ случай и въ селото на депутата Тонковъ, с. Бръстовица — и кани земеделѣското население да отиде да вземе пари отъ нея? Защо? За да не седятъ въ нейнитѣ каси, за да не се губи лихвата имъ, за да не се губи печалбата. Сѣщото нѣщо е направено, ако се не лъжа, и въ 1896 г. отъ г. г. народняцитѣ, които, когато сключиха заемъ за Земледѣлската банка, биха барабанъ въ Видинъ и другаде — г. Пждаревъ може да помни това — че раздаватъ пари. Дойде нещастната 1897 г., банката, по липса на срѣдства — понеже съ барабанъ ги бѣше раздавала — не можеше да се притече на помощъ на селянитѣ и тѣ отидоха въ ланитѣ, въ ноктитѣ на лихваритѣ. И сега се повтаря сѣщата история: съ барабанъ се раздаваха паритѣ, за да се пласиратъ, за да имъ вървятъ лихвитѣ, безъ това да става по силата на единъ предварително изготвенъ планъ, съ предварително познаване нуждитѣ на районитѣ, тѣхнатъ платежеспособностъ, и тия пари да послужатъ не само за навременно задоволяване нуждата на българския селянинъ отъ срѣдства било за жетва, било за друга реколта, но да могатъ да послужатъ за едно действително трансформиране на нашето земедѣлие, за което трансформиране много декларираме, и, отъ друга страна, за да може да се защити нашиятъ производител не само като производителъ.

Защото, г. г. народни представители, мене ми прави впечатление, че отъ мнозина въпросътъ за нашето земедѣлие се схваща много ограничено. Схваща се, че все още той е една чисто агрономическа и техническа проблема: осигуримъ ли на земедѣлца машини, научимъ ли го дълбоко да оре, научимъ ли го да подмѣта навреме стърнището — всичко сме разрешили. Не се схваща още какъвъ сложенъ комплексъ отъ въпроси представлява земеделѣлскиятъ въпросъ. И винаги грижитѣ сѣ спирали само до тукъ — грижи по отношение земедѣлца-производителъ. Обаче грижитѣ по отношение земедѣлца-продавачъ, грижитѣ по отношение земедѣлца-консуматоръ, ние никъде не ги виждаме проведени ефикасно, нито въ днешната държавна политика, нито въ политиката на нашата Земледѣлска банка. Кажете, какво сте направили вие за българското земедѣлие, ако кажемъ, че не сте вършили една политика на случайности, на хрумване, както е вършено съ доставката на земеделѣски машини и пр., като се е върпало ралото предъ воловетѣ? Не сѣ били правени системни проучвания, за да се достави онзи инвентаръ, който действително е необходимъ въ даденъ районъ, който може да бжде погълнатъ отъ сегашнитѣ нужди на нашето земеделѣско стопанство, но сѣ вършени доставки изключително отъ любовъ къмъ търговетѣ и къмъ доставкитѣ. (Ржкоплѣския отъ мнозинството) И

когато сѣ вършени тия доставки, ние виждаме, че другата страна, не увеличаването на производството, но подкрепата на българския земедѣлецъ, който едновременно е и продавачъ на своето производство, свършено се е изоставяла.

И ако започнемъ да провѣрваме даннитѣ, които ни даватъ отчетитѣ на Българската земеделѣска банка, ще видимъ, че докато презъ 1924 г. тя е кредитирала 1.014 кооперации, които само преди 4 години — презъ 1920 г., когато се създаде кредитирането имъ отъ Земледѣлската банка, бѣха 740, презъ 1930 г. е имало 1.386 кредитирани кооперации, много отъ които, обаче, сѣществуватъ само на книга, а фактически сѣ извадени вънъ отъ стопанския животъ и не могатъ да играятъ абсолютно никаква роль въ него; потрѣбителнитѣ кооперации отъ 1924 г. сѣ били 26, сега сѣ 8; производителнитѣ кооперации сѣ били тогава 36, сега сѣ 19; тютюневитѣ сѣ били тогава 28, сега 32, а фактически сѣ кредитирани само 13; синдикатитѣ тогава сѣ били 34, сега сѣ една пресѣчена нула.

Г. г. народни представители! Какво показва това? То показва, че производителнитѣ, тютюневитѣ и пр. кооперации днесъ сѣ зле ударени, днесъ сѣ унищожени, бихъ казалъ, или, най-малкото, сѣ извадени отъ строя и не могатъ да играятъ на пазара ролята на регулатори въ ценитѣ на земеделѣското производство.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Това е вѣрно.

Министъръ Д. Гичевъ: И това е резултатъ въ голѣма степенъ на политиката, следвана отъ 9 юний насамъ отъ Земледѣлската банка.

Е, може ли Земледѣлската банка да оправдае политиката си, когато се отказва да извърши своя дългъ спрямо земедѣлца-продавачъ, когато тя се отказва да подкрепя, да издига, да създава и да направлява неговитѣ стопански организации, каквито сѣ производителнитѣ кооперации, които трѣбва да му дадатъ възможностъ да излъже организиратъ на външния пазаръ, и да получи една по-добра, по-действителна цена за това, което е произвелъ, или, ако не могатъ производителнитѣ кооперации всецѣло да обхванатъ тая обмѣна, поне съ факта на тѣхното появяване, ако здраво се държатъ на своитѣ крака, тѣ да могатъ да играятъ ролята на регулаторъ въ ценитѣ на известни артикули? Вие всички, обаче — не е нужно да ви чета данни въ това отношение, за да ви убѣдявамъ — виждате, че всички тия кооперации днесъ сѣ или унищожени, или пъкъ сѣ въ пълно бездействие. Тукъ единъ отъ предговорившитѣ засега „Асенова крепостъ“, говори се и за „Вжча“, говори се и за други кооперации, съ целъ да се докаже, че трѣбва да се пазимъ отъ кредитиране такива кооперации. Не, г-да — да ги кредитираме и да ги създадемъ, обаче да провеждаме една разумна политика! И ако ви прочета изложението за положението на „Асенова крепостъ“ презъ различнитѣ години, вие ще видите отъ кога започва нейната катастрофа. Тя почва пакъ отъ 1924 г. и не само поради това, че тогава имаха 1 милионъ 200 и нѣколко хиляди килограма тютюнъ, който се обезцени поради лошото качество, но и защото тогава, наистина, Земледѣлската банка, чрезъ своето много грубо вмѣшателство въ живота на нашитѣ производителни кооперации, започна да провежда една политика съвършено чужда на интереса на производителя и възстанови едно управление не резултатъ на довѣрието на заинтересованитѣ производители, а едно управление, което дължеше смѣтка изключително за партийната принадлежностъ на ръководителитѣ. И днесъ вие си спомняте, че имаше времена, когато съ нареждания отъ страна на полицията се отстраняваха председатели на кооперации, отстраняваха се директори на кооперации, отстраняваха се експерти въ тѣхъ, разрушаваше се кооперативното движение и се заставяха кооперациитѣ на всѣка цена да бждатъ посочвани въ тѣхъ и приети за ръководители хора на тогавашната партия. Нѣщо повече: ние виждаме, че въ Земледѣлската банка, при представяне лица за управителния съветъ, не сѣ се търсѣли хора за работа, не сѣ се търсѣли проявени хора по стопанскитѣ въпроси у насъ, не сѣ се търсѣли вещи икономисти и финансиста, но се е гледало и тамъ да бжде запазено племенното равновесие, да има и отъ едното, и отъ другото племе (Ржкоплѣския отъ мнозинството), да има и отъ племето на г. Ляпчевъ, и отъ гова на г. Цанкова, и отъ онова на г. Бурова — въобще, съображения много важни, и както се оказаха, много сѣдобносни за положението на българското земеделѣско стопанство! И „Асенова крепостъ“ започва своята катастрофа, когато започна да поднажава на държавното управление и да прави своето администриране наистина много луксозно и разточително. Тогава, следъ 9 юний, започна строежътъ на складове не съ пловдивски тухли, а съ спе-

циални тухли, изписани от „Азид“, защото другите не могли да издържат; тогава започна и създаването на специална пожарна команда, на музика, на кинематограф, на автомобили, за да развеждат производителите — едни разходи луксозни, ненужни и непристици на характера на кооперацията, които я докараха до положението, въ което я виждаме днес. И при тая катастрофа, при тоя голъм кооперативен гроб, не ви ли смущава голъмият шум и непрекъснатият вой от вестник „Мир“ и от други подобни страни, които непрекъснато като трън навират въ очите катастрофата съ това кооперативно сдружение, където все пак капиталът на Земледълската банка не съ пропаднал? При една разумна политика, колкото да е тежко положението на кооперацията, тя може да се изправи на краката си. Но тамъ се плаче за загубени капитали, които съ гарантирани от десеторната или неограничената отговорност, не си спомнямъ добре, . . .

Отъ мнозинството: Десеторна е.

Министъръ Д. Гичевъ: . . . на около 1.100 души членове на тая кооперация. То е гарантирано отъ всичкото имъ недвижимо имущество. Когато настъпи катастрофа въ нѣкое частно предприятие, което се ползува съ кредитъ не срещу имотитъ на 1.000 души, не срещу доходитъ на 1.000 семейства, на 1.000 домакинства, но което само срещу 1.000.000 л. капиталъ е могло да използва отъ държавни и отъ други кредитни учреждения около 100 милиона лева, какъвто е случаятъ съ братя Бълкови — това се смѣта нѣщо напълно нормално, напълно въ реда на нѣщата и не се взема поводъ, за да се осъди и отрече една стопанска, една икономическа политика.

Г. г. народни представители! Ние много пъти обичаме да се хвалимъ, че кооперативното дѣло у насъ е свършено изградено, че ние сме най-добре организирани въ това отношение, че никой не би могълъ да се похвали съ такъвъ напредъкъ въ кооперативното движение и че ние едва-ли не бихме могли да послужимъ за примѣръ на другитъ. Позволете ми да ви кажа, че докато у насъ Земледълската банка е раздала 80% отъ своя кредитъ, и личенъ, и варантенъ, направо, непосредствено, като е избѣгвала кооперациитъ, въ съседната намъ държава Гърция, където кооперативното движение е много по-младо, презъ 1928 г. Земледълската банка тамъ е раздала направо на нуждаещитъ се земледѣлци 335 милиона драхми или 24% отъ всичкитъ си пласменти. Същата банка, обаче, чрезъ кооперациитъ е раздала 1.090.000.000 драхми, което прави 76% отъ всички ѝ пласменти. Виждате, че тамъ се е водила една много по-друга политика, отколкото тази, която се е водила у насъ.

Вѣрно ли е другото обвинение въ доклада на министра на земледѣлието, че нашата Земледѣлска банка е била вѣрна на схващанията, на разбиранията на бившия министъръ на земледѣлието г. Димитъръ Христовъ — че ние не бива да останемъ една страна на трудовото земледѣлско стопанство, на това стопанство, въ което селянинтъ-земледѣлецъ влага своя трудъ и създава блага за себе си, за държава и за други, този земледѣлецъ, който е най-здравата опора за нашата държава, че ще трѣбва да оставимъ тия стопанства да изгинатъ, за да създадемъ у насъ крупно, едро земледѣлие, където да могатъ наистина да се приложатъ голъмитъ и модерни машини на бившия министъръ на земледѣлието? Това наше твърдение се опита да обори г. Григоръ Василевъ. Ако се спремъ, обаче, само на ипотекиитъ, ние ще видимъ, че тази мисль се подчертава и потвърждава напълно. Раздадени съ за една година време ипотеки на 273 дребни стопанства за 3.857.000 л.; на 400 срѣдни — за 9 милиона 270 и нѣколко хиляди лева и на 350 едри — за 19.600.000 л. За обзавеждането на модерни образцови земледѣлски стопанства съ дадени, пакъ за една година: на едно дребно стопанство 30.000 л., на едно срѣдно — 31.000 л. и на 13 едри — близо 2 милиона лева. Вие виждате, че наистина имало е тая тенденция, да бждатъ покровителствувани и да бждатъ снабдявани съ срѣдства преди всичко едритъ земледѣлски стопанства.

Друго едно обвинение срещу бившата управа на Земледѣлската банка е, че тя се е впускала безразборно въ закупуването на земледѣлски машини.

Нужни ли съ, г. г. народни представители, земледѣлски машини на нашето стопанство? Нуждата отъ земледѣлски машини въ всѣко земледѣлско стопанство може да бже належаща, настижна, обаче мисълта на всички, които съ осъждали политиката на тия, които бѣха преди насъ, е била, че не можеше да стане едно топтанджийско поръчване и доставяне на земледѣлски машини, че трѣбваше да стане преди всичко едно проучване на почвата у насъ,

на климатическитъ особености на различнитъ райони, че трѣбваше да създадемъ една земледѣлска карта на нашата страна, да създадемъ една карта съ огледъ на климатическитъ и на почвенитъ условия, съ огледъ на пазарнитъ условия и възможности, да създадемъ една карта на различнитъ артикули, които трѣбва и които е отъ полза да бждатъ застъпени въ отдѣлнитъ райони и тогава да видимъ къде какви орѣдия и машини трѣбва да доставимъ. И тогава нѣмаше да имаме тия абсурди, на които сме свидетели сега: въ подбалкански краища да се доставятъ тежки плугове за реголване, които въ тая земя не могатъ да послужатъ; да се доставятъ машини, за които хората нѣматъ пригоденъ добитѣкъ, да се доставятъ машини, които, поради специалнитъ култури, които се отглеждатъ тамъ, не могатъ да иматъ приложение. Азъ съжالياвамъ, че може да има още хора като г. Христовъ, които все още така да съ захласнати и да смѣтатъ, че най-голѣмитъ проблеми, които ние трѣбва да разрешимъ и най-голѣмиятъ гладъ на нашето земледѣлие, който ние трѣбва да заситимъ днесъ, това е да му доставимъ и да го нахранимъ съ достатъчно земледѣлски машини. Не, г. г. народни представители, въ земледѣлското производство машината далечъ не може да има тая роля, която има въ индустриалното производство, особено когато ние ще има да го направимъ по-интензивно, особено тогава, когато ние ще искаме да създадемъ на повече хора работа въ по-малко парче земя. Въ най-интензивнитъ култури машината има най-малко приложение. Голѣмо приложение тя има въ зърненото производство, обаче въ градинарството, лозарството, тютюнопроизводството, овощарството, производството на памукъ и на други по-ценни култури, на които ни дава монополъ нашата земя и климатъ, машината съвсемъ не може да има това приложение, за което мечтае г. Димитъръ Христовъ. Но станалото станало, доставили съ ги и ние бѣхме принудени — защото гниятъ и рждяватъ въ държавнитъ складове — на нова смѣтка да намалимъ ценитъ, за да можемъ да ги пласираме. Сега, обаче, ние заявяваме, че управата на Българската земледѣлска банка по начина, по който е вършила доставкитъ на машини, е станала причина да се изложи въ чужбина престижа и на банката, и на хората, които съ я представлявали.

Че това е така, г. г. народни представители, ни увѣрява не само това, което се говори много пъти отъ тая трибуна, не само подозренията на нѣкои привърженици на бившето правителство, които отправяха голѣми обвинения навремето отъ тукъ и искаха една парламентарна анкета за дѣлата на управницитъ на Земледѣлската банка, но въ това ни увѣрява и оня докладъ, който назначената отъ бившия министъръ-председателъ комисия отъ ревизори и финансови инспектори е представила до г. министра на финанситъ. Въ този докладъ ние имаме изнесени факти по доставката на фия, по доставката на земледѣлскитъ орѣдия, по продажбата на тютюна на кооперациитъ и по отношенията на управителитъ спрямо чуждитъ фирми. Докладътъ е твърде обширенъ. Надѣвамъ се, че ще бже достойно не само на съдебнитъ власти, но и на българското общество, и затова, за да не ви отегчавамъ, азъ ще се спра само на нѣкои пасажи, които могатъ да дадатъ иллюстрация на това, което е вършено и ще освѣтлятъ начина, по който тия господа съ вършили своето народоползено дѣло: (Чете) „Това, което уличава най-вече Шиварова въ лична заинтересованостъ, е едно трето писмо на фабриката, съ което тя дава нареждане на своя представителъ за въ бждеще той да действа по знатитъ на г. Шиварова, за да не би впоследствие да попрѣчи съ нѣщо и да не пропадне проектираната доставка. Това трето писмо гласи следното:

„По наше мнение, Вие трѣбва да поддържате г. Шиваровъ, който иска да прокара плана на министъръ Христовъ въ банката, въ неговитъ старания, за да не пропадне тазгодишната доставка. Естествено, Вие трѣбва да се заловите много внимателно за работа, и да действувате по даденитъ ви знакове отъ г. Шиваровъ.“

По-нататѣкъ фабриката пише въ друго едно писмо: (Чете) „Ние сме твърдо убедени, че г. Б. иска да плаща провизiona на Шиваровъ. Уговорената провизiona на тютюна е осигурена най-определено за Шиваровъ. Шиваровъ е и бже винаги ядосанъ, че Вие“ — пише фабриката на своя представителъ г. х. Стойковъ, нашиятъ бившъ директоръ на храноизноса — „ще спечелите отъ поржчката и би желалъ да постави своята персона на Ваше мѣсто“. И отъ тамъ започва борбата противъ корупцията г. Христо Стояновъ, задъ когото стоеше г. х. Стойковъ, който е билъ представителъ на тая фабрика и отъ когото г. Шиваровъ, независимо отъ комисионата, която е получавалъ отъ продажбата на тютюнитъ и доставката на ма-

шини, иска да вземе комисионата, която по право се пада нему, като представител на фабриката.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Лакомия!

Х. Родевъ (нац. л): Интересно е г. Димитъръ Христовъ какво ще отговори

Министъръ Д. Гичевъ: По-нататък въ писмото на фабриката се казва: (Чете) „Отношенията на нашата фирма съ Шиваровъ сж твърде приятелски, но не такива, както лично съ Б., което не може да ни вреди. Щомъ Шиваровъ стигне въ София, молимъ да бъдете много внимателни и при нашия приятел да не се показвате публично. Макаръ ние и вие да имаме чиста съвѣсть и да не се боимъ отъ свѣтлината, но трѣбва да държимъ смѣтка за характера на този господинъ и споредъ това да действуваме. Той търси всѣкиго тамъ, където той е самъ. Въ банката не отивайте дотогава, докато това би могло да се избегне . . . Азъ моля това писмо да се унищожи“

По-нататък въ доклада се говори за продажба на тютюнитъ, отъ което ще видите, какъ г. Шиваровъ отива да продава кооперативни тютюни, обаче, вмѣсто да продаде тютюнитъ, за които е билъ упълномощенъ, продава тютюнитъ на Неврокопската кооперация, защото получава нѣкаква комисиона отъ нея.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Нѣма продадени кооперативни тютюни безъ да е взета комисиона.

Х. Родевъ (нац. л): Интересно е да се чуятъ възраженията на г. Димитъръ Христовъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Относно продажбата на тютюна отъ кооперациитъ въ доклада се казва следното: (Чете) „При продажбата на една партия кооперативни тютюни, варантирани при Българската земеделска банка, Шиваровъ отказа да даде своето съгласие за продажбата. По съветитъ на нѣколко търговци, отнесохъ се до единъ еврейно-комисионеръ, който билъ добре познатъ на Шиварова, и би могълъ веднага да вземе нужното разрешение. Той ми поиска за тази услуга 120.000 лева, но се съгласи на 80.000 лева, които му брехъ, и само следъ нѣколко часа имахъ исканото разрешение. По-рано ходихъ при Шиварова, но той не се съгласи на продажбата, понеже сдѣлката била неизгодна за кооперацията“. Обаче, следъ като му сж били брехъ 80.000 лева, сдѣлката се оказала много изгодна и била реализирана.

Г. г. народни представители! Докладътъ носи дата 17 май 1930 г.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г. министре! Въ допълнение на въпроса, който повдигна г. Пждаревъ, ако искате, кажете нѣщо за контракта на г. Чапрашикова.

Министъръ Д. Гичевъ: Ще Ви кажа.

Г. г. народни представители! Българската земеделска банка не само че абдикира отъ своето задължение, да изтрѣгне българския селянинъ отъ ржцетъ на лихваритъ и да му даде възможностъ, както ви казахъ по-рано, да излѣзе като продавачъ на пазара чрезъ кооперациитъ и чрезъ Земеделската банка, но тя отиде дотамъ, че тѣзи кооперации, които не можа да извади вънъ отъ строя, ги сведе до положението на фактически комисионери на нѣколко частни фирми. Навремето г. д-ръ Танчевъ, въ грижитъ си за нашето национално производство, за интереситъ на селскитъ производители, за чиято стопанска защита е призована и създадена да се грижи нашата Земеделска банка, успѣ да сключи следния договоръ съ дружество „Тютюнъ“: (Чете)

„1. Задължаватъ се кооперациитъ да признаятъ на дружество „Тютюнъ“ 20% лихва, комисиона, куртажъ и пр.“ 20% лихва, разбира се, е законна!

„2. Кооперациитъ сж длъжни да признаятъ правото на сжщото дружество да определя то минималната цена на събранитъ тютюни отъ кооперациитъ, като 50% отъ онова, което се получи въ повече отъ опредѣлената цена при реализираната продажба, да остане въ полза на дружество „Тютюнъ“. Разбирате ли какво значи това, г. г. народни представители? Дружество „Тютюнъ“ ще опредѣля цената на тютюна, то е господаръ, и ако тютюнътъ се продаде на по-висока цена, половината печалба се взема отъ дружество „Тютюнъ“. На единъ максулъ, който дружеството знае, че ще се продаде по 100 л., то е властно да опредѣли цената му 60 л., и следъ това, като го продаде по 100 л., половината отъ разликата ще остане за дружество „Тютюнъ“ за голѣмата му заслуга, че е намѣрило пазаръ!

„3. Дружеството задължава кооперациитъ да събиратъ тютюнитъ на кооператоритъ само по указанъ произходъ и качество.

„4. Кооперациитъ да дадатъ изключително право на дружество „Тютюнъ“ да продава за смѣтка и рискъ на кооперациитъ одобренитъ и неодобренитъ тютюни, безъ да поема за себе си какъвто и да е рискъ и материаленъ ангажментъ“. Търговия безъ рискъ! Дружество „Тютюнъ“ си осигурява 20% печалба, дружество „Тютюнъ“ си осигурява 50% отъ печалбата надъ тази цена, която то ще опредѣли, нѣщо повече, дружество „Тютюнъ“ запазва за себе си монополното право само то да продава. Земеделската банка нѣма право да продава, кооперациитъ сами нѣматъ право да продаватъ, тѣхнитъ съюзи нѣматъ право сами да продаватъ, само дружество „Тютюнъ“ има право да продава, обаче не за своя смѣтка и за свой рискъ, а изключително за смѣтка и за рискъ на производителитъ и кооперациитъ.

„5. Дружеството съ постановленията на договора прави невъзможна каквато и да е директна продажба“ и т. н. И какво се оказа, г. г. народни представители? Понеже се намѣриха производители, които не желяеха да внесатъ непременно тютюнитъ си въ кооперациитъ, които се кредитираха отъ дружество „Тютюнъ“, Българската земеделска банка, командувана отъ тогавашнитъ си и сегашни управници, предприе извънредни, чрезвычайни, непредвидени нито въ статутитъ на Българската земеделска банка, нито даже въ закона за защита на държавата наказателни мѣрки спрямо непокорнитъ производители. Въ с. Перушица населението отказа да даде тютюнитъ си въ кооперация „Яка“, която се ръководѣше отъ шурея на г. д-ръ Танчевъ, който, като пропадна въ шапкарството, стана директоръ на тютюнева кооперация! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) И понеже хората отказаха да направятъ това, г. д-ръ Танчевъ заповѣда агенцията на Земеделската банка веднага да бѣде премѣстена отъ с. Перушица на гара Кричимъ и да се спратъ всѣкакви кредити на населението въ с. Перушица. а едва ли може да има по-сигуренъ пласментъ за банката отъ пласмента въ това село, защото вие знаете какъвъ характеръ има тютюневата търговия. Когато се вдига тютюнътъ, търговецътъ най-напредъ плаща на общината, на банката и на бирника, че ако артиса нѣщо, тогава се плаща на производителя. Но цѣлата тази работа бѣше свързана може би и съ друга една грижа — грижата за имотитъ на бившата Южно-българска банка, на която бѣше директоръ, преди да отиде въ Земеделската банка, пакъ тоя г. д-ръ Танчевъ. Тая банка пропадна подъ умелото ръководство на този господинъ! И понеже, изглежда, той се бѣше проявилъ много въ неиното ръководство, трѣбваше да се повѣри на грижитъ му единъ такъвъ голѣмъ кредитенъ институтъ, какъвто е Земеделската банка! Слава Богу, че Земеделската банка е едно стабилно кредитно учреждение, та не можа отъ просвѣтителитъ грижи на този господинъ въ продължение на 5 години да достигне до положението да сподѣли участъта на Южнобългарската банка! Южнобългарската банка, обаче, трѣбваше да бѣде спасявана, и затова въ едно време, когато не можеха да бѣдатъ задоволявани нуждитъ на селянина, въ едно време, когато производителното земеделско население наново бѣше тикнато въ ржцетъ на лихваритъ, Земеделската банка се запрѣтва да закупува имоти за своитъ нужди. И ние виждаме, че банката, независимо отъ строежитъ, които прави, почва да купува здания. Най-напредъ купува въ Пловдивъ зданието на Саркизъ Кулумджиянъ за 10.000 английски лири, или 8 милиона лева. Въ Перушица Южнобългарската банка има здание, което не струва повече отъ 200—300 хиляди лева, обаче Земеделската банка го купува за 890.000 л. Въ Бѣлоземъ пакъ зданието на Южнобългарската банка се купува за 1.000.000 л. Въ Ловечъ братя Маринъ и Христо Дейнови, добри приятели на г. Димитъръ Христовъ, иматъ здание. Нарѣжда се то да бѣде купено. Отива комисиия да го прегледа, казва, че е негодно, че въ никой случай не струва повече отъ 200 хиляди лева, но понеже на братя Дейнови имъ трѣбвали 600.000 лева — 200 хиляди лева не имъ вършатъ работа — нарежда се зданието на бѣде купено за 600.000 лева. Купува се зданието, г-да, и какво става? Преди да се пренесе Земеделската банка, зданието се срутва, и днесъ банката строи ново здание. (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството)

С. Омарчевски (з): Нѣма ли никаква отговорностъ за тази работа? Нѣма ли отговорностъ предъ сжда?

Министъръ Д. Гичевъ: Като говоримъ за доставки и за покупки, трѣбва да обърна вниманието ви, г. г. народни представители, и на другъ единъ въпросъ, който създаде не само тревога, ами и едно действително голямо негодувание въ срѣдата на българскитѣ лозари. Вие бѣхте свидетели, г. г. народни представители, тази година на една незапомнена спекула съ синия камъкъ. Синиятъ камъкъ тази година се продаваше на тройно по-висока цена отъ неговата действителна стойност. Защо? Защото Земледѣлската банка, която отъ 25 години насамъ продава на консигнация английски синъ камъкъ, която съ количеството, което пласираше чрезъ своитѣ клонове и агенции, можеше да служи като регулаторъ на пазара, това лѣто отсъствуваше отъ пазара, тя нѣмаше синъ камъкъ. И знаете ли защо българскитѣ лозари платиха нѣколко милиона лева свръхпечалби на доставчицитѣ, които тази година имаха монополъ въ търговията съ синъ камъкъ? Защото г. г. управницитѣ на Земледѣлската банка сѣ желязали чрезъ тази доставка да разбератъ нѣщо не само лозаритѣ, ами и тѣ за себе си. (Смѣхъ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Да разбератъ отъ 9 юний.

Министъръ Д. Гичевъ: Така единъ отъ администраторитѣ и началникътъ на стопанското отдѣление г. Михаилъ Иванчевъ, въ чиито рѣце се намира тази служба, образуватъ нѣщо като тайно съдружие, и започватъ да изнудватъ фабрикантитѣ на синъ камъкъ подъ предлогъ на възнаграждение за извънреденъ трудъ за популяризиране на синия камъкъ всрѣдъ лозаритѣ и за разпространяването му.

Д. Ачковъ (нац. л. о.): Възнаграждение за ношенъ трудъ!

Министъръ Д. Гичевъ: Доживѣхме да видимъ, че синиятъ камъкъ сега има нужда да се популяризира и да се научатъ лозаритѣ по какъвъ начинъ да го употребяватъ! Доставчицитѣ били принудени да имъ даватъ за всѣка доставка, уговорена съ Михаилъ Иванчевъ, по 80—100 хиляди лева годишно. Само за последнитѣ години, отъ 1925 до 1929 г., тѣ сѣ бродили на тѣзи господа възнаграждение, комисиона около 2 милиона и 600 хиляди лева.

Отъ земледѣлцитѣ: Е-й-й-й!

Д. Ачковъ (нац. л. о.): Нищо не е!

С. Омарчевски (з): Нѣма ли сѣдъ за това нѣщо? (Пререкания между земледѣлци и сговористи)

Министъръ Д. Гичевъ: Сега идвамъ на 1930 г.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ сговориститѣ) Защо не кажете да ги дадемъ подъ сѣдъ?

С. Василевъ (д. сг.): Кой ще ги защитава?

Министъръ Д. Гичевъ: Моля ви се, г-да! (Чете) „Понесали сѣ отъ представителя на концернъ г. Лартеръ, чрезъ неговия човѣкъ г. Рашеевъ, сумата 150 хиляди лева, като възнаграждение срещу едно количество отъ 800 хиляди килограма, което възнамѣрявали да доставятъ, и заплашили, че въ противенъ случай ще осуетятъ доставката на синъ камъкъ. Представителитѣ на концернъ отказали да дадатъ това възнаграждение на Николовъ и Иванчевъ, за популяризиране и разпространение на синия камъкъ, понеже ценитѣ за 1930 г. не можали да понесатъ една такава комисиона отъ 150 хиляди лева. При това положение, Михаилъ Иванчевъ, който е старъ майсторъ да тормози и изнудва доставчицитѣ на отдѣлението си, започва да ги шиканира, подава противенъ докладъ до Иванъ Николовъ, който отъ своя страна подвежда управителния съветъ да откаже доставянето на синъ камъкъ за 1930 г. Така отъ 20 години насамъ за първи пътъ банката не доставя синъ камъкъ отъ английската фирма“.

В. Домузчиевъ (нац. л. о.): Виновни сѣ фирмитѣ, че не сѣ дали комисиона!

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Азъ допускамъ, че може да сѣ виновати и фирмитѣ, обаче вие знаете, че фирмитѣ търсятъ пазаръ, пласментъ и какво да правятъ, когато виждатъ, че има такива порядки, къмъ които, ако не се приспособятъ, тѣхната дейностъ се парализира.

Г. г. народни представители! Тукъ нѣкои се опитаха да кажатъ, че министърътъ, който иска смѣната на админи-

страторитѣ на Земледѣлската банка, не е мислил, когато въ мотивитѣ къмъ предложението си писалъ обвинението за кредитирането на така наречената кооперация „Тракийска захаръ“ и може би ще ми кажатъ: „Може ли Вие, които пледирате за производителната кооперация, за нуждата да бѣде стопански организиранъ производителътъ, за да защити интереситѣ си, отъ единъ пътъ да се обявите противъ една кооперация само затова, защото нейнитѣ ръководители сѣ хора просвѣтени и отъ друга партийна принадлежност, неприятна на Васъ?“ Обаче оказва се, че въ момента, когато е създадена кооперация „Тракийска захаръ“, когато и е отпущнатъ кредитъ, нейнитѣ членове сѣ били по селата агенти на захарната фабрика. Нѣколко души агрономи и други отъ нашия Агрономически факултетъ, нѣколко директори на катедри и пр. образуватъ кооперацията „Тракийска захаръ“, следъ като цвеклото е било постѣто, следъ като селянитѣ сѣ били получили отъ захарната фабрика своитѣ аванси. Кооперация „Тракийска захаръ“ сключва договоръ съ Пловдивската захарна фабрика да ѝ издействува 25 милиона лева заемъ отъ Българската земледѣлска банка. Земледѣлската банка обаче не може да даде тия пари, защото нѣма решение на общото събрание на кооператоритѣ, защото кооперацията не е показала никакъвъ свой имотъ, защото не е показала никаква имотност на своитѣ членове, болшинството отъ които сѣ чиновници. И тогава става нужда насилъ да бѣдатъ причинени като членове на „Тракийска захаръ“: Районниятъ синдикатъ въ Чирпанъ и Районниятъ синдикатъ въ Пловдивъ. Ето едно заявление отъ Районния земледѣлски кооперативенъ съюзъ въ гр. Пловдивъ, който сега е въ ликвидация и моли за помощъ, за да се възстанови. Той казва: (Чете) „За да се дойде до това положение, покрай дребнитѣ причини, произхождащи отъ кооперативния животъ на съюза дотогава, като ново учреждение, бѣха и сѣ най-главни виновници лошитѣ прийоми на управлението на Българската земледѣлска банка, което му нанесе най-сериозния ударъ още презъ 1927 г. До това време Съюзътъ бѣше обхванатъ добре повече отъ опредѣленитѣ отъ устава отдѣли на работа: потребителенъ магазинъ на едро, складъ за дървенъ строителенъ материалъ, хамбаръ за зърнени храни, пашкулосъбиране и др.“

„Ударътъ, който се нанесе отъ Българската земледѣлска банка върху Съюза се изразява така: Съюзътъ имаше половината отъ кредита си предъ Българската земледѣлска банка, около 600 хиляди лева, неизползуванъ и това бѣше гаранция, че ще се подкрепятъ и доразвиятъ отдѣлитѣ съ този свободенъ кредитъ. Обаче презъ сѣщата година г. професоръ Странски, Дако Тошевъ и др. образували своя кооперация „Тракийска захаръ“, сключили разни договори съ захарни фабрики и т. н. сѣ съдействието на администраторитѣ Колчевъ и Николовъ и банковия началникъ Едревъ, принудиха съюза да се запише членъ на тая кооперация, като внесе въ сѣщата капиталъ 600.000 л.“ отъ кредита, който съюзътъ е ималъ при Земледѣлската банка; Земледѣлската банка го записала за членъ на „Тракийска захаръ“ и веднага вниса дѣловъ капиталъ въ кооперацията. „Това спъна работата на съюза, който започна да загубва авторитета си предъ кооператоритѣ“ и т. н. и ставало е нужда чакъ следъ нѣколко месеци, следъ като кредитътъ е билъ отпущнатъ и употребенъ, да отиде единъ отъ администраторитѣ на общото годишно събрание на съюза, за да упразни тамъ служебното си давление, за да ги принуди да оформятъ това членуване въ „Тракийска захаръ“; нѣщо повече — да бѣдатъ убеждавани да се съгласятъ „Тракийска захаръ“ да откупи за 50.000.000 л. постройкитѣ на Пловдивската захарна фабрика.

Мене ми се струва, г. г. народни представители, че ако азъ не сведа моята задача до това, да ви кажа каква политика се е провеждала — една политика, която е била катастрофална по своитѣ резултати за стопанската независимостъ, за поминѣчнитѣ интереси на българския земледѣлецъ — азъ ще трѣбва сега да ви изреждамъ цѣлия тоя обвинителенъ и компрометиращъ материалъ, който има за почти всички членове на сегашния управителенъ съветъ и какъ долу, въ подреждането на персонала на Българската земледѣлска банка, не сѣ търсѣли подготвени и компетентни стопански деятели, деятели, които да познаватъ всестранно икономическото положение на своитѣ райони, които да знаятъ тѣхнитѣ нужди, които да познаватъ насоки, въ които трѣбва да се действа, за да се яви Земледѣлската банка, чрезъ своята кредитна и чрезъ своята кооперативна политика, като единъ най-главенъ факторъ въ организирането и въ преустройството на нашето земледѣлско стопанство, какъ тия, които сѣ се явявали като независими, какъвто е случаятъ съ цѣлата управа отъ Пловдивския клонъ, който не е искалъ да

оформи и узакони сдѣлката на г. д-ръ Танчевъ по покупката на здание, сѣ били разкарвани, били сѣ пратени едни въ Кърджали, други въ Пашмакли и т. н. и сѣ се подбирали или обикновени банкови чиновници и счетоводители, за които чѣлата имъ дейност се изчерпвала съ това, да смѣняватъ полици, да вършатъ единъ обикновенъ сарафлъкъ или едно обикновено банкерство, или пъкъ хора, които сѣ били съучастници въ една голѣма частъ отъ престѣпленията и трѣвало е да бѣдатъ поставени на едно мѣсто, да бѣдатъ задоволени, за да мълчатъ, или пъкъ да бѣдатъ пратени нѣкъде на завѣтъ, нѣкъде на потулено мѣсто, докато се забравятъ и закриятъ следитѣ на тѣхнитѣ престѣпления. Така, напр., единъ отъ голѣмитѣ виновници за допуснатото печално положение въ „Асенова крепостъ“, който е ревизиралъ и контролиралъ тая кооперация и всичко е намиралъ все за редовно, е направенъ инспекторъ на единъ по-голѣмъ районъ, на кооперациитѣ. Презъ време на известни събития нѣкой пъкъ отъ инспекторитѣ си позволили да върши изстѣпления въ нѣкой районъ спрямо кооперативни дейтели и сѣшиятъ този господинъ го пратили въ сѣщия районъ за инспекторъ на кооперациитѣ. Вие можете да си представите какви ще бѣдатъ тогава и отношенията между кооперациитѣ и Земледѣлската банка, между тия банкови дейтели и ръководителитѣ на кооперациитѣ. Въ Борисовградъ нѣкой-си хипнотизаторъ уредилъ сеансъ и търсилъ човѣкъ, който да излѣзе на сцената, за да бѣде хипнотизиранъ, но не се намѣрилъ такъвъ. Тогава г. управителтъ на мѣстния клонъ на Земледѣлската банка излѣзълъ на сцената, хипнотизиралъ го, той си съблича палтото, извадилъ да приказва: „Значи, това е човѣкътъ, който държи касата на Земледѣлската банка, това е ръководителъ на нашата банкова политика, това е човѣкътъ, който раздава паритѣ на Земледѣлската банка и който трѣба да създава една стопанска политка въ този районъ!“

Мене ми се струва, че следъ това кжко изложение, което не искахъ да претрупвамъ съ излишни данни, защото мисля, че отъ четене на много цифри въ момента нѣма нужда, е ясно за всѣки непредубеденъ, че сегашната управа на Земледѣлската банка и тая политика, която е била провеждана и следвана отъ тая управа, въ нѣкой случай отсега нататъкъ не може да остане. Ние, г. г. народни представители, трѣба да създадемъ вече една нова ера въ нашата кредитна политика и особено въ нашата кооперативна политика. Вие всички сте свидетели какъ стопанскиятъ животъ не само у насъ, но и другаде, се прелива въ нови форми и ние не можемъ безнаказано да стоимъ като снерджии, да лежимъ на 14, тамъ кждето сме били, и да оставимъ нашето земледѣлско стопанство, основата на нашия животъ, да зависи отъ волята, отъ безгрижието или отъ користолюбieto на нѣколко незаинтересовани за общото благо и неподготвени ръководители на Земледѣлската банка. Земледѣлската банка тепърва ще има да играе своята голѣма роля. Земледѣлската банка въ досегашнитѣ затруднения е успѣла да запази своя авторитетъ и да запази довѣрието, което има къмъ нея и което е необходимо, както у ония, които влагатъ въ нея своитѣ срдства, така и у ония, които прибѣгватъ до нейната помощ. Земледѣлската банка ще трѣба да се опита да заздрави кооперациитѣ — както кредитнитѣ, така и производнитѣ — и да ги обрне на свои филиалки, на свои представители. И азъ си спомнямъ, че презъ 1922 и 1923 г. се направи единъ такъвъ опитъ. Най-напредъ личниятъ кредитъ, тся, който зависи, който се обуславя отъ личнитѣ качества на кредитоискателя, бѣше прехвърленъ за раздаване преди всичко отъ нашитѣ кредитни кооперации. Тогава Земледѣлската банка направи тоя опитъ въ Провадийска околия, въ района на Провадийския клонъ на Земледѣлската банка; службата, която се изпълняваше отъ агенциитѣ на Земледѣлската банка, се пое и се извършваше съ много по-голѣма полза отъ мѣстнитѣ кооперации, отколкото когато тая служба се извършваше отъ агенциитѣ, отъ чиновницитѣ на Земледѣлската банка, които сѣ бюрократизирани. Земледѣлската банка, г. г. народни представители, като престане отсега нататъкъ да раздава кредититѣ за цели неземледѣлчески и за цели, които нѣматъ нищо общо съ поминъка, съ производството, съ нуждитѣ на нашитѣ земледѣлски стопанства, трѣба всички ония срдства, които може да намѣри по единъ или другъ начинъ у насъ или въ чужбина, да ги остави на разположение на нашето земледѣлско стопанство, да ги впрегне изключително въ негова услуга. Не бива, както е ставало досега, да се посѣга на и безъ това оскѣдитѣ срдства на Земледѣлската банка, за да се даватъ заеми на държавата, на общинитѣ, на окръжитѣ или пъкъ на

нѣкакви задруги. Когато г. Григоръ Василевъ говорѣше, той каза: „Защо споменавате въ вашия докладъ до Народното събрание за срдствата, които е дала Земледѣлската банка на Интернационалната банка, когато Земледѣлската банка е внесла въ Интернационалната банка нѣколко милиона лева по силата на законъ, предложенъ отъ вашия министъръ Турлаковъ?“ Но г. Григоръ Василевъ се правѣше на избиятъ-башия и не искаше да разбере, че въ доклада не става въпросъ за дѣловия капиталъ, който Земледѣлската банка е дала на Интернационалната банка, а за тия 40 милиона лева, които Земледѣлската банка, въ времето на сегашния ѝ управителенъ съветъ, не подѣ форма на кредитъ, защото нѣмаше какъ да оформи тоя кредитъ, не и подѣ форма на заемъ, защото законътъ не ѝ позволява да дава заеми, а подѣ формата на влогъ е дала на Интернационалната банка, за да отидатъ тия срдства знаете кжде — срещу златния подписъ на братя Бѣклови. Сѣщо така не по законъ и не по силата на министерски постановления, за които наистина носи отговорностъ правителството, което тогава е управлявало и е вземало тия постановления — не углавна, но политическа и обществена отговорностъ — Земледѣлската банка извѣнъ тия суми е отпущнала и други около 45 милиона лева на Ипотекарната банка. И днесъ около 95 милиона лева отъ капиталитѣ на Земледѣлската банка, така необходими, особено въ тоя моментъ, за нейната прѣка дейностъ, сѣ отишли за Ипотекарната банка, която създадохме, ужъ за да привлѣчемъ чужди капитали въ нашата страна и да улеснимъ нашия париченъ пазаръ, а излѣзе въ края на краищата, че сме я създали, за да измѣкнемъ чрезъ нея голѣма частъ отъ срдствата на нашата Земледѣлска банка и да ги дадемъ за цели, за които тия срдства нито сѣ предназначени, нито пъкъ иматъ произхода си отъ тия срдѣ, за да отидатъ и обслужватъ тѣхнитѣ нужди. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

И заради това, г. г. народни представители, ние въ името на една нова кредитна и нова кооперативна политика, която много належаще, много крещяще се налага отъ нуждитѣ на днешния моментъ, искаме Земледѣлската банка да бѣде съживена, да стане единъ живъ институтъ, да бѣде одухотворена, въ отговоръ на подмѣтанията, че се желяело да стане една персонална промѣна — не такава промѣна искаме ние да направимъ, защото персоналитѣ насъ не ни интересуватъ — за да имаме възможностъ, тъй както правѣха вчера, да раздѣлимъ племненно мѣстата, да бѣдатъ застѣпени въ управителния съветъ на Земледѣлската банка и четиритѣ партии отъ Народния блокъ, като се даде на всѣка отъ тѣхъ по единъ администраторъ. Ами че самиятъ изборъ на сегашния управителъ на Земледѣлската банка, който не принадлежи нито къмъ една отъ партиитѣ на днешния Народенъ блокъ, не показва ли, че днесъ не се търсятъ партизани, не се търси да бѣдатъ отворени мѣста на приятели, а се търсятъ хора за работа, търсятъ се подготвенитѣ, компетентнитѣ, преданитѣ на дѣлото, които съ своитѣ усилия, съ своитѣ знания и съ своя опитъ да бѣдатъ полезни на това голѣмо дѣло, за да може тоя нашъ кредитенъ институтъ, който е билъ, който особено днесъ е и ще бѣде единствената опора на нашето дребно трудово стопанство, да се притече на помощъ на това стопанство, което по пѣтя на своята трансформация, която му се налага, по пѣтя на своето интензивизиране, което сѣщо тъй неумолимо му се налага — защото, подчертавамъ, земята не расте, а населението непрекъснато расте — съ прилагането на повече трудъ, при модернизирането му ще има нужда отъ повече капитали, каквито Земледѣлската банка може да му даде. Съ привилегии, които Българската земледѣлска банка има, съ тая узаконена ипотека, която тя има върху имуществата на своитѣ длъжници, съ гаранциитѣ, които това представлява за всички онѣзи, които ще вложатъ въ нея на хранение своитѣ спестявания, въ унисонъ и съ политиката на другитѣ фактори на тая страна, банката ще може да изпълни своето предназначение. Политиката на едно Министерство на земледѣлието, политиката на единъ кредитенъ институтъ, като Земледѣлската банка, колкото и правилна да е тя, колкото и ефикасна да е тѣхната дейностъ, колкото и добре носителитѣ ѝ да сѣ си дали тѣ смѣтка за нуждитѣ на днешния моментъ и колкото и да сѣ подготвени, за да отговарятъ и на реалнитѣ нужди, и на очакванията, и на надеждитѣ на българския народъ, ако тая политика не бѣде въ унисонъ, ако тя не бѣде координирана съ останалата държавна политика, бѣдете увѣрени, че резултатитѣ нѣма да бѣдатъ задоволителни, защото вече само грижитѣ на

агрономитѣ не сѣ достатѣчни; обикновенитѣ грижи за производството не сѣ достатѣчни. Животѣтъ изправя предѣ насѣ голѣмия въпросъ за пласмента, голѣмия въпросъ за пазара. Трѣбва да има вече една организирана, една планоѣрна, една системна стопанска дейность. Вѣчера азѣ чухѣ тукѣ г. Пѣдаревѣ да приказва за бедствието на лозаритѣ; азѣ го зная, защото самѣ съмѣ отѣ лозарски край. Никой отѣ васѣ не може да смѣта, че при цена 1 л. — 150 л. за килограмѣ грозде, то може да рентира, може да отплати вложения капиталѣ и трудѣ. Но, кажете какво можемѣ въ този моментѣ ние да направимѣ, когато виждате, че днесѣ у насѣ имаме едно голѣмо производство на грозде — което пѣкъ отѣ оная страна се явява като резултатѣ на оная безсистемна и случайна политика, която се е водѣла отѣ Министерството на земледѣлието?

Ние започнахме съ възобновяването на лозята; ние освобождавахме десетѣ години подѣ редѣ отѣ данѣкъ всички, които сѣяхѣ лозя; ние пратихме агрономи да апостолствуватѣ въ селата, да убеждаватѣ населението да сѣди лозя. И какво стана? Въмѣсто да опредѣлимѣ райони, въмѣсто да кажемѣ, че трѣбва да се възстановятѣ лозята тамѣ, дето имаше старо лозарство, кѣдето имаше естествени климатични и почвени условия, кѣдето не вирѣе нищо друго, освенѣ лозата, ние имаме случаи да се сѣяхѣ лозя въ най-хубавитѣ полета — тамѣ, дето ставатѣ чалтици, тамѣ, дето гроздето никога не узрѣва, или тамѣ, дето гроздето не става за вино, а става само за оцетѣ или за спиртѣ.

Това настрѣчаване и масово засаждане лозя доведе работата до тамѣ, да стигне годишното производство на вино 300 милиона литра тази година, ксѣто, за да изпиемѣ, трѣбва задѣлжително да накараме всички възрастни въ страната да пиятѣ дневно по единѣ литърѣ. Ние не можемѣ да изнесемѣ и въ чужбина вино, защото сме останали безѣ търговски договори досега, защото България се намира въ една, бихѣ казалѣ, блестяща търговска изоланостѣ.

Ние виждаме, че и тукѣ Земледѣлската банка може и трѣбва отѣтукѣ нататѣкъ да се намѣси. Тя трѣбва активно да подкрѣпя лозарскитѣ производителни кооперации които преработватѣ гроздето. Тя сама може съ свои съѣдства въ известни пунктове да създаде винарски изби. Дори и да не прибере всичкото количество вино, съ факта на своето явяване на пазара тя може да задѣржи до известно ниво ценитѣ.

Н. Пѣдаревѣ (д. сг): Четири години пѣя тая пѣсненѣ.

Министърѣ Д. Гичевѣ: Подѣ контрола на специалисти ние можемѣ да приготвимѣ типови вина, които да бѣдатѣ пригодени спорѣдѣ вкуса на консоматора въ чужбина. Тамѣ борбата ще бѣде тежка, защото имаме работа съ едни вече наложили се качества; тамѣ ще срещнемѣ конкуренцията на голѣми наши конкуренти съ едно силно развито и модерно лозарство, каквито се явяватѣ Италия, Сърбия, Унгария, Франция и т. н. Все пакѣ Земледѣлската банка може да помисли за подпомагане създаването на ония инсталации, които могатѣ да преработятѣ една частѣ отѣ нашето грозде, безѣ да го подлагатѣ на ферментация, и така неферментирадо да се пласира то на чуждия пазарѣ.

Г. г. народни представители! Докато до вѣчера пѣехме, декларирахме и убеждавахме българския народѣ, че той ще унищожи кризата, че той ще победи кризата чрезѣ своя упоритѣ трудѣ, чрезѣ увеличаване своето производство и подобрене неговото качество, днесѣ вие виждате, че самѣ българскиятѣ производител иска отѣ българската държава да го освободи отѣ неговото производство, да го продаде, да му намѣри пазарѣ. Минаха вече блаженитѣ времена на либерализма въ търговията, на свободата въ стопанскитѣ отношения. Днесѣ вие виждате въ много области, съ много артикули търгуватѣ вече държава съ държава. Не е по силата на отѣдѣния стопанинѣ да завоюва пазари, да организира транспорта, да създаде благоприятна митническа тарифа тамѣ, гдето ще изнася.

Трѣбва да се впрегне цѣлокупната държавна политика въ служба на нашето национално стопанство, въ служба на нашето земледѣлие; трѣбва да се впрегнатѣ и дипломатическитѣ ни канцеларии въ чужбина, трѣбва да се впрегне и Министерството на финансѣтѣ, и Министерството на жѣлѣзницитѣ; трѣбва да се впрегнатѣ и ония, които иматѣ дългѣ да осигурятѣ единѣ прѣкъ, единѣ независимѣ отѣ стопанскитѣ интереси и отѣ политическитѣ капризи на сѣседитѣ ни транзитѣ на произведенията на нашата земя.

Ние имаме едно скотовѣдство, г. г. народни представители, което замира; ние поддѣржаме скотовѣдни кооперации, ние поддѣржаме млѣкарски кооперации, но не върви, защото стимултѣ на производството, това, което може да бѣде лостѣ на напредѣка, го нѣма — пазари нѣма и цени нѣма. Ние загубихме нашитѣ пазари въ Турция и Гърция. Има перспективи въ други страни — въ Италия, Франция и Испания — но ние не можемѣ да стигнемѣ тамѣ, защото нѣмаме нито ветеринарни конвенции, нито търговски договори съ нашитѣ сѣседи. Тѣ може да се сключатѣ. Правителството отива натамѣ — да разкѣса тоя обрѣжѣ на изоланостѣ и да даде възможностѣ за по-сносенѣ пласментѣ, за едни по-добри условия. Ние трѣбва да се загрижимѣ и за оная свободенѣ пътѣ — морскиятѣ — по който ще можемѣ както въ живо, така и въ замразено състояние да изнасяме нашитѣ скотовѣдни продукти на външнитѣ пазари. И съ усилията и подкрѣпата на Земледѣлската банка, останала засега единствениятѣ обществентѣ кредитентѣ институтѣ, който може да служи на най-голѣмия, на най-важния клонѣ отѣ нашето национално стопанство — земледѣлието; съ упоритѣ трудѣ, съ усилия, съ търпение и съ майчински грижи отѣ всички стопански фактори и всички просвѣтни деятели въ тази страна ние се надѣваме поне да можемѣ да възстановимѣ вѣрата на българския народѣ въ неговитѣ собствени сили, да можемѣ да възстановимѣ неговото стопанство, за да има въ тази страна единѣ доволенѣ народѣ. А трѣбва да се помни, че ще има доволенѣ народѣ тогава, когато той бѣде освободенѣ отѣ кошмара на прѣкомѣрнитѣ задѣлжения, когато той види обезпечено възнаграждението на неговия непосиленѣ трудѣ, когато той види завоювани и осигурени пазаритѣ за неговото производство.

Л. Станевѣ (раб): Това сѣ само приспивателни приказки за селянитѣ.

Отѣ земледѣлцитѣ: Нѣмашѣ думата.

Нѣкой отѣ земледѣлцитѣ: Защо не заспа?

Председателствуващѣ Н. Шоповѣ: (Звѣни)

Министърѣ Д. Гичевѣ: Ако ония господа тамѣ (Сочи работницитѣ) можемѣ да ги приспимѣ, азѣ ви казвамѣ, че то все пакѣ ще бѣде отѣ полза за българския народѣ. (Рѣжкоплѣскания отѣ земледѣлцитѣ. Възражения отѣ работницитѣ) Ние, обаче, не смѣтаме, че българскиятѣ народѣ може да бѣде приспанѣ. Могатѣ да се приспятѣ деятелитѣ, обаче не могатѣ да се приспятѣ въпроситѣ на живота, нуждитѣ на живота, реалнитѣ нужди, които стоятѣ и чакатѣ своето разрешение, които чакатѣ своето задоволване. Тѣ никога не могатѣ нито да бѣдатѣ приспани, нито да бѣдатѣ излѣгани. (Рѣжкоплѣскания отѣ земледѣлцитѣ)

Л. Станевѣ (раб): (Вѣзразява)

Министърѣ Д. Гичевѣ: Ние смѣтаме, че българскиятѣ народѣ, който има здравѣ разумѣ въ главата си, който си дава смѣтка за положението въ момента; който знае много добре, какво ние сме наследили; който вижда много добре положението не само на нашето, но и на свѣтовното стопанство; който вижда, какѣ свѣтовни сили днесѣ се люшкатѣ и какѣ тѣхното положение става неустановено — тоя български народѣ, когато отѣ една страна му се пѣе, че той трѣбва да води борба не въ името на своето стопанско възстановяване, не въ името на своето икономическо освобождение, не въ името на своето забогатяване, но за защита на Сѣветския сѣюзѣ, (Вѣзражения отѣ работницитѣ) нѣма да ви уйдиса да стане ратай за защита или за провеждането на една чужда политика — чужда на интереситѣ му вътрешни, както и на интереситѣ му външни. (Продѣлжителни рѣжкоплѣскания отѣ мнозинството)

Л. Станевѣ (раб): (Вѣзразява нѣщо. Тропане по банкитѣ отѣ мнозинството. Шумѣ)

Председателствуващѣ Н. Шоповѣ: (Звѣни)

Министърѣ Д. Гичевѣ: Г. г. народни представители! Вие сте чували тукѣ, а още повече го чувате и долу, четете го и въ вестницитѣ на тия приятели отѣ лѣво (Сочи работницитѣ), които искатѣ да минатѣ за ортодоксални, за единственитѣ най-вѣрни, фанатизирани и любящи представители на този работенѣ, чернотрудовѣ народѣ, че тѣ сочатѣ на България юрнекъ отѣ другаде, забравяйки, че България нито има стопанскитѣ условия, нито има географическото положение, нито има международното положение, нито има численостѣта, нито има терена, нито има

подземните и надземни богатства на една държава, каквато е съветска Русия. (Възражения отъ работниците)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Силно звъни)

Л. Станевъ (раб): Нѣма и да ги има.

Министъръ Д. Гичевъ: Именно това е, г. г. народни представители, приспиването на българския народъ; това е отклоняването на неговия погледъ отъ нуждитъ на днешния денъ; това значи, вмѣсто да посочимъ ямата, въ която трудолюбивитъ българи биха изпаднали, вмѣсто да се загрижимъ всички да намѣримъ срѣдства, съ които ще се възстановяваме и лѣкуваме, да ги накараме да станатъ звездобройци, да гледатъ по небето, за да не усѣятъ кога ще паднатъ въ новата яма. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Защото отъ това, че въ Русия сега било добро или зло — на насъ нѣма да ни стане по-топло, то си е за тѣхъ.

Ние днесъ, когато предлагаме това мѣроприятие и слагаме за разрешение, като проблемъ на нашата Земледѣлска банка, въпроса за уреждането на кредитното дѣло; когато ние въ бѣдещитъ дни ще сложимъ за разрешение и други мѣроприятия, които сж легнали не само въ платформата на правителството, но които сж въ намѣренията, въ твърдото желание и въ упоритата и неотстъпна воля на правителството — правимъ го не съ огледъ да разрешаваме голѣми свѣтови проблеми, не за да запазимъ стойността на английската лира, нито на германската марка — защото тия работи отъ насъ не зависятъ — не да запазимъ священитъ граници на свещения за тѣхъ (Сочи работниците) Съветски съюзъ, а го правимъ изключително за доброто на българския народъ.

И тоя български народъ, ние сме убедени, че нѣма да се приспи. Той нѣма да се приспи съ приказкитъ за доброто нѣкъде другаде, защото, когато той е въ неволя, много малко ще го стопли това, че нѣкъде другаде било по-добре. И той разбира великия смисълъ на народната мъдростъ: „Помогни си самъ, за да ти помогне и Богъ“! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Нѣкой отъ работницитъ: И полицията.

Министъръ Д. Гичевъ: Българскиятъ народъ на 21 юний при едни изборни състезания, кждето вие (къмъ работницитъ) бѣхте подкрепени отъ правителството, кждето вие бѣхте насърчавани отъ полицията, а полицията бѣше противъ насъ и срещу насъ, посочи своитъ представители и отвоюва своето погазено право да се самоуправлява и съ своята жилеста воля да твори нова България, да твори стопански напредъкъ, стопанско замогване, което ще създаде спокойствие, миръ, довольство, благоденствие и радостъ въ измѣнената наша страна! (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Станевъ! Бюрото Ви предупреждава, като народенъ представителъ, да уважавате единъ министъръ на България, когато той защитава едно законодателно предложение. Права Ви последно предупреждение и Ви заявявамъ, че бюрото ще вземе най-строги мѣрки, за да нѣма проява на такава вандализма отъ Ваша страна. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г-да! Дебатитъ по първата точка отъ дневния редъ сж приключени. Ще гласуваме.

Който г. г. народни представители приематъ да се даде мандатъ на министъра на земледѣлнето и държавнитъ имоти да уволни администраторитъ на Българската земледѣлска банка, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства.

Моля г. секретаря да го прочете.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. председателю! Дайте петъ минути почивка.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Давамъ петъ минути почивка.

(Следъ отидихъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни представители! За улеснение на дебатитъ и за освѣтление на Народното събрание, позволявамъ си да кажа нѣколко думи върху нуждата отъ внесения законопроектъ, като изложя главно причинитъ, които наложиха внасянето му, така бърже.

Вие знаете, че за търговията съ външни платежни срѣдства въ България, по силата на сега действащия законъ, има вече установенъ единъ режимъ. Отъ известно време насамъ този режимъ трѣбваше да се видоизмѣнява, на първо мѣсто, съобразно съ промѣнитъ, настѣпили въ международното стопанско положение, и, на второ мѣсто, поради условията, въ които се намира българското народно стопанство относително снабдяването му съ външни платежни срѣдства. Тѣзи две причини — едната отъ международенъ характеръ, втората отъ нашъ вътрешенъ характеръ — наложиха внасянето на този законопроектъ.

Както ви е известно, Българската народна банка има монопола на чуждитъ девизи въ България; на второ мѣсто, тя снабдява българското народно стопанство съ нуждитъ чужди девизи, съ камбио; на трето мѣсто, тя е българската емисионна банка, която крепи българската монета, а закрепяването на българската монета е, преди всичко, въ голѣма зависимостъ отъ разполагането отъ страна на Българската народна банка съ чужди девизи.

Последнитъ събития, които станяха извънъ предѣлитъ на България, показватъ, че цѣлиятъ свѣтъ влиза въ една невиджана досега валутна криза. Тази валутна криза особено се засили на международния пазаръ, откакъ английската лира престана да бѣде стабилизирана; значи, отсѣгава, откогато стойността на английската лира остана да се опредѣля на международнитъ борси. Отъ 15 дни, откогато въ Англия се въведе режимътъ на забрана на износа на златото, английската лира претърпѣ голѣмо спадане, което се отрази почти на всички международни борси.

Въ зависимостъ, обаче, отъ английската лира сж редица чужди монети, които сжщо така иматъ голѣмо значение за нашето народно стопанство и за нашата външна търговия. Такава е, напр., монетата на Италия, която по курсъ е въ зависимостъ отъ английската лира. Не само италианската лирета, а много други чужди монети, които иматъ по-голѣма или по-малка връзка съ нашата търговия, се засѣгатъ отъ курса на английската лира, която и до днешенъ — отъ нѣколко дни вече насамъ — продължава да бѣде колеблива, съобразно съ стойноститъ, които тя получава на международнитъ борси. Нейната колебливостъ ще продължава дотогава, докогато настѣпи моментътъ за стабилизирането ѝ.

Отъ момента, въ който настѣпи несикурностъ въ стойността на английската лира, настана колебание и несикурностъ и въ монетитъ на редъ други държави, по-близки или по-далечни за България. Така, отъ нѣколко дни насамъ ние сме вече обградени отъ редица държави, които въвеждатъ новъ режимъ относително търговията съ чуждитъ платежни срѣдства. На 2 октомврий с. г., напр., се въведе таквъ режимъ за контролъ върху търговията съ чужди платежни срѣдства въ Чехословакия — една страна, която има една, може би, отъ най-добре установенитъ и стабилизиранитъ монети въ Централна Европа. Монетата на Чехословакия бѣше си извоювала въ Централна Европа положението да служи като размѣнна монета въ търговията и като платежно срѣдство не само на Чехословакия, но и на нѣкои чужди държави. Отъ 2 октомврий т. г. и въ тая страна се въведе режимъ на контролъ и на ограничения въ използване на чуждитъ валути и въ търговията съ чужди платежни срѣдства. Нашата съседка Гърция отъ два дена сжщо е вече подъ строгъ режимъ на контролъ и ограничения на чуждитъ валути — режимъ, който, може би, въ сравнение съ нашия, е много по-строгъ, тъй като монетата на Гърция изпадна въ положение на доста голѣма колебливостъ вследствие на последнитъ пертурбации, които се явиха на международната борса отъ спадането на английската лира. Не само въ тѣзи две държави, но и въ Унгария, и въ Германия, и въ всички държави вече се взиматъ мѣрки за ограничаване на търговията съ чужди платежни срѣдства.

При ограничаването на тази търговия въ таквъ международенъ масшабъ, България не можеше да остане безъ да вземе и тя мѣрки въ защита на своята монета, защото всѣка държава може да бѣде изложена и на спекулация, и на обедняване вследствие извличането изъ нея на чуждитъ девизи, на златото въ широкъ смисълъ на ду-

мата. И ако ние сме поставили този законопроект днес на дневен ред, то е затова, защото смятат, че този въпрос, както вече изложих, е поставен по необходимост и от други държави, тъй като както в Европа, така и в цяла света с настъпващи големи мъчнотии за намиране на чужди платежни средства за търговията.

По отношение на България ние имаме и една специална причина, за да побързае с въвеждането на този законопроект. България няма златни рудници, няма и богати източници на чужди девизи и на злато. България може да черпи злато и чужди девизи само от земледелието, от земята и от малката макар, но съществуваща индустрия. Това са двата източника, които могат да дадат на България чужди девизи, златни девизи, камбио за посрещане нуждите на нашата търговия, изобщо на нашата държава за изплащане в странство на нейните задължения. От момента, обаче, когато нашето земледелско производство влезе в една критическа фаза и не намира вече добри цени, добри пазари за своите произведения, се влоши и положението на нашия народ, на цялата ни държава. Това е едно световно явление, което се отразява особено силно върху цялото наше народно стопанство през 1931 г. Ние вече не можем да разчитаме на големия износ на зърнените произведения и на големите приходи от износа им в чужбина, както досега можехме да очакваме. Следователно, народното представителство ще трябва да държи голъма сметка и за това. В това отношение аз мога да посоча цифри, от които се вижда ясно, че действително приходите, вследствие намаляването на цените на зърнените произведения, са вече доста ограничени и не могат да имат онзи размер, каквито порано се очакваха и можеха да бъдат очаквани.

Председателстващ Н. Шопов: Г. г. народни представители! Часът е 8.

Министър д-р А. Гиргинов: Предлагам да се продължи заседанието до приемането на законопроекта на първо четене.

Председателстващ Н. Шопов: Които са съгласни с предложението на г. министра на финансите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-р А. Гиргинов: В 1930 г., в време на кампанията на нашата реколта, българската държава се завари от една несигурност на международния пазар. От друга страна, българската държава е поставена в едно неорганизирано положение. Ние посрещаме големата световна криза поради спадане цените на зърнените храни в едно неорганизирано положение в смисъл, че ние нямаме уредени търговски отношения с чуждия свят, които, ако бяха уредени, нямаше да бъде в настоящия критически и тежък час много по-леко. Това е също така едно обстоятелство, което трябва да се има пред вид в днешния момент, когато се разглеждат валутни въпроси и когато трябва да намърим големи гаранции и сигурност за запазване на нашия лев и за намиране нужните чужди девизи за нашето народно стопанство.

В това разнебитено положение, в което се намира нашият народ и нашата държава, ние имаме същевременно и лошите резултати на нашата външна търговия с зърнени храни, както въобще с всички онзи продукти, които ние изнасяме на външния пазар. Това ни показва статистиката. Сравнени резултатите от външната ни търговия за времето от м. януарий до края на м. август т. г., с резултатите за същото време през миналата 1930 г., ние имаме, действително, неблагоприятни резултати в външната ни търговия, с оглед на нашето народно стопанство. Докато през 1930 г. за това време ние сме изнесли само 289 милиона килограма — говоря кръгли цифри — на една стойност от 4 милиарда и 16 милиона лева кръгло, за същото това време през 1931 г. ние сме изнесли материали на тежест 440 милиона килограма, за една сума от 3 милиарда и 820 милиона лева. Следователно, миналата година ние сме изнесли през това време по количество само около 60—65% от количеството, изнесено за същото време през тази година и сме вземали една стойност, може би, с 50—60% по-голяма в сравнение с стойността, която сме получили за едно количество материали, почти двойно повече, изнесено през тази година. Срецу 4 милиарда и 16 милиона лева, получени от износа през 1930 г., през тази година за един много по-голям износ ние сме получили една много по-малка стойност, която, както казах, възлиза на 3 милиарда и 820 милиона лева.

От друга страна, вносът за същото това време през миналата година е бил по-малък. Той възлиза на 2 милиарда 984 милиона лева кръгло, когато за същото това време през тази година вносът, следователно изнасянето на наши средства от страната възлиза на 3 милиарда и 252 милиона лева. Следователно, ние сме внесли за същото това време през настоящата година предмети за 268 милиона лева повече, отколкото сме внесли за същото това време през миналата година. Следователно, тази година ние имаме по-голям внос, а имаме сравнително по-слаб износ. Износът, в пари, дава една разлика в размер на 169 милиона лева по-малко получено за тази година, в сравнение с миналата година, макар и да сме изнесли много по-голямо количество наше производство, наши продукти. Ако положението продължава да бъде все такова, нашият търговски баланс може да стане пасивен, вместо да бъде активен. Миналата година през това време нашият износ е бил с един милиард и 32 милиона лева по-голям от вноса, а тази година, до края на м. август, нашият износ е по-голям от вноса само с 560 милиона лева. Наистина, нашият търговски баланс е още активен, обаче, сравнен с миналогодишния, той показва тенденция да стане пасивен, вследствие на което ще трябва да бъдат взети мерки.

Причините, за да бъде износът ни неблагоприятен, аз обясних. Що се отнася до увеличаването на вноса, ще трябва да кажа, че причината е тази, че нуждите на народното ни стопанство, главно нуждите на нашата индустрия от чужди материали през 1931 г. бяха по-големи, вследствие на което и вносът в България през това време е сравнително по-голям от вноса през миналата година.

Г. г. народни представители! Като говоря за средствата, с които ние ще трябва да посрещаме нуждите на нашето народно стопанство на чуждия пазар, аз не мога да не ви припомня и този факт, че в днешния момент българската държава и българското народно стопанство вече не разполагат нито с един сантим чужда валута от български държавен или какъвто и да било друг заем в чужбина. Всички ресурси от българските държавни заеми, сключени в чужбина, са вече изчерпани.

Х. Чолаков (з): Изядени.

Министър д-р А. Гиргинов: България вече не може да разчита на чужда валута от какъвто и да било друг източник, освен от своето народно стопанство, било то земледелско, индустриално или друго. Следователно, ще трябва да имаме пред вид, че ние трябва да посрещаме нашите задължения в чужбина само с чужди девизи от наши, местни източници.

Ще ми позволите да ви дам някои сведения относително изразходването на средствата от двата последни държавни заеми — българианският и стабилизационният. Знаете, че тези два заема възлизаха общо на кръглата сума 5 и половина милиарда български лева. От тези 5 и половина милиарда български лева, в чужда валута, са турени на разположение на нашата търговия с външни платежни средства, през Българската народна банка, 1 милиард 504 милиона лева от българиански заем и 3 милиарда 388 милиона лева от стабилизационния заем. Тези парични средства в чужди девизи, които възлизат кръгло на 5 милиарда лева, са вече изхарчени от българското народно стопанство и от българската държава. И в това отношение трябва да кажа, че са изхарчени по един доста бърз, по един доста нерационален, по моето схващане, начин, по един начин, който днеска не дава възможност на българското народно стопанство да бъде запасено с известни запаси от чужда валута, за да може да посреща, в тази тежка минута на голъма валутна криза, своите задължения, своите нужди.

Таблицата по изразходване на тия чужди девизи има следната история: през 1928 г. ние имаме дефицит в купуването и продаването на чужди девизи в Народната банка в размер на 160.235.000 л., през 1929 г. ние имаме вече един дефицит между приходите на нашето народно стопанство от чужди девизи и разходите на нашето народно стопанство в чужди девизи от 2.156.087.000 л. Както виждате, 1929 г. е една година на изхарчване голъма част от нашите чужди девизи, които сме придобили с последните два заема. През 1930 г. ние имаме един дефицит също така от чужди девизи в размер на 1.058.345.000 л. През 1931 г. са изхарчени всичките остатъци. До края на юний т. г. е изхарчено всичко, с изключение само на 120.000.000 л. чужди девизи, от чуждите заеми, които ние заварихме още неизразходвани и които до ден днешен трябва да бъдат турени и

бъха турени на разположение на Българската народна банка за посрещане нуждите на нашето народно стопанство вън намираме чуждо камбио. Само 120.000.000 л. ние сме могли да заваримъ неизползувани и да ги изпользуваме за нуждите на търговията съв чужди платежни срѣдства. Въ днешния моментъ тѣзи срѣдства на заемитѣ сѣ вече изчерпани.

И което е за отбелязване, то е, че харченето на тия чужди девизи съ такива грамадни дефицити е ставало презъ години, когато въ сѣщностъ и цѣлата ни външна търговия е свършвала съ дефицитъ. Въ 1928 г. ние имаме единъ пасивенъ търговски балансъ въ размѣръ на 809.000.000 л.; презъ 1929 г. ние имаме пасивенъ търговски балансъ въ размѣръ на 1.927.000.000 л.

Х. Чолаковъ (з): Кажете го 2.000.000.000 л.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И едва само презъ 1930 г. вече, поради стѣсненията, които се явиха на пиацата, главно поради оная криза, която се яви въ търговията, откато излѣзнаха налице известни несигурни положения на редица предприятия въ България и се стѣсни кредитътъ, намали се, следователно, вносътъ отъ чужбина, ние имаме единъ активенъ балансъ въ размѣръ на 1.599.000.000 л. кръжло. Въпрѣки това, обаче, презъ 1930 г., вече година на изпитание, откато се явиха голѣмитѣ фалити и откато се явиха най-голѣмитѣ протести на издадени парични задължения, има единъ дефицитъ въ разхода и прихода на чуждитѣ девизи въ размѣръ на 1.058.345.000 л.

Това показва какъ нездравно се е движило българското народно стопанство презъ тѣзи години, когато ние имаме още ресурситѣ на тѣзи два последни заема, които бѣха сключени отъ българската държава. И струва ми се, че тукъ е една отъ голѣмитѣ грѣшки на миналото управление, което така безгрижно прехоса тия чужди платежни срѣдства, съ които можеше да разполага държавата и българското народно стопанство.

В. Молловъ (д. ср): Азъ ще отговоря на това. Тукъ има едно очевидно недоразумение.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Презъ това време на бившото управление сѣ ставали най-безразсѣдни разходи на чужди девизи. Достатъчно е само да ви припомнимъ факта за внасянето на сръбското жито, когато се изразходваха повече отъ 300 милиона лева въ чужди девизи, за да не ви припомнимъ редъ други мѣроприятия въ страната, извършени по най-безразсѣденъ начинъ, които сѣ коствували извънредно много голѣми разходи на чужди девизи. Така или иначе чуждитѣ девизи сѣ отидоха, нѣма ги вече. Българската държава и българското народно стопанство нѣматъ вече богатата на чуждитѣ заеми; иматъ само тежеститѣ на своя бюджетъ. Ние имаме да плащаме нѣколко стотини милиона лева ежегодно срещу тѣзи заеми, въ тѣзи тежки часове, които прекарваме, безъ, обаче, да имаме нѣкакви конкретни, трайни, видими за народното стопанство ползи въ единъ такъвъ голѣмъ размѣръ, както въ голѣмъ размѣръ е било изхарчването на тия два заема. И това, за което трѣбва най-много да съжаляваме, то е, че днесъ действително българското народно стопанство е изложено на една необходимостъ да прави голѣми съкращения, да прави голѣми въздържания, за да може да си набавя чужди девизи и за да може, следователно, да не спира своята търговия съ чужди платежни срѣдства. Ако ние сме сложили на разглеждане законопроекта, който се докладва на народното представителство, то е затова, защото се явява голѣмата нужда отъ неговото прокарване, затова, защото ще трѣбва да се измѣни режимътъ на харченето на чужди девизи, да се спре този темпъ и да не подражаваме на близкото минало.

Едновременно съ това, обаче, азъ трѣбва да кажа, че българската държава и българскиятъ народъ, въпрѣки, може би, лошитѣ управления, които той е преживявалъ до този моментъ, е въ едно щастливо положение, сравнително по-успѣшно и по-добре да може да посрѣща всичкитѣ негоди на днешкaшното стопанско положение въ цѣлия свѣтъ и главно да издържа борбата въ намирането на чужди девизи. Затова защото България е една страна, която не може да има безработицата на индустриалната държава, която безработица въ днешния моментъ е действително една отъ голѣмитѣ прѣчки, за да не може да се уравни-веси разклатеното стопанство почти въ цѣла Европа, да не кажа и извънъ Европа, България е една земеделска страна, която има това преимущество, че може да задоволява своитѣ нужди въ голѣмъ процентъ само съ онова, което тя произвежда, и въ особенъ периодъ отъ време, каквото сега ние прекарваме, и ще трѣбва да го прекарваме; ще трѣбва още повече да приложимъ това правило, тая максима — че трѣбва да живѣе само съ онова, което

сама произвежда (Ржкоплѣскания отъ нѣкои отъ мнозинството) и да има колкото е възможно по-малко нужди да посрѣща, удовлетворяването на които нужди е въ зависимостъ отъ чужбина. Може би не повече отъ 10% отъ своитѣ нужди ще трѣбва българската страна да задоволява съ продукти, които ще знаятъ отъ чужбина.

Но, като казвамъ това, ще трѣбва да има, естествено, едно общо убеждение, че ограниченията се налагатъ и че една скромностъ въ харченето на чуждитѣ девизи ще трѣбва да бѣде господстваща въ нашата страна. Българскиятъ народъ въ своето минало и въ своето настояще е доказалъ, че може да понесе лишения. Днесъ повече отъ всѣки другъ пътъ ще трѣбва да понасяме и жертви, и лишения и да се задоволимъ само съ онова, което имаме, докато излѣземъ отъ днешното стѣснено стопанско положение. То е страшно. То преди всичко е едно положение, което сигурно скоро нѣма да привърши своето развитие. То е още въ началото си. Катастрофитѣ могатъ да дойдатъ тепърва още въ бѣдещето. Кризата може още повече да се засили. Азъ казахъ: бурята, която иде въ свѣта и която ще помете, може би, много стопанства и ще създаде на много мѣста пертурбации, тая буря още не се е напълно развила. Тя почва сега; ще видимъ какъ ще свърши и кой ще може да устои. Нашата задача, г. г. народни представители, е, като бѣдемъ скромни, да подпомагаме българската земя да издържи новитѣ изпитания, които ще се наложатъ на цѣлия свѣтъ, въ това число и на българския народъ. Ние сме длѣжни, следователно, да вземемъ всичкитѣ тия мѣрки.

И въ това отношение трѣбва да кажа, че нашето положение още не е така застрашено, въпрѣки че сме свършили всички ресурси на чужди девизи, които досега имаме на разположение отъ двата заема.

Новото управление дойде въ единъ много мжченъ моментъ и продължава да живѣе въ много мжчни моменти. Това трѣбва добре да се помни, когато се правятъ предложения, когато се изказватъ желания и когато се критикуватъ тукъ, особено отъ лѣвицата, дѣлата на новото управление. Новото управление, откато дойде, имаше да се справи не съ създадени на българска почва мжчнотии. Ние се намѣрихме преди всичко предъ едно свѣтло явление — катастрофално спадане на ценитѣ на зърненитѣ храни. Загубата отъ това е грамадна за страната, загубата е невиджана и нечувана до днешенъ денъ отъ никой българинъ. Когато ние дадохме първата редакция на постановлението на Министерския съветъ за закупуване и износъ на зърнени храни, ценитѣ на зърненитѣ храни на международния пазаръ бѣха много по-други отъ тия, които имаме днесъ, които се явиха следъ 10—15 дена и по причини отъ международенъ характеръ бѣха паднали. Оттогава ние имаме постоянно падане. Ние имаме невъзможностъ да изкараме по-голѣмитѣ богатства чрезъ износа, поради това, че нашитѣ земеделски произведения сѣ въ застои. Ние не можемъ най-главнитѣ си произведения да изнесемъ. Трѣбва ли да забравяме това? Не само зърненитѣ храни, но и тютюнитѣ, розовото масло, пашкулитѣ, рапицата, която отчасти вече е изнесена, слънчогледовото масло, слънчогледовото семе и т. н. — всичкитѣ главни произведения още не сѣ изнесени и има голѣми мжчнотии да бѣдатъ изнесени. Неотдавна ние видѣхме, че даже се правятъ прѣчки за нашия износъ, които трѣбва да се отстранятъ, съ които правителството ще трѣбва да се справи, като намѣри начини, за да се премахнатъ тѣзи прѣчки и да се улесни нашиятъ износъ.

Така или иначе, правителството презъ тѣзи три месеца, откато е на власт, трѣбваше да се бори съ голѣми мжчнотии. Ние преживяваме моменти на най-слабия износъ, каквито никога България не е преживявала, особено когато изнасяме два пъти повече, а получаваме почти два пъти по-малко за онова, което изнасяме, макаръ че то е въ двоенъ размѣръ. Въпрѣки всичко това, обаче, новото правителство съумѣ да тури една мѣрка въ всичко това, да вземе навреме мѣрки. И ние можемъ да се похвалимъ, че презъ тѣзи трудни времена, презъ тѣзи три месеца, когато ресурситѣ на българската държава и на българското народно стопанство се намалиха, въ всѣки случай, балансътъ на Българската народна банка не получи една физиономия застрашителна. На 30 юний т. г. Българската народна банка въ своя балансъ отбелязва едно покритие въ злато на българската банкнота, на българския левъ въ размѣръ на 37-18%, а следъ изтичането на лѣтнитѣ месеци, когато имаме най-слабъ износъ и когато настѣпиха и новитѣ мжчнотии за износа, следъ това изтекло време, казвамъ, на 23 септември последниятъ публикуванъ балансъ на Българската народна банка — ние имаме едно покритие на българския левъ отъ 36-19%, значи, едно спадане въ покритието само съ 1 пунктъ. Това показва, че въ всѣки случай положението на Българската народна

банка е запазило едно равновесие и то не означава чрезмърно влошаване. То не може да получи чрезмърно влошаване през това изтекло време, когато ние си служим със стария законъ. То ще получи очевидно едно подобрение съ новитъ мърки, които ние вземаме сега чрез вотиране новия законъ за измѣнение закона за търговията съ чужди платежни срѣдства. И ако трѣбва да говорим за българския левъ, азъ съмъ длъженъ да изтъкна тукъ предъ народното представителство, че българскиятъ левъ е достатъчно гарантиранъ. Това азъ говоря не заради това, защото има опасностъ заради него, а заради това, защото вече въ цѣль свѣтъ се говори за националната монета. Той е преди всичко здраво гарантиранъ затова, защото законното покритие на банкнотитъ отъ 33 1/3% е почти въ злато, което стои като неприкосновенъ запасъ въ каситъ на Българската народна банка, и това злато ние ще пазимъ, то ще бѣде единъ постояненъ и недосѣгаемъ отъ никого запасъ за покритие на банкнотитъ. Едно щастливо положение за българската държава е пущането на банкноти само въ размѣръ на около 3 милиарда и 300 милиона лева и настрѣчу това ние имаме едно покритие въ звонкова монета, въ злато, което се намира въ Българската народна банка, въ размѣръ на цѣлото почти законно покритие. За да бѣде това законно покритие само въ злато, не достигатъ 0.6%, което е една съвсемъ незначителна частъ.

Същевременно азъ трѣбва да изтъкна предъ народното представителство, че българската държава ще може сигурно да удовлетворява нуждитъ на своитъ външни платежи. Около 1 милиардъ и 200 милиона плащаме въ чужди валути срещу нашитъ външни заеми и външни задължения. При единъ износъ, който въ нормално време надминава цифрата 6 милиарда лева, даже при по-малкъ износъ при днешното стѣснено положение, българската държава ще може при монопола на търговията съ чужди девизи, който гарантираме съ законопроекта на Българската народна банка, да посрѣща всички свои чужди задължения въ странство. Това го декларирамъ тукъ предъ народното представителство, защото искамъ да отбия едни невѣрни съобщения, които се явяватъ често въ нашия печатъ, а се явиха и въ чуждия печатъ, какво българската държава щѣла да прекрати изплащането на своитъ задължения къмъ чужбина. Азъ трѣбва да заявя тукъ, предъ Народното събрание, че до този моментъ правителството не се е занимавало съ подобенъ въпросъ, а същевременно не се е занимавало и съ другъ единъ въпросъ, който се явява въ печата — съ въпроса за девалоризацията на нашитъ предвоенни заеми. Съ този въпросъ не сме се занимавали, нито е билъ повдиганъ. Дали правителството ще се занимава съ него, това е въпросъ на бъдещето. Въ всѣки случай не сме се занимавали, нито мислимъ засега да се занимаваме съ таквъ въпросъ. България е въ състояние да посрѣща платежитъ си въ чужбина. Безспорно, тя не е богата страна, обаче желае да бѣде лоялна, за да иска пълна лоялностъ къмъ нея и отъ странство.

Въ предложението законопроекта, г. г. народни представители, нѣколко сж главнитъ положения, които се въвеждатъ.

На първо мѣсто, дава се възможностъ на Българската народна банка да контролира и така нареченитъ нестабилизирани чужди монети, защото особено откатъ лирата стерлинга е въ нестабилизирано положение, безспорно е, че интереситъ на нашето народно стопанство изискватъ, щото Българската народна банка да контролира и нестабилизиранитъ чужди платежни срѣдства. Това е едно нововѣдение отъ голѣмо и сжщественно значение, защото ако не го направимъ, ще остане на Българската народна банка да упражнява контролъ върху ограничено число чужди монети, доларътъ, швейцарскиятъ франкъ и германската марка, която, обаче, както знаете, днесъ сжщо така се намира въ особено положение поради това, че германската държава е запретила арбитражи съ германската марка. Ето защо налагаше се да бѣде измѣненъ законътъ, за да може Българската народна банка да контролира всички чужди девизи, въ това число и така нареченитъ нестабилизирани чужди девизи, като, разбира се, взема всички предохранителни мѣрки, които има възможностъ да взема, за да избѣгне всѣкакви рискове и всѣкакви загуби.

На второ мѣсто, съ законопроекта се дава възможностъ да има по-голѣма разлика между курсоветъ „купува“ и „продава“, за да може Българската народна банка евентуално да посрѣща съ тази разлика нѣкои кападни измѣнения въ стойноститъ на чуждитъ девизи.

На трето мѣсто съ законопроекта се забранява износътъ на български държавни, окръжни и общински ценни книжа, облигации и купони, за да не може, както се изна-

сятъ такива книжа свободно въ чужбина, да се предявяватъ оттамъ къмъ България и отъ това да се яви нужда да се разходватъ повече чужди девизи.

На четвърто мѣсто, съ законопроекта се прокарва ограничението за всички държавни, окръжни и общински учреждения, както и за всички обществени учреждения, каквото е автономното управление на минитъ въ Перникъ, да не могатъ да поематъ ангажменти къмъ чужбина, изплащани въ чужди валути, безъ да иматъ съгласието на Финансовото министерство, което пъкъ трѣбва да има съгласието на Българската народна банка.

Съ тѣзи главни положения въ законопроекта се гони целта да се създаде сигурностъ на нашата пияца и сжщевременно възможностъ на българското народно стопанство да посрѣща всички свои задължения въ чужди девизи.

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ обясненията, които счетохъ за необходимо да дамъ въ връзка съ предложението законопроекта. Убеденъ съмъ, че вие ще обсъдите този законопроектъ съ всичката сериозностъ, която той заслужава и ще го приемете. Колкото и да е малкъ този законопроектъ, обаче, той е единъ отъ много важнитъ въ днешния моментъ, защото той преди всичко дохожда на помощъ и на Българската народна банка, и на българското првительство, а, ако щете, дохожда на помощъ и на българския народъ, да бѣде той защитенъ отъ опасността да се обезцени нашиятъ левъ и да се спре цѣлиятъ нашъ стопански животъ дотолкова, доколкото той има връзка съ чужбина. Може би ще бѣде едно голѣмо щастие за българския народъ, ако ще може читаво и безболезнено да излѣзе отъ днешното тежко положение на валутни кризи, защото само тогава той ще може да запази и да придобие сжщевременно една истинска свобода въ разрешаването на всички свои стопански въпроси. Само при една свобода ние ще можемъ да наредимъ спокойно цѣлото наше народно стопанство. И въпрѣки всички мъчнотии, съ които ежечасно въ днешно време има да се бори Финансовото министерство, азъ искамъ да бѣда оптимистъ. Ние ще запазимъ нашия левъ и, най-главно, ние нѣма да дадемъ поводъ на чужбина, да оттегли своето довѣрие къмъ българската държава. Едновременно съ това ще запазимъ непоколебимото златното покритие на банкнотитъ, което се намира въ каситъ на Българската народна банка. Съ този законопроектъ, който ще дава ежедневно своитъ резултати, ние ще можемъ, първо, да възворимъ отново едно довѣрие къмъ Българската народна банка, къмъ нашия левъ преди всичко въ чужбина и, второ, ще можемъ да установимъ едно спокойствие на нашата пияца, за да могатъ търговия, земледѣлие, занаятчийство и всички отрасли на нашия поминѣкъ правилно по-нататкъ да се развиватъ и да дочакатъ едни по-щастливи дни. Съ усилия отъ подобенъ характеръ ние ще можемъ да предпазимъ себе си. Правителството, както виждате, върви въ изпълнение на една строго опредѣлена стопанска програма. Следъ мѣроприятията отъ административенъ характеръ, следъ законодателната дейностъ относительно картелитъ, относительно зърненитъ храни и за поставяне на друга почва, на други начала голѣмиятъ кредитенъ институтъ за цѣлото земледѣлско население, Земледѣлската банка, дохожда мѣроприятието за туряне въ едно по-добро положение и Българската народна банка, която, г. г. народни представители, не забравяйте, че е действително единъ стълбъ за запазването на нашето финансово положение, една гаранция за България, че действително у нея финансовитъ работи могатъ да получатъ едно правилно и добро развитие. Този законопроектъ е извиканъ отъ катандневнитъ нужди и съ неговото обсъждане и приемане отъ народното представителство ние се надѣваме, че ще можемъ да постигнемъ въ България едно равновѣсие въ придобиването и харчането на чуждитъ девизи и по тоя начинъ да можемъ действително да запазимъ една-що-годе финансова и стопанска независимостъ на българското народно стопанство къмъ чужбина. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думта народниятъ представителъ г. Владимиръ Молловъ.

В. Молловъ (д. ср.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ мислѣхъ по внесения отъ г. министра на финанситъ законопроектъ за измѣнение на нѣкои членове отъ закона за търговията съ външни платежни срѣдства да се ограничи съ заявлението, че азъ не виждамъ въ тия измѣнения, които се предлагатъ, нѣщо, което не би могло да бѣде прието отъ Народното събрание, и като така напълно съмъ съгласенъ съ тѣхъ. Обаче г. министърътъ на финанситъ намѣри за добре да се отдалечи малко отъ законопроекта и да влѣзе въ една материя, по която сега,

въ този моментъ, нѣмамъ на рѣще надлежнитѣ данни. Затова азъ ще говоря само приблизително за онова, което е ставало презъ последнитѣ години, когато азъ управлявахъ Министерството на финанситѣ и когато сегашниятъ министъръ на финанситѣ бѣше въ редоветѣ на опозицията. Азъ днесъ констатирамъ у него оптимизмъ, какъвто и азъ съмъ проявявалъ отъ неговото мѣсто. Азъ и сега, като опозиция, съмъ оптимистъ, обаче тогавашната опозиция винаги търсѣше да развива въ Народното събрание единъ крайно прекаленъ песимизмъ, противъ който азъ възставахъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И който се оправда.

В. Молловъ (д. сг): Този песимизмъ не се оправда. Ако Вие сте станали оптимистъ при много по-трудни обстоятелства, то при по-леки обстоятелства било е оправдано азъ да бѣда оптимистъ. Но азъ ще Ви кажа, че въ Вашитѣ разсѣждения Вие се намирате въ едно известно противоречие и ще Ви обясня, че то се дължи на Вашето прибързано заключение, че сръдствата отъ двата последни заеми сѣ били разходвани нерационално и че въ това се заключавала грѣшката на бившето управление.

По разходването на заемитѣ, азъ преди всичко съмъ дълженъ да напоя на Народното събрание голѣмата критика, която се отправяше къмъ мене отъ всички сръди, че азъ съмъ допустналъ, щото голѣми части отъ тия заеми да се държатъ въ чужди девизи, да се намиратъ въ чужди банки, че тѣ не сѣ били обрънати веднага съ сключването на заемитѣ въ български левове, че тѣ не сѣ били изразходвани веднага. Азъ трѣбваше да се отбранявамъ съ аргумента, че азъ не мога да държа сръдства въ чужди девизи въ Българската народна банка и да получавамъ отъ нея лихви, когато Българската народна банка чрезъ тѣхния пласментъ въ странство, споредъ сконтовия процентъ на държавата, въ която ги държи, ако не изцѣло, поне половината отъ лихвитѣ на тия заеми ще покрие. Но ако азъ бѣхъ послушалъ опозицията и бѣхъ наложилъ не на Българската народна банка, а на контрагентитѣ, на Обществото на народитѣ да обрнемъ веднага, въ края на 1926 г. и въ края на 1928 г., чуждитѣ девизи въ български левове, тогава кжде щѣхме да бѣдемъ?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Кой казва това? Никой не казва това.

В. Молловъ (д. сг): Това бѣше постоянната критика на народнитѣ представители отъ опозицията противъ мене.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И затуй вие ги изхарчихте навреме, за да не остане нищо.

В. Молловъ (д. сг): Ще отговоря и на Васъ, не се безпокойте. Тѣй че въ това отношение критика не може да се прави.

С. Даскаловъ (з): Такава критика не е правена.

В. Молловъ (д. сг): Хайде сега, г. Даскаловъ, да не говоримъ за това.

С. Даскаловъ (з): Кой е правилъ такава критика?

В. Молловъ (д. сг): Вземете дневницитѣ на Народното събрание и ще видите, че това постоянно е било изтъквано.

Д-ръ Г. Димитровъ (з): Сега не е правена такава критика.

В. Молловъ (д. сг): Сега не е правена, сега е вече късно, но тогава е правена. И изъ говоря за тогава. Тогава, обаче, азъ не послушахъ тия критики и запазихъ сръдствата отъ заемитѣ въ чужди девизи. И тѣ бѣха запазени до тая година. Разбира се, заемитѣ се разходваха споредъ единъ планъ, който е миналъ презъ Народното събрание, планъ, който е разискванъ отъ финансовия комитетъ, планъ, който отговаряше на нуждитѣ на държавата за момента, когато тѣзи заеми бѣха сключени. И азъ ще ви кажа, че бѣжанскиятъ заемъ има две пера, които представляватъ голѣмия разходъ: настаняване на бѣжанцитѣ — азъ говоря въ левове, не говоря въ девизи — и дотрояване на линията Хасково—Мастали. Това сѣ дветѣ главни пера; има и други, но тѣ сѣ съвършено незначителни и малки.

Отъ стабилизационния заемъ: 1.500.000 английски лири се даватъ на Българската народна банка за засилване на

нейнитѣ сръдства; 500.000 английски лири се даватъ на Земледѣлската банка също за засилване на нейнитѣ сръдства; 150.000 английски лири — на Кооперативната банка за засилване на нейнитѣ сръдства; 1.250.000 английски лири се даватъ на българскитѣ държавни желѣзници — които по онова време се намираха, споредъ сведенията, които бѣше събралъ Финансовиятъ комитетъ при Обществото на народитѣ, въ окаяно положение — за подобряване на желѣзнитѣ пѣтища, за купуване на подвиженъ материалъ и т. н.; 1.100.000 английски лири се даватъ на държавното съкровище за неговитѣ нужди, по-голѣмата частъ отъ които пакъ остана въ държавнитѣ банки. Само 260.000 английски лири — 100.000 за пенсионния фондъ и 150.000 за изплащане на разни задължения на съкровището — не отиватъ въ държавни институти.

Както казахъ, азъ ви посочвамъ сумитѣ въ левове, а не въ девизи, защото тѣ се обръщатъ въ левове и се изразходватъ у насъ въ левове.

Р. Василевъ (д. сг): И 500.000 лири за земетресението.

В. Молловъ (д. сг): То е отдѣлна работа. — Тѣзи девизи, тѣй като сѣ посочени, сѣ постѣпили въ Народната банка. Ние сега говоримъ за девизи, не говоримъ за другитѣ разходи, които бихме могли, така или инѣкъ, да не ги одобримъ. Но девизитѣ, казвамъ, влизатъ въ Народната банка. Тѣ се изразходватъ главно за две цели. Първо, за покриване на държавни задължения, които сѣ горедолу константни. И ако изключимъ репарационнитѣ плащания, които, азъ съмъ увѣренъ, въ непродължително време съвършено ще се премахнатъ, но които въ всѣки случай трѣбваше да изпълняваме по силата на ангажменти, поети по-рано — както всѣка държава изпълнява своитѣ ангажменти, така и ние трѣбва да изпълняваме нашитѣ — нашитѣ плащания по държавнитѣ дългове сега по двата заема сѣ приблизително толкова, колкото сѣ нашитѣ довоенни задължения. Следователно, това перо ние не можемъ да го намалимъ.

Второто перо — това сѣ нуждитѣ на нашето стопанство. Кой покрива тия нужди? Българската народна банка. Г. министърътъ на финанситѣ употребилъ думата монополъ. За тая дума „монополъ“ или „контролъ“ въ 1929 г. имаше голѣма препирня. Въ закона за търговията съ външни платежни сръдства — въ чл. 1 или 2, не помня добре — не съществува думата „монополъ“, тя е замѣнена съ думата „контролъ“, но отъ 1929 г., отъ прилагането на закона за търговията съ външни платежни сръдства насамъ, тази дума не е промѣнила съществото на нѣщата, защото въ действителностъ Българската народна банка е единственото учреждение, което разполага съ чужди девизи и чрезъ нея става търговията съ тѣхъ. Българската народна банка — като извадимъ задълженията на държавата, които се покриватъ пакъ чрезъ банката — трѣбваше да удовлетвори нуждитѣ на народното стопанство. Кжде отидоха тогава девизитѣ? За нуждитѣ на народното стопанство.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не е тѣй.

В. Молловъ (д. сг): Така е, г. министре.

А. Аврамовъ (з): Кажете, по какъвъ начинъ Народната банка е удовлетворирила нуждитѣ на народното стопанство?

В. Молловъ (д. сг): Ще кажа.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Вие сте получили отъ заемитѣ презъ 1927 г. на четири пѣти — 321.000.000 лева; презъ 1928 г. на 5 пѣти — 2.594.000.000, отъ които голѣма частъ е взела Народната банка и презъ 1929 г. сте получили отъ заемитѣ всичко 527.838.000 л.

В. Молловъ (д. сг): Вземете общата цифра 5 милиарда и 500 милиона лева.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Презъ 1930 г. вие сте получили отъ заемитѣ 693.221.000 л., и следъ това до края на м. юний сте получили и сте изразходвали отъ заемитѣ около 300 милиона лева. Това сте получили всичко отъ заемитѣ. Същевременно вие сте харчили чужди девизи и то по единъ такъвъ бързъ начинъ, щото човѣкъ трѣбва да се запита, на какво сте разчитали вие, че когато изтече 1930 г., въ началото на 1931 г. ще имате чужди девизи?

В. Молловъ (д. сг): Отговорътъ е толкова ясенъ, че азъ се чудя, защо слагате този въпросъ. Азъ девизи не

сътъм харчилъ, освенъ за държавни нужди. Не сме поръчвали да бъдат харчени за никакви други нужди дивизи чрезъ Народната банка. Българската народна банка по законъ е задължена да удовлетвори всички нужди на нашата индустрия, на нашата търговия, на нашето народно стопанство. Тамъ сѣ отишли тия сръдства.

И. п. Рачевъ (з): Ами доставката на жито отъ Югославия?

В. Молловъ (д. сг): Чакайте, и до житото ще дойда. Поне мене не можете да ме обвинявате за това жито. Азъ сѣмъ увеличилъ митата и сега едно зърно не може да влѣзе.

И. п. Рачевъ (з): А валоризацията на довоеннитѣ задължения?

В. Молловъ (д. сг): Веднага, щомъ се внесе сръбско жито, азъ увеличихъ коефициента. По това време отсъствувахъ, . . .

Отъ мнозинството: А-а-а!

В. Молловъ (д. сг): . . . но щомъ се завърнахъ, внесохъ законопроекта. Попитайте тѣзи, които сѣ били тогава тукъ, за да ви кажатъ, че азъ направихъ това. Азъ въведохъ митническата възбрана най-напредъ чрезъ увеличаване на коефициента, а следъ туй се забрани и превозътъ по желѣзницитѣ. Тогава и въ Народното събрание, и въ управлението имаше два възгледа. Моятъ възгледъ бѣше този: да се прѣчи на вноса на чуждо зърно. Възгледътъ на министъръ-председателя и на частъ отъ народното представителство бѣше, че трѣбва да се допусне, за да се даде по-евтина храна на оная частъ отъ българското население, която купува храни. (Възражения отъ мнозинството) Азъ дойдохъ, може би, малко късно, но пакъ внесохъ закона, който се прокара. Следователно, вие не можете да отправяте поне къмъ мене тая критика. Това сѣ били само 350 милиона лева, а къде сѣ 5 милиарда лева! Вие се чудите къде сѣ изчезнали. Азъ ще ви кажа къде сѣ изчезнали. И това ще ми служи за доказателство, че внесенитъ законопроектъ отъ г. министъра на финанситѣ нѣма много да помогне. Азъ ще ви кажа къде е работата

Тукъ се изтъкна, че търговскиятъ балансъ за 1929 г. е негативенъ. Да, той е негативенъ и трѣбваше да се покрие по другъ начинъ това, което е внесено въ България. Следователно, сѣ разполагаемитѣ дивизи въ Българската народна банка трѣбваше да се покриятъ 2 милиарда и нѣщо задължения къмъ странство, които трѣбваше да бъдатъ изпълнени и за които Българската народна банка, по силата на този законъ за контролъ или монополъ на търговията сѣ чужди дивизи, бѣше длъжна да даде дивизи. Когато въ 1929 г. се забеляза голѣмиятъ вносъ, азъ наложихъ драконовски мѣрки, за които бѣхъ извънредно много критикуванъ. Вие помнете, че въ сръдъта на 1929 г. се увеличи контовиятъ процентъ. Не само туй, но чрезъ една по-точна ревизия на портфейла на Българската народна банка, азъ наредихъ да се съкратятъ кредититѣ до минимумъ. Вие знаете какъвъ повикъ имаше въ сръдътиѣ на индустриалцитѣ и търговцитѣ, че Българската народна банка е стѣснила тѣхния кредитъ. И мога да ви кажа, че благодарение на това стѣснение отъ 1929 г. министърътъ на финанситѣ сега може да бѣде оптимистъ. Днесъ България нѣма краткосрочни задължения въ чужди дивизи и, следователно, не се намира предъ такава опасностъ, предъ каквато се намѣри Англия, предъ каквато се намѣри Германия и предъ каквато се намира сега Унгария. А пъкъ въ 1926 г., когато азъ поехъ Министерството на финанситѣ, мислите, че имаме покритие 37, 38 или 35? Покритието бѣше фиктивно и цѣлата 1926 г. трѣбваше да живѣемъ сѣ пощенски кредити — да вземаме отъ едно мѣсто, за да плащаме на второ, да вземаме отъ трето, за да плащаме на второто. Едва къмъ 1927 г., чрезъ сръдствата, които се добиха, и чрезъ мѣрките на ограничения, които се взеха, девизното положение на Българската народна банка се поправи. Така че и въ туй отношение отначало още сѣ вземени надлежитѣ мѣрки. Дивизитѣ, обаче, които дойдоха въ 1929 г., се погълнаха отъ негативния балансъ — повече отъ два милиарда лева дефицитъ. Азъ ще ви кажа нѣщо повече, което тукъ не е ясно, но на мнозина бѣше известно и бѣше изтъкнато въ 1929 г. въ дебатитѣ. Когато се въведе монополътъ на търговията сѣ чужди дивизи презъ 1923 г., Българската народна банка имаше на разположение 900 милиона, които дойдоха главно отъ търговията сѣ тютюнъ. Тѣзи 900 милиона не бѣха достатъчни за нуждитѣ на нашия търговски балансъ. Постепенно тѣ изчезваха, употребяваха се. Казахъ ви какво

бѣше положението въ 1926 г. На 4 януарий имаше дивизъ 140 милиона и на другия месецъ трѣбваше да търсимъ временни, краткосрочни кредити отъ чужди кредитни институти.

А. Аврамовъ (з): Единъ въпросъ: на „шпицъ“ командитѣ сѣ какви сръдства, въ каква валута плащатъ?

В. Молловъ (д. сг): Въ сѣщата валута, по която се плащаше на оранжевата гвардия. (Веселостъ) Недейте се кача, бай Авраме.

Н. Алексиевъ (з): Ще сравнимъ дветѣ смѣтки и чиято смѣтка излѣзе по-голѣма, този министъръ ще плати разликата.

В. Молловъ (д. сг): Оставете тази работа, г. Аврамовъ. Тогава нѣмаше никакви дивизи. Сериозенъ въпросъ разискваме сега, отнасайте се сериозно къмъ него.

Въ 1930 г. нашиятъ търговски балансъ е благоприятенъ. Ще кажете: „Като е благоприятенъ, какъ постепенно тѣзи дивизи се топятъ?“ Азъ ви казахъ, че въ разискванията презъ 1929 г. тукъ се изнесе, че още отъ 1921 г., 1922, 1923, 1924 г. съществуватъ кредитни задължения на нашиятъ индустриални предприятия и на нашиятъ търговски кѣщи, задължения сравнително по-дългосрочни, сръдносрочни, за 2, 3, 4, 5 години. Кризата въ европейската индустрия докара до засилване на търговскитѣ операции въ кредитно отношение. Ще ви посоча единъ примѣръ. Задълженията на Плѣвенската община по електрифицирането на града, което се предприе въ началото на 1923 г., сѣ разсрочени, ако се не лъжа, на 10 години. Такива разсрочки на 5, на 6, дори на 10 години въ чужди дивизи имаха почти всички наши индустриални предприятия и търговски фирми. Общо взето, такива задължения къмъ странство въ това време бѣха около 3 милиарда, ако не и повече. Ако къмъ дефицита въ 1929 г. отъ 2 милиарда и нѣщо прибавите тѣзи 3 милиарда летящи задължения, които поради туй, че сѣ кредитни и разсрочвани, не идватъ навреме, вие веднага ще добиете тази сума отъ заемитѣ, която се цитира тукъ. Какъ да я запазимъ, какъ да ограничимъ Народната банка да не удовлетворява нуждитѣ на индустрията и търговията и, споредъ това, на народното стопанство? Ето къде е цѣлиятъ въпросъ. Като спремъ всички платежи, ако, разбира се, можехме да направимъ това. Но това какво щѣше да значи? Значеше да подбиемъ нашия кредитъ, да подбиемъ довѣрието къмъ държавата, къмъ нейната не само кредитоспособностъ, но и къмъ нейната дума и по този начинъ да унищожимъ основата, върху която е застанала цѣлата държава и която основа, разбира се, и въ бъдеще ще продължава да бѣде установявана по сѣщия начинъ. Следователно, ако се прави критика за бързото изразходване на тия дивизи, критиката не може да бѣде отправена къмъ правителството или къмъ Финансовото министерство, което е употребило всички сръдства да не става бързо изразходване. Че Министерството на финанситѣ дойде до въвеждането на тия ограничения, които и днесъ служатъ на министъра на финанситѣ — всички разходи надъ една опредѣлена сума да ставатъ сѣ негово разрешение, особено разходите въ чужди дивизи. Какво трѣбваше да правимъ, когато дохождаха бонове, подписани въ чужди дивизи, които азъ трѣбваше да осребрявамъ, за ангажменти, които моитѣ представители сѣ поели, за доставката на релси, локомотиви и нѣкои други необходими работи?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: За Рилския водопроводъ 700 милиона лева и за мина „Перникъ“.

В. Молловъ (д. сг): Да, Рилскиятъ водопроводъ е такъвъ. Но тѣй е необходимъ за София, защото, ако не е той, София ще умре отъ жажда следъ една година. Нуждата отъ електричество на Плѣвенъ или на Сливенъ или на други нѣкои градове вие може да я оспорите, но попитайте онѣзи, които живѣятъ тамъ. Вие сте софийски граждани и азъ Ви питамъ: какво ще бѣде Вашето положение, когато София нѣма да има вода и когато и хигиената, и здравето на града ще изчезнатъ?

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Отъ предприятие до предприятие има разлика. Но начинътъ, по който е дадено предприятието по Рилския водопроводъ, показва, че тукъ имаме единъ разходъ, който можеше да се спести. Азъ не сѣмъ противъ Рилския водопроводъ, но плащатъ се 700 милиона лева въ чужди дивизи.

В. Молловъ (д. сг): Но тукъ има и за работници.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Все пакъ това е единъ голѣмъ разходъ — 700 милиона лева!

В. Молловъ (д. сг): Г. Гиргиновъ! Вие правите сега тази критика, но аз съм увърнен, че след едно кратко време, сжщата тая критика аз ще я направя много по-строго към Васъ, защото и Вие не сте спрѣли и нѣма да ги спрете съ тѣзи кредити.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Какъ ще ги спра, когато сж поети ангажменти?

В. Молловъ (д. сг): Нови ангажменти.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Когато ги поема, тогава.

В. Молловъ (д. сг): Ще видимъ, ще имаме търпение. — Вие критикувате сега, че се плаща по Рилския водопроводъ въ чужди девизи. Какво да правя, когато, за голѣмо съжаление, манесманови трѣби не мога да намѣря въ България, както и Вие не можете да намѣрите локомотивитѣ и други материали, нуждни за желѣзницитѣ, въ България. Пакъ ще ги вземете отъ странство. Тамъ е нашата слабостъ може би, че ние сме свързани въ нашитѣ търговски отношения съ странство и че не можемъ да удовлетворяваме всичкитѣ си нужди съ наши собствени материали. Но Министерството на финанситѣ е ограничавало и ограничава. Ние имаме, обаче, единъ голѣмъ разходъ отъ 200 милиона лева въ чужди девизи само за студенти. Защо съществува той? Ха да го ограничимъ! Ние имаме и други разходи въ чужди девизи — за пѣтници и пр. — можемъ ли да ги ограничимъ? Всички ония доставки отъ странство, за които се разходватъ чужди девизи, тѣ очевидно влияятъ върху нашия платеженъ балансъ. Ето, виждате какъ дохождаме при известни положения, при които ние сме заставени да търсимъ други начини, други срѣдства, за да удовлетворяваме нуждитѣ, които животътъ налага и, които, ако въ нѣкои случаи бихме могли да отложимъ, както Вие мислите за Рилския водопроводъ, въ други случаи не можемъ да ги отложимъ. Следователно, критиката за нерационалното изразходване на девизи е една критика, която трѣбва да бѣде отправена къмъ народното стопанство, която трѣбва да бѣде отправена къмъ нашата индустрия, къмъ нашата търговия, а не къмъ насъ, както и азъ никога нѣма да я отправя къмъ Васъ, ако вземете стѣснителни мѣрки за докарване на единъ благоприятенъ търговски балансъ. Азъ бѣхъ критикуванъ. За какво? Въ 1929 г. азъ вземамъ веднага мѣрки за ограничаване вноса, чрезъ покачване коефициента. Противъ това покачване на коефициента какво не се говори и какво не се говори и сега — разни приказки, разни басни — а това бѣше една необходимостъ. Ако този коефициентъ не бѣше покаченъ, може би 1930 г. нѣмаше да бѣде благоприятна, а още по-малко щѣше да бѣде благоприятна 1931 г., когато шоковетѣ се подновяватъ полска лека и когато вносътъ на стоки, по силата на нѣщата, се засилва. Ние сме принудени, следователно, по отношение на вноса да имаме една политика на стѣсняване. Съ коефициента азъ търсѣхъ да доведа митата на вноснитѣ стоки — съ изключение на предмети отъ общонародно употребление — къмъ златната база: къмъ 27 л., къмъ швейцарския франкъ, за да улесня бѣдешитѣ преговори за търговски договори. Азъ четохъ изявленията, които се направиха отъ министъръ Мушановъ, че тѣзи търговски договори сега ще се сключватъ. Несъмнено е, че нашата държава не може да стои изолирана — тя ще ги сключва. Но подписването на единъ търговски договоръ винаги означава единъ компромисъ: срещу износа на наши предмети, на наши произведения, сигурно ние ще трѣбва да направимъ известни концесии на другитѣ държави. Вие ще трѣбва тогава да съобразявате, при положението, въ което се намира нашиятъ търговски балансъ, какъ да направите тѣзи търговски договори, за да не може да пострада нашата държава въ девизно отношение. Това ще бѣде една доста трудна задача, но въ постигането на тая задача вие нѣма да намѣрите опозиция; вие ще намѣрите всичкото съдействие, което е необходимо, въ Народното събрание за създаването на едно положение, което ще бѣде благоприятно за държавата. Но навремето всички викаха противъ тоя коефициентъ.

Може ли ние днесъ да дойдемъ до друго — до онова, което въ 1924 г. бѣше възможно — до запрещение вноса на луксознитѣ стоки? Днесъ политиката на Обществото на народитѣ е такава, че подобни запрещения не могатъ да бѣдатъ създадени. Можемъ да правимъ ограничения, да намираме разни срѣдства за ограничение на вноса, ако щете, коефициента да увеличаваме, да увеличаваме митата, но единъ законъ, който да забранява вноса на известни предмети, безъ едно оправдано съществуване, надали бихме могли да прокараме.

И азъ трѣбва да ви кажа, че въпрѣки голѣмия натискъ, който се упражняваше тогава върху мене, конвенцията за

запрещение на запрещения и ограниченията азъ я подписахъ подъ резерва, България не я е приела; азъ я подписахъ подъ резерва, че мога да я приложа само тогава, когато България премине изцѣло къмъ златния еталонъ; не къмъ единъ левъ, какъвто е нашиятъ, който има своя паритетъ къмъ златния еталонъ, но когато тя приеме, когато тя установи златния еталонъ. Следователно, съ други думи, азъ съмъ развързалъ ржцетъ на държавата, обаче съображения отъ много важно естество, отъ международната политика, забраняватъ прибѣгването къмъ такива ограничения, така да се каже, масови, по отношение на голѣмо количество артикули.

Следователно, и тукъ е направено всичкото възможно и ако търговскиятъ балансъ, следъ своя дефицитеренъ характеръ въ 1929 г., презъ 1930 и 1931 г. ни дава възможностъ да запазваме нашитѣ девизи, то се дължи на тѣзи грижи и на тѣзи мѣроприятия. Че азъ най-много бихъ билъ щастливъ да държа нѣкъде въ каситѣ или въ банкитѣ — защото тукъ азъ не бихъ ималъ лихва — чужди девизи, съ които да разполагамъ всѣка година, тогава когато се намѣря въ нужда; но азъ съмъ длъженъ да удовлетворявамъ преди всичко народното стопанство и неговитѣ нужди, и тогава да мисля за утрешния день. По тоя начинъ, следователно, ще се действува, ще се върви и напредъ; другоаче не може да бѣде.

Г. министърътъ на финанситѣ заяви, че при днешното положение на нашитѣ девизи, на нашата Народна банка и при стабилизирането на нашия левъ нѣма никакво опасение. Азъ подчертавамъ тѣзи негови изявления, както и тѣзи, които засѣгатъ девалоризирането или недевалоризирането, т. е., измѣнението, промѣната на мораториума, който ние живѣемъ по отношение на довоеннитѣ заеми. Обаче той, като подчертава това обстоятелство, естествено е, че въ сжщностъ трѣбваше да каже, че въпрѣки изразходването на девизитѣ — което азъ обяснихъ за какво е станало — ние се намираме въ добро положение по отношение на девизитѣ. Казвамъ това, не за да отправямъ критики въ тая посока, а за да подчертая здравината на нашето парично стопанство, за да намѣря оправданieto на тия нужди, които народното стопанство е имало отъ изразходването на чужди девизи, и което, азъ пакъ казвамъ, винаги става чрезъ единствения нашъ държавенъ институтъ — Народната банка.

Следъ тия бележки, които, както ви казвамъ, азъ правя безъ цитиране на точни числа — нѣмамъ тая възможностъ сега да сторя това — азъ съмъ длъженъ да премина къмъ самия законопроектъ.

Азъ ви казахъ още отъ самото начало, че нѣмамъ нищо противъ приемането на законопроекта, така както е представенъ отъ министра на финанситѣ. Естествено е, че щомъ ние се намѣримъ въ едно положение, при което Българската народна банка не ще може да върши валутни операции съ нѣкоя държава, която е преустановила подобни операции, Българската народна банка трѣбва да има правото да ги преустанови. Азъ сжщо така не мога да кажа нищо и противъ това, щото Българската народна банка да върши сега операции и въ нестабилизирана девиза, защото една отъ най-стабилизиранитѣ девизи — английската лира — днесъ е вече нестабилизирана, както и други девизи, разбира се. Азъ сжщо така нѣмамъ нищо и противъ това, щото маржътъ между „купува“ и „продава“ да се опредѣля споредъ характера на операцията, или споредъ държавата, или споредъ девизата, която ще приема Българската народна банка.

Но азъ само едно ще трѣбва да отбележа: че когато става търговия съ чужда стабилизирана девиза, тогава опасности за Българската народна банка нѣма. Само когато се върши търговия съ нестабилизирана девиза, т. е. когато има разни флукуации, при които отъ сутринъ до вечеръ курсовѣтѣ се промѣняватъ, не само че ще трѣбва да има единъ маржъ между „купува“ и „продава“, но ще трѣбва да има и една много голѣма опитностъ въ управлѣващитѣ срѣди на Българската народна банка, щото отъ тая търговия съ нестабилизирана девиза да не произлѣзатъ за банката по-чувствителни загуби.

Азъ се надѣвамъ, че опитътъ отъ 9 години насамъ е гаранция, че загуби нѣма да се допуснатъ. Ние живѣемъ отъ 9 години насамъ при този режимъ. Въ сжщностъ този режимъ би трѣбвало да бѣде времененъ, както сж временни тия режими въ всички съседни държави, които въвеждатъ контролъ на търговията съ чужди платежни срѣдства. Но у насъ тоя режимъ е станалъ нормаленъ, и следователно е далъ въ това отношение опитностъ на Българската народна банка да може да избѣгва възможнитѣ загуби. И предъ видъ на това, че даже една отъ

най-стабилните дивизи днес е нестабилизирана и че нейната нестабилност е последвана от нестабилност на девизите на ред други държави, разбира се, че и Българската народна банка ще трябва да има възможност да оперира по-свободно с чуждите дивизи.

Нъкой отъ земледѣлцитѣ: Г. Молловъ! Защо касикте отъ 9 години? Не е ли отъ 12 години?

В. Молловъ (д. сг): А, 12 години! Монополътъ на девизитѣ у насъ е въведенъ отъ 1923 г. По-рано у насъ нѣмаше такъвъ монополъ. Знаете какъ тогава българскиятъ левъ се качваше нагоре-надолу. Обаче на 9 декемврий 1923 г., когато станаха известни спекулации на Софийската борса, тогавашниятъ министъръ на финанситѣ г. Петъръ Тодоровъ закри борсата и въведе монополъ на девизитѣ въ полза на Народната банка.

Сѣщо така азъ не мога да откажа значението на това, което предвижда § 4: (Чете) „Чл. 4 се измѣня така: Забранява се износътъ на български банкноти, облигации и купони“ . . . и пр. Азъ разбирамъ, че това ще става споредъ втората алинея на тоя § 4, сѣ изключение, разбира се, на купони, облигации и пр. споредъ единъ размѣръ, който ще се опредѣли въ правилника на Народната банка. Днесъ тоя размѣръ е до 5 хиляди лева. По-рано бѣше до 1.000 л., но отъ 1929 г. стана 5.000 л. Азъ не знамъ сега какво се предвижда. Сѣщо тѣй операциитѣ по-рано бѣха неограничени. По-рано се допушаше да се правятъ дневни операции до 100 хиляди лева. Струва ми се, че и въ това отношение правилникътъ за Народната банка ще бѣде измѣненъ. Но желателно е тоя правилникъ за Народната банка, заедно сѣ предлаганитѣ нови измѣнения, да бѣде изпратенъ въ комисията, за да се съпостави сѣ тия измѣнения, за да можемъ да опредѣлимъ точно предѣлитѣ, въ които ще трябва да станатъ промѣнитѣ на закона за търговия сѣ външни платежни срѣдства и на тоя правилникъ.

По-важно е измѣнението на § 5, сѣ който се дава право на министра на финанситѣ да разрешава или да не разрешава поемането на известни ангажменти въ чужди дивизи отъ държавни учреждения, автономни, общински и пр. А това се практикува и сега. Има и днесъ въ закона за бюджета постановления, че ангажменти въ чужди дивизи не могатъ да бѣдатъ поети безъ писменото съгласие на министра на финанситѣ. За разрешението на доставки или слѣлки такова разрешение по дневното законодателство не се иска, и въ това отношение промѣната представлява единъ напредѣкъ. Задачата на министра на финанситѣ, обаче, ще бѣде доста тежка, предъ видъ на това, че въ нашата държава съществуватъ на много мѣста известни нужди, и то много голѣми, и е много мъчно да бѣдатъ убедени тия мѣста да се откажатъ отъ извършването на една или друга доставка.

На първо мѣсто азъ ще трябва да взема не подъ закрила, не подъ защита, а да взема подъ обяснение положението на българскитѣ държавни желѣзници. Шете не щете, тѣ ще иматъ доставки отъ странство. Иначе не е възможно. Азъ съмъ ги ограничавалъ по какъвъ ли не начинъ! Стигнала бѣше работата дотамъ, че се мисли, че азъ имамъ лична неприязненостъ къмъ одного или къмъ друго. Директоритѣ сѣ се явявали предъ мене да искатъ обяснения, защо ги преследвамъ и не имъ разрешавамъ известенъ разходъ въ чужди дивизи. При все това трябва да кажа, че въ известни размѣри, и то доста голѣми, тѣзи разходи ще се правятъ. Азъ зная това, защото и азъ съмъ писалъ писма на мина Перникъ да спре известни доставки. Последната, която бѣше спрѣна, бѣше доставката на брикетна инсталация. Тѣ твърдѣха, че тя е най-необходима, че тя ще засили извънредно много доходността на мина Перникъ, и азъ не зная какъ ще се срѣща давлението въ бѣдеще, колчемъ ще се изправимъ предъ една необходимостъ отъ една страна, стопанска, а, отъ друга страна, предъ една необходимостъ за запазване на лева.

Тѣй че въ сѣщностъ, както казахъ, контролъ съществува. Азъ нѣмамъ нищо противъ неговото разширение, но зная неговитѣ мъжнотии. Желая въ това отношение министърътъ на финанситѣ да може да се наложи.

Сега, като приемамъ всички тѣзи промѣни, азъ казахъ, че не съмъ увѣренъ дали тѣ ще бѣдатъ достатѣчни. Считамъ, че Българската народна банка въ тоя случай ще трябва да има и тя безъ друго своята дума, както я е имала и при изработването на тоя проектъ; така предполагамъ, защото тя е най-опитната, тя е, която е отговорна, и тя е, която трябва да реши може ли или не може. Азъ ви казвамъ коя е причината за бързото изчезване на де-

визитѣ, сѣ които разполагаше българската държава: това сѣ голѣмитѣ кредитни операции. Едната отъ тѣзи кредитни операции азъ спрѣхъ презъ 1929 г. Това сѣ кредитни операции на частни банки, сѣ гарантиранъ курсъ. Частнитѣ банки не носѣха никакъвъ рискъ. Тѣ днесъ, отъ 1929 г., носятъ този рискъ, и вие ще видите, че тѣзи операции сѣ намалени до минимумъ. Отъ тамъ дойдъ друго едно стѣснение и едно намаление на нашата задълженостъ въ чужди дивизи къмъ странство.

Но за нашата индустрия и за нашата търговия азъ ви казахъ, че при този маразмъ, при тази безработица, която съществува въ цѣлтъ свѣтъ, при тенденцията да се търсятъ на всѣка цена пазари, готови сѣ да продаватъ на по-дълги срокове въ кредитъ. Азъ се запитвамъ: може ли — азъ съмъ поддържалъ тази идея — чрезъ закона за измѣнение и допълнение на закона за търговията сѣ външни платежни срѣдства да приемемъ друго положение: всѣки търговецъ, всѣки индустриалецъ да е длъженъ да докаже предъ Народната банка, че той има реална нужда отъ девизата? Можемъ ли ние на тоя търговецъ да наложимъ единъ опредѣленъ срокъ? Знамъ неудобството, знамъ, че мнозина ще бѣдатъ противъ срока, да кажемъ, отъ три месеца, какъто съществуваше по-рано — доколкото не ми измѣнява паметътъ — въ сръбския или, по-добре да го кажемъ сега, югославияския законъ за търговия сѣ платежни срѣдства. Въ три месеца лицето трябва сѣ реални документи да оправдае предъ Българската народна банка цѣлата сума; той е взелъ стоки — въ три месеца платено, внесено, ликвидирано. Азъ зная, мнозина ще бѣдатъ противъ. Това е една операция отъ кредитенъ характеръ. То засѣга въобще кредитъ. Азъ зная всичкитѣ негови добри и лоши страни. Но когато ние сме длѣжни да пазимъ една девиза и когато опасността иде отъ такива ангажменти, които не се контролиратъ въ срокъ и изплащането на които се явява тъкмо въ такива моменти, когато държавата или, по-правно, Народната банка се намира въ едно стѣснено положение, нека направимъ това ограничение, но да го обмислимъ.

По такова едно ограничаване въ чужбина сѣ ставали голѣми препирни; банкитѣ сѣ били до известна степенъ противни, обаче самъ министъръ-председателътъ е настоявалъ за това: Българската народна банка да представлява на министра на финанситѣ, или на министъръ-председателя, или на една комисия, избрана отъ Народното събрание, списѣкъ на лицата, които въ даденъ день сѣ получили чужди дивизи и размѣритѣ на тия чужди дивизи, сѣ означение на реалната нужда, за която тѣ се искатъ. Това е едно мѣроприятие, което не е много приятно — трябва да го кажа — и азъ не го предлагамъ формайно, предлагамъ само неговото обмисляне.

Азъ го предлагамъ, защото всичкитѣ наши мѣроприятия, които ние вземаме за запазване нашата девиза, сѣ едни мѣроприятия отъ законенъ характеръ. Сѣ постановленията на закона за търговия сѣ външни платежни срѣдства ние тѣзи външни платежни срѣдства нѣма да ги създадемъ; ние търсимъ да ги запазимъ, ние търсимъ да отклонимъ тѣхното избѣгане. За тая целъ обаче не сѣ, г-да, най-доброто срѣдство такива мѣроприятия. По идея тѣ би трябвало да бѣдатъ временни, краткосрочни. Най-доброто срѣдство е довѣрието къмъ една държава, довѣрието къмъ нейното народно стопанство. Когато това довѣрие съществува, тогава несъмнено е, че девизитѣ ще се внасятъ, защото Българската народна банка може до известна степенъ само да контролира размѣра на девизитѣ, които се предлагатъ за изплащане; това обаче тя може да стори не винаги, не въ всички случаи. Не сѣ наказанията — глоба до 1 милионъ лева и затворъ до една година — които могатъ да бѣдатъ ефикасни въ случая; колкото щете голѣмо наказание да наложите, нарушенията пакъ ще съществуватъ. Може ли Българската народна банка да контролира винаги ценитѣ, по които се продаватъ известни артикули въ странство, когато тѣ се продаватъ — както това става сѣ единъ опредѣленъ артикулъ, известенъ на всички васъ, тютюна — по една дадена калкуляция? Не може. Защото чуждитѣ къщи иматъ тукъ известни клонове, които действуватъ на комиссионни начала, а самата продажбена слѣлка се извършва отъ централата, която се намира въ Швейцария или Англия и която тамъ държи своитѣ смѣтки. Българската народна

банка за много случаи — и то за единъ артикулъ, който най-много подпомага нашия износъ — нѣма фактическа възможност да се справи съ поставената ѝ задача. Тогава, кой го прави? Прави го довърието къмъ българския левъ, прави го довърието къмъ съществуващия редъ, къмъ това, което се предприема отъ държавата, къмъ това, което съществува, къмъ постоянството; прави го убеждението, че всичко ще върви нормално въ близкитѣ дни, въ близкитѣ години и че хората, следователно, могатъ съ довърие да направятъ пласменти въ българска девиза. А знаете, че това е възможно само тогава, когато тѣ иматъ сигурност, че ще могатъ тая българска девиза да обърнатъ въ чужда валута. По единъ законъ това не може да стане, но, въ всѣки случай, когато има сигурност за девизата, тогава, разбира се, и самата операция е възможна. Следователно, въпросътъ е за поддържане довърието, въпросътъ е за поддържане кредита. И въ това отношение оптимистическиятъ тонъ на речта на г. министра на финанситѣ е насоченъ именно къмъ тая целъ. Обаче азъ трѣбва да кажа, че на днешната нияца съществуватъ известни белези на безпокойство. Тия белези на безпокойство идатъ, може би, отъ известни недомлъвки, може би, отъ известни обещания, може би, отъ известни проекти, които сѣ били несвоевременно разпространени и които създаватъ известенъ смутъ, които не принасятъ никаква полза. Това сѣ слуховѣтъ за едно анулиране на всички задължения, едни слухове, които, вървамъ, че нѣма да се реализиратъ въ тази форма. Но тревога сѣ внесли.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не сѣ слухове.

В. Молловъ (д. сг): Азъ зная изявленията, които сѣ направени следъ получаването на изпратения по разнитѣ банкови институти проектъ; азъ зная какво е било мнението на тѣзи банкови институти; азъ зная, че смутъ съществува не само тамъ, но на много мѣста, и ако въ едни срѣди се създаватъ едни прекалени надежди, които сѣмъ сигуренъ, че нѣма да бъдатъ осъществени, въ други срѣди, които даватъ малки кредити, се създава безпокойство, което води къмъ прекъсване на всѣкакъвъ кредитъ. А това води къмъ една стагнация въ нашия стопански животъ, която пъкъ отъ своя страна води несъмнено къмъ едно недовърие. Забележете този фактъ, г-да. Азъ не зная какъ е въ други градове, но вземете София. Напр. на известния гръцки общественикъ Папанастасиу сега направила силно впечатление голѣмитѣ постройки, които се правятъ. Съ какви срѣдства се правятъ? Парична криза, стопанска криза, нѣмотия, а въ София се строятъ грамадни здания! И забележете, че нито въ държавнитѣ банки, нито въ осигурителнитѣ дружества, нито въ Ипотечната банка числото на заемитѣ е увеличено. Съ други думи, това сѣ срѣдства, добити отъ спестяванията. Значи, спестяванията вмѣсто да съживяватъ нашия стопански животъ, се имобилизиратъ. Това показва едно, че има едно вътрешно колебание, нѣма да кажа недовърие, а едно недоразумение, което би трѣбвало да бѣде опровергано и трѣбва да бѣде опровергано не само чрезъ нѣкаква речъ, но и чрезъ избѣгване на мѣроприятия, които сѣ въ състояние да създадатъ такова разколебаване на довърието. Ако ние въ бѣдеше запазимъ — това, което бѣше нашата целъ и което сме направили — стабилността на нашия левъ, което е най-необходимата задача на едно държавно управление, която бѣше наша върховна целъ въ много трудни обстоятелства, при които и ние сме минавали — азъ посочихъ нѣкои отъ тѣхъ — ако, казвамъ, ние успѣемъ да направимъ това — и азъ сѣмъ убеденъ, че ние ще успѣемъ — тогава азъ вървамъ, че другитѣ голѣми задачи на управлението ще могатъ да бъдатъ по-леко осъществени. Но ние ще трѣбва да бѣдемъ извънредно внимателни, защото, както ми казваше единъ много добъръ познавачъ на България, който дълго е живѣлъ тукъ, кредитътъ, банкитѣ, банкеритѣ — противъ които често говоримъ, но отъ които и държава, па и други лица иматъ нужда, защото тамъ се съсрѣдоточватъ общественитѣ спестявания — приличатъ малко на гаргитѣ въ едно поле: колчемъ една гарга се улаши и хвъркне, цѣлото ято, което е около нея, веднага хвърква, побѣгва, нѣма да се върне на сѣщата нива. И ние отъ туй трѣбва да се пазимъ. Най-важното е, г-да, довърието къмъ държавата,

къмъ нейния кредитъ, къмъ нейната девиза. Мѣркитѣ, които се прилагатъ, сѣмъ мѣрки насочени къмъ тази целъ, но това не сѣмъ мѣрки, които могатъ да осигурятъ напълно това довърие. Ще трѣбва общата политика въ това отношение да бѣде проникната отъ необходимостта, чрезъ всички мѣрки да се запази нашиятъ левъ, нашиятъ кредитъ, довърието къмъ България и съ никакви мѣроприятия, съ никакви обещания или никакви други начини да не се разколебава това довърие.

Не е въпросъ тукъ за стара властъ и за нова властъ. И новата властъ ще следва пѣтицата, която е следвала старата властъ. И въ това отношение на новата властъ азъ пожелавамъ успѣхитѣ, които тя си съобщава. (Възражения отъ земледѣлцитѣ) И новата властъ ще действа по сѣщия начинъ, защото, забележете, ако ние искаме да правимъ известни мѣроприятия, които нѣкои мислятъ, че решаватъ въпроситѣ, но които сѣмъ отъ единъ другъ редъ, отъ единъ другъ начинъ на живота, отъ единъ другъ стопански строй, тогава ние би трѣбвало да минемъ къмъ този строй. Въ туй отношение господата отъ тази страна (Сочи работницитѣ) могатъ да иматъ право. Ако ние ще създаваме колхози или нѣщо подобно, на кооперативна база, защото колхозитѣ ужъ били кооперации или нѣщо подобно, ние ще трѣбва тогава да дойдемъ до основитѣ на този строй. Но когато ние стоимъ на основитѣ на другъ единъ строй, . . .

Г. Шонговъ (з): Въ всѣки случай, нѣма да вървимъ по вашия пѣтъ: безъ планъ и безъ система, съ разхищение.

В. Молловъ (д. сг): Ехъ, слава Богу, ако ние сме разхищавали и вие ще разхищавате, и вие ще направите това, което ние направихме — не се безпокойте. Вие, г-да, сега сте още нови и млади, вие сега влизате въ управлението на една държава. Много лесно е да се приказва въ опозиция; много леко се мисли, че това е така, че туй ще стане, че иначе ще направимъ. Отговорноститѣ въ управлението сѣмъ тежки. Има редъ обстоятелства, които всѣки управникъ и държавникъ трѣбва да има предъ видъ и които изчезватъ отъ обикновения погледъ.

Г. Шонговъ (з): Ние знаемъ отговорноститѣ

В. Молловъ (д. сг): Много добре, че ги знаете. Но виждамъ отъ Вашитѣ забележки, че още не сте ги разбрали.

Г. Шонговъ (з): Вие осемъ години управлявахте и не ги разбрахте.

В. Молловъ (д. сг): А бе, слушайте, господине: вие не искате ли монополъ за търговията съ зърнени храни? Искате. Но приемате ли го? Нѣма да го приемете, защото има важни държавни съображения да не го приемете. И вие ще се подчините въ края на краищата на тия съображения, макаръ да сте на друго мнение. И вашето мнение вие нѣма да наложите, както нѣма да изпълните и други нѣкои обещания, които сте давали, защото сте мислили, че морето е до колѣно. Онзи, който управлява държавата, той има една отговорностъ тежка. И въ съзнанието на тази тежка отговорностъ ние за известни ваши мѣроприятия даваме своята подкрепа, но и предупреждаваме. И бѣдете увѣрени, че ако се вслушвате въ тия предупреждения, вие ще спечелите, а нѣма да загубите! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Спрѣчване между народнитѣ представители Аврамъ Аврамовъ и Димитъръ Ачковъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Други, желаючи да говорятъ, нѣма.

Пристъпваме къмъ гласуване.

Които г. г. народни представители приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да разгледаме законопроекта и на второ четене, по спешностъ. Следъ приемането на законопроекта на второ четене, да бѣде изпратенъ за разглеждане отъ комисията. И ако тамъ се направятъ нѣкои допълнения, ще ги гласуваме на трето четене.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ предложението на г. министра на финанситъ, законопроектътъ да се гласува и на второ четене, по спешностъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. Моля г. секретаря да го докладва.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни сръдства“.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, тъй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 10.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Мариновъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 10)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да! Бюрото на Камарата предлага за утрешното заседание следния дневенъ редъ:

1. Одобрение предложението за продаване държавната моторна мелница, находяща се на гара Каспичанъ, на Каспичанската селска община, за 1.800.000 л., платими въ 10 години по 180.000 л. годишно.

2. Трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни сръдства.

3. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни.

4. Първо четене законопроекта за довършване на строежитъ по отводняването на Вардимъ—Новградското държавно блато и пр.

5. Докладъ на комисията за провѣрка на изборитѣ. Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 9 ч. и 50 м.)

Председателъ: **СТ. СТЕФАНОВЪ**

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Секретари: { **ВАС. МАРИНОВЪ**
 { **А. КАНТАРДЖИЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**